

בעזרת ש"ת

ספר

כחה

שיל תפלה

להבין להשכיל כחה של תפלה
ולבאר דרכי העבודה וההתעלות
בעבודת התפלה

נכתב מתוך דרשות שנשמעו מאת
הגה"צ רב דתהלות ישראל שליט"א
נלקט ונערך ע"י תלמידיו שומעי לקחו

תשרי תשס"ח

הכרת הטוב מעומק הלב

לכבוד האברכים החשובים כל אחד בשמו יבורך אשר הקדישו מיטב כחותיהם ועתותיהם, ויגעו ועמלו וטרחו בלי ליאות בהעתקת מכתבי ידות ומקסמות שנכתבו ונאמרו ע"י מורינו ורכינו הרב שליט"א ולסדר דבר דיבור על אופניו, ולהוציא לאור הספר החשוב הזה, לרוות נפשות הצמאות.

זכות המצוה יגן עליהם עד סוף כל הדורות לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי הלציהם ויתברכו ממעון הברכות בשפע ברכה והצלחה עד בלי די ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה על דרך ישראל סבא ויזכו לקבל פני משיח צדקינו באנפאה נהירין בעגלא ובזמן קריב ברוב רחמיו וחסדיו כב"א.

***

נכתב כפי הכנת השומע

הסוגריים כזה [ ] הם הוספות המעתיק

י"ל ע"י

מכון "אור ישראל"

מכון להדפסת שיעורי תורה ושיחות

מהנה"צ רבי אהרן צבי רומפלער שליט"א

רב ד"ת הלוחות ישראל"

רחוב הרב שלום שרעבי 20 ירושלים עיה"ק ת"ז

טל. 5378603-02 פקס. 5378963 - 02

אפשר להשיג את הספר

ביתר - 5807425-02

קרית ספר - 9762961-08

בני ברק - 6191608-03

ארה"ב - 8584960-1718

הקדמת העורכים

חז"ל הק' אמרו (ברכות ו): עה"פ "כרום זלות לבני אדם" – "אלו דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלין בהם", ופירש"י כגון "תפלה".

והנה עתה בדור האחרון אשר גבר עלינו חשכת הגלות, נתעוררו רבים וטובים להבין ולהרגיש ההכרח להתעלות בעבודת התפלה, ושבליעדה אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת וכמליצת לשון הגמרא שקראו לתפלה חיי שעה, כי רואים בחוש שאין עצה ואין תבונה להיות איתן באמונה וביראת ה' מבלעדי תפלה זכה לפני המסבב כל הסיבות. ונשמתם צמאה לשמוע דרכי העבודה כיצד להתעלות בעבודת התפלה ולהתקרב יותר אל השי"ת, והם משוטטים למצוא דבר ה' כדי למצוא מרגוע לנפשם.

ומכיון שראינו שבאמתחתינו נמצאת מרגניתא טבא – חיבור מלא וגדוש בעניני תפלה, ובגודל "כחה של תפלה" להעלות ולרומם את האדם ולהביאו אל השלימות הראויה, ובו עצות ודרכים מועילים לקטנים וגדולים כאחד איך להתעלות יותר בעבודה זו, אשר נעתקו משיעורים ושיחות מורנו הרב שליט"א ע"י כמה תלמידים, ועליהם הוספות רבות מכת"י מורנו הרב שליט"א, ורבים אומרים מי יראנו טוב אלו המאמרים, אשר שמענו ונדעם, שהחוש העיד כי בשעה שנאמרו אלו השיחות, עוררו ופעלו שינוי עצום והתעלות גדולה בלב שומעיהם להתחזק בעבודת התפלה.

לכן נעתרנו לבקשת הצמאים לדבר ה', שמתעופים מרוב יגיעה וחיפוש בענינים אלו – ובפרט בעת הזאת אשר החשך יכסה ארץ, וגבר עלינו מצוקת הזמן וטרדותיו ופזור הדעת והנפש, על כן נטלנו

המשרה על שכמנו להתייגע ביגיעה רבה ועצומה לערוך החיבור הזה ולסדרו ולהוציאו לאור עולם, ובזה יוכלו כל מבקשי ה' להרוות צמאונם למצוא הדרך בו ישכון אור, איך להתעלות בעבודה שבלב זו תפלה, כל אחד לפי מדרגתו באשר הוא שם.

חשיבות יתירה נודעת לחיבור זה באשר הוא מדריך את האדם להעלותו בעבודת הלב שבתפלה אשר כל תוספת וכל משהו שיתעלה האדם בזה הרי היא מעלה את תפלתו לאין שיעור, שכל תוספת באיכות התפלה הוא חשוב כיתרון האור מן החושך לגבי תפלה אחרת וכפי מה שישנן הדברים שבזה החיבור יתעלה תפלתו יותר ויותר בס"ד.

וזה היה מעשינו בעריכת החיבור וסידורו, ראשית סידרנו כל הדברים השייכים לענין אחד בפרק בפני עצמו, והיות ובכל פרק מתרחבים הדברים לענינים המסתעפים מאותו הענין, על כן שמנו כל אלו הדברים שאינם עיקר ענינו של הפרק למטה בשולי הגליון, למען ירוץ הקורא בו ויערבו לחיכו לבלתי הלאותו. ובכמה מקומות הוספנו הערות המוסיפים להבנת הענין, ואלו ההערות סומנו ב- א.ה. לומר שהם הוספת המעתיק.

כמו"כ לפעמים באו בתוך הפרק יסודות גדולים וחשובים בקצרה, אשר היה מן ההכרח לקצר בהם בפנים החיבור כדי שלא לצאת מהענין המדובר בו, על כן הובאו הרחבת אלו היסודות ומקורותיהם מדברי חז"ל והראשונים והאחרונים ז"ל בהערה למטה בשולי הגליון. ובמקום שהענין נתארך ונתרחב יותר מדי הובא המשך ההג"ה בסוף החיבור בשם "מילואים".

ובהיות וכמה פעמים נתגלגלו בתוך הדברים כמה ענינים שאינם משתייכים לענין התפלה אלא שנתבארו בדרך אנגב מענין לענין כדרכה של תורה, ייחדנו לכל אלו הדברים מדור בפ"ע בשם "עיונים והוספות" למען יוכל הקורא ללמוד כל השייך לעבודת התפלה ברציפות ולא יצטרך להפסיק באמצע בענינים אחרים.

ולתועלת המעיינים יש לציין שכדאי מאד לעבור בראשונה פנים הפרק (ללא ההערות) ברציפות כאחת, ואח"כ לחזור שוב כל קטע לעצמו, ואז יוסיף לעיין בהערות שבשולי הגליון, היות שגם ההגהות למטה מלאים פנינים יקרים מאוד ויסודות גדולים ונחוצים בעבודת ה' בכלל ובעבודת התפלה בפרט אשר יהיו לתועלת גדולה אל הלומד, אלא שאין המח יכול לקבל ריבוי כל הפרטים בבת אחת, ולכן יש להמליץ הלימוד בדרך הנזכר.

וזאת למודעי שכל החיבור הזה עדיין עומד באמצע העריכה, ועדיין לא עבר כולו שבט הביקורת ע"י מורינו הרב שליט"א כי אם בחלקו, וכן לא עלה עדיין בידינו לערוך את "שער התורה" שהוא נספח נכבד לחיבור זה, אך עם כל זה בהיות וראינו כי עד שיושלם כל העריכה בשלימות יוכל להמשך עוד זמן זמנים טובא, ורבים שואלים ודורשים ומבקשים מי יראנו טוב ומצפים בכליון עינים להופעת האי מרגניתא טבא לאור עולם, לכן נודרזנו להעלות אותו על מזבח הדפוס בצורתנו הנוכחית לגודל חשיבותו. ובאם תמצא טעות יתלו הטעות בעריכתנו, ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים שיאירו עינינו באם ימצאו דבר הצריך תיקון ושכרם כפול מן השמים.

וראינו לנחוץ להעיר, שאע"פ שהדברים ערוכים בלשון צח ושוה לכל נפש, בכל זאת הענינים צריכין לימוד כדי שיכנסו ללב, וכידוע מספרי מוסר שדברים שנקלטים בקלות לא נתפסים ונכנסים כל כך בתוך

הלב, וכדרכה של תורה שאינה נקנית אלא ביגיעה, ובפרט שהמדובר על עניני תפלה שהיא עבודה שבלב, וא"א שיהיו הדברים קונים "שביתה בלב" בקריאה בעלמא, לכן נחוץ לדעת שבכדי לקבל תועלת מהדברים, כדאי שאחרי קריאה פעם ראשונה על כל המאמר, לעבור שוב במתינות על כל הדברים, כענין שאמרו "למיגרס והדר למיסבר", (ואז ימצא בה פנינים יקרים מפז אשר יתכן שלא הרגיש בהם בקריאה בעלמא), ובדרך זו בס"ד יקבל תועלת גדולה בעבודת התפלה ויתקיים בו הכתוב אז תתענג על ה' וגו'.

אנו תפלה לה' שיהיו אמרינו אלו לרצון לפני אדון כל, ויכין לבבינו שיהיו כונתינו לש"ש רק למען הרבות כבוד שמו יתברך ויתעלה, ולקרב לבן של ישראל לאבינו שבשמים, וה' הטוב יאזין לשועתינו ויקבל תפילתינו ותפילת כל בית ישראל ברחמים וברצון, ויגאלנו בעגלא ובזמן קריב ברחמים וחסדים מגולים במהרה בימינו אמן סלה.

תוכן ענינים

אקדמות מילין.....א

בענין מהות התפלה וענינה.

פרק א' - פתיחה.....בד

בענין גודל הנחיצות והתועלת בלימוד הלכות תפלה וענינה.

פרק ב'.....מא

א. באיזה אופן יכול האדם להתעלות ע"י התפלה הן בסוד מרע והן בעשה טוב.

ב. בענין התפלה על השגת התורה.

פרק ג'.....נד

א. כמה סיבות שמחייבות אותנו בזמננו להשקיע יותר התאמצות בעבודת התפלה.

ב. מעורר ומבאר שני ענינים שהם עיקר הגלות של זמננו והעצה להשתחרר ממנה.

פרק ד'.....עא

א. בענין מה שנקרא התפלה "עתר".

ב. בענין מה שנקרא האדם "מבעה" ע"ש התפלה.

ג. בענין חיות הנשמה מכח התפלה.

ד. עוד אוצרות נפלאים שיש בתפלה.

פרק ה'.....פג

א. גודל מעלת התפלה בעת צרה או מצוקה, ובאיזה אופן צריך להתפלל בעת צרתו.

ב. למה חיוב התפלה מן התורה הוא דוקא בעת צרה – לדעת הרמב"ן.

ג. האופן שיכול האדם להתעלות ביותר דוקא מתוך צרתו.

ד. השפעת התפלה על נפש האדם.

פרק ו'.....ק

א. למה התפלה נקראת "עבודה".

ב. תכלית כל ענין התפלה ומשל נפלא על זה.

פרק ז'..... קז

- א. הסיבה שגורם בלב האדם לזלזל בתפלה והדרך להנצל מזה.
- ב. כשמרגיש האדם שלא נתקבלה תפלתו.

פרק ח'..... קכ

- א. מהו הסיבה הגורמת שכ"כ קשה בזמננו לכוין בתפלה.
- ב. עצות להתחזק ולהתגבר על זה.
- ג. מהו ענין התפלה מאחר שאנו מאמינים שכל מה שעובר עלינו הוא לטובתינו.
- ד. יבואר איך התפלה היא הכלי לקבלת השפע והברכה.
- ה. בענין התפלה על הגאולה השלימה.

פרק ט'..... קלו

- א. הדרך להכין את הלב לתפלה.
- ב. עצות ודרכים להקל על ענין הכוונה בתפלה.

פרק י'..... קנז

- א. יבאר עוד בענין כונת הלב בתפלה, ואיך לקיימה בכל פרט מעניני התפלה.
- ב. אופן אמירת הודוי וגודל מעלתה.

פרק י"א..... קסט

- א. גודל קדושת תיבות התפלה והכח הנפלא הטמון בהם.
- ב. עצה למי שעומד להתפלל ומוציא את לבו רחוק מכל הרגש בענין תפלה.
- ג. הדרך שיתעלה האדם בתפלה מדרגא לדרגא.

פרק י"ב..... קעט

- א. חשיבות כל חלק מחלקי התפלה, והתועלת שיש לכל אחד מחזרת הש"ן.
- ב. בענין העונה איש"ר בכל כוחו.

פרק י"ג..... קפז

- א. השמחה בעבודת התפלה – כיצד.
- ב. איזה חלק יותר עיקרי בתפלה אמירת השבח או הבקשות.

פרק י"ד.....ר"י

בענין התפלה על הכלל ועל צער השכינה.

פרק ט"ו.....רכא

א. באיזה אופן יכול כל אחד לעורר בלבו הרגשת האהבה לה.
ב. מהי הנקודה הפנימית של היהדות.

פרק ט"ז.....רלז

התפלה – סוד היחוד.

פרק י"ז.....רמג

א. בבאיור הכ' "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם" וחיוזוק נפלא הנלמד מזה.
ב. איך יתכן שדוקא תפילות דורנו יקרבו את הגאולה השלימה.

פרק י"ח.....רנג

סיום, ומבואר בו כמה כללים נחוצים הנוגעים לכלל החיבור.

פרק י"ט.....רנו

ליקוט מספה"ק בעניני תפלה.

פרק כ'.....רסג

פרפרת דרוש נאה בפסוקים בתפלת יצחק ורבקה.

מילואים והשלמות.....רסט

- א – בענין שיש להשתמש בכח הדמיון כדי לעורר ההרגישים הרוחניים.
ב – בענין שאפילו כשאדם מתעלה ועולה בדרגא אעפ"כ אסור לו לעזוב הדרגא הראשונה.
ג – בענין עבודת הצדיקים להתפלל בפשטות אע"פ שהיו בקיאים בכל הכוונות והיחודים.
ד – בענין עבודת האבות הק' ומה יש עלינו ללמוד מדרכיהם בכדי ללכת בדרכי האבות.
ה – בענין ג' עמודים תורה עבודה וגמ"ח.

מאמר הדרכה בענין חינוך הילדים.....רפד

יוחק לזכרון עולם בספר

האי גברא יקרא איש תם וישר וירא אלקים מפורסם לשם ולתהלה אהוב לשמים ולבריות לב נדיב ויקר רוח כש"ת

הרה"ח מוה"ר **דוב יוסף** בהרה"ח מוה"ר **אברהם אליעזר** הלוי ז"ל

נפטר י"ז אדר ב' תשמ"ט

ת.ג.צ.ב. ה.

הונצח ע"י בני משפחתו הנכבדה

וכדאי הוא הזכות להלהיב לבבות ישראל לאביהם שבשמים, שיגן בעדיכם מכל עקא ומכל מרעין בישין, ותתברכו ממעון הברכות בבני חיי ומוזוני רויחא וסייעתא דשמיא כבריות גופא ונהורא מעליא, ותזכו להרבות פעלים לתורה, ולדורות ישרים מבורכים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה, וכמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל, כן יתברך בברכה שלימה, ותזכו לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

לזכרון נצח בספר

נשמתה המהורה של האשה החשובה המפורסמת בפעולתיה הטובים מעשי הצדקה וחסד שעשתה בימי חייה במסירות נפש אשת חיל עמרת בעלה

מרת **חיה** בת מוה"ר ר' **ישראל** הכהן ז"ל

נפטרה לדאבון לב משפחתה ומכריה ט"ז אב תשס"ז ת.ג.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בעלה הרבני הנגיד

מוה"ר ר' **מרדכי פאנעטה** נ"ו

זכות המצוה יעמוד לו ולדורותיו עד עולם לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח, ויזכה להרבות פעלים לתורה ולקדושה בנהורא מעליא אמון.

זכרון טוב בספר

לעלוי נשמתו המהורה הבחור כהלכה ארי שבחבורה האהוב לכל, עמל בתורה בפולפולי אורייתא ובהלכה ברורה, הגה במוסר ובחשבון הנפש,

עשה מעש"ט בצניעות ובפשמות

הבחור החשוב **שמואל יואל** ז"ל בן יבלחמ"א הרה"ג הרב **צבי שלימ"א**

עלה מישיבה של מטה ביום י"ט לחודש סיון תש"ס ת.ג.צ.ב.ה.

ברכה לראש משביר

לכבוד ידידנו הנכבד הרבני הנגיד רחים ומוקיר רבנן ומשכיל להיטיב
לבו פתוח כפתחו של אולם מעמיד ביתו פתוח לבית וועד לחכמים
ועומד תמיד לימיניו בכל לב ובכל נפש ובכל מאדו במסירות נפלאה
ה"ה הרה"ח מוה"ר **מנחם מענדל בראדי** נ"ו

אב"י בעיר בארא פארק

זכות המצוה יגן בעדכם ולב"ב שתתברכו ממקור הברכות בבני חיי ומוזוני
רויחא וסייעתא דשמיא בבריות גופא ונהורא מעליא, ולדורות ישירים
ומבורכים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה, ותזכו להרבות פעלים לתורה,
ולקבל פני משיח צדיקנו בב"א.

*

לעלוי נשמת אביו היקר באנשים חביב על כל סביביו שש ומשיש אחרים עמו,
עבד את ה' בתמימות ובאמונה, והתאבק בעפר צדיקי דורו

הרה"ח ר' **מרדכי בן משה שלמה** ז"ל

של"ח מתוך שיר ושבח להשי"ת ג' אייר תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

זכר לחיים טובים בספר

האברך היקר והחשוב עומד לימיניו תמיד בלב טוב וברוח נדיבה

מוה"ר ר' **חיים שלמה שטערנבערג** נ"ו

אשר הי' לנו לאחיעזר ולאחיסמך להוצאת הספר

זכות המצוה ילווהו עד סוף כל הדורות שיזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי
חלציו ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות לשמה על דרך ישראל סבא

זכר לעושה בספר

הרבני החסיד איש החסד והמעש עומד לימיניו תמיד בלב טוב וברוח נדיבה

ה"ה ידידנו הנכבד הרה"ח ר' **חיים יעקב זילבערשטיין** נ"ו

אשר השתתף בסכום הגון להוצאות הספר

זכות המצוה יעמוד לו שיזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוח"צ בנהורא מעליא אמון.

לע"נ אביו הרה"ג ר' **שמעון בן הרה"ג ר' ישראל** זצ"ל דומ"ץ בק"ק פעסט יצ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

דבר אל הקורא

הנה כידוע בעבודת התפלה ישנם כמה וכמה פדריוגות זו לפעלה מזו, וכן יש כמה חלקי עבודה הנצרכים לזה, וכמוכן שצריך לילך בזה במתנינות פדרגה לדרגה ולעלות כל פעם פדריוגה אחר פדריוגה, ולכן השתדלנו לסדר החיבור פן הקל אל הכבד, באופן שנתבאר בתחילה יסודי העבודה והפדריוגות השייכים לכל א' וא' גם בראשית דרכו, ולאחריהם הפדריוגות היותר נעלות, בכדי שעם לימוד החיבור וההשתדלות וההתאמצות לקיים הדברים הנאמרים בה, יוכל כל אחד להתעלות פדרגה לדרגה עליה אחר עליה להיות עבודתו יותר שליטה ורצויה לפני אדון כל.

ואפנים בהקדמה דלהלן הנקרא בשם "אקדמות פילין" יפצא הקורא בתוך הדברים ענינים ופדריוגות אשר לפי האפור היה פן הראוי להיות פקומן בפרקים הפאזורים יותר לפי סדר החיבור. אך בכל זאת לא יכבד הדבר בעיני הקורא, כי באפת ראוי לכל אחד להעמיד כנגד עיניו גם בתחילת העבודה, הצורה הראויה והדרגא הפעולה בעבודת התפלה, בכדי שע"ז תהיה לו תמיד השאיפה לעלות יותר בהר ה' ולקום במקום קדשו, ועל כגון זה נאמר סוף פעשה במחשבה ותחילה.

[העורכים]

עזרי מעם ה'

עושה שמים וארץ

אקדמות מילין

יבואר בו: מהות התפלה וענינה

יבינו המשכילים וידעו החכמים כי כל פעולה שהאדם עושה צריך שידע מהותה, מהו המעשה אשר הוא עושה ומה היא צריכה לפעול כי בלי זה ה"ז כמתעסק בעלמא ולא תפעול הענין הרצוי, (ודומה למו שעושה מעשה קדושין או קנין כמתעסק בעלמא ואינו יודע שהוא עושה בזה קידושי אשה או קנין שבדאי לא יחולו הקדושין והקנין), ומכל שכן בפעולת מצוה שהיא צריכה לפעול ענין רוחני, וצריכה לפעול גם בעולמות העליונים וגם להמשיך שפע משם לכאן אך תפעול כל זה בלי שידע ענינה ויכוין אליה^א, ועל כן כשאנו נגשים לקיים מצות תפלה עלינו לדעת מהותה וכמו כן צריך לדעת באיזה צורה לגשת אליה כדי שתפעל המבוקש.

והנה ענין התפלה הקבועה ג' פעמים בכל יום הוא קשר^ב ודביקות עם השי"ת ואז הקב"ה כביכול מתייחד אתנו וְעָתָה עַת דוּדִים לְהַתְעַלֵּם אֶתוֹ כְּבִיכּוֹל

^א ומזה הטעם מצות צריכות כונה, וכמו"כ מצינו שאע"פ ששחיטת חולין כשרה במתעסק, בכ"ז בשחיטת קדשים (אע"פ שכשרה בזה, עכ"ז) פסולה במתעסק. [ועי' באוה"ח הק' (ויקרא ל"ו, ל"ג) בשם האר"י ז"ל כי מעשה בלא כונת הדבר הוא ככלי ריק לפי שהעיקר הוא המחשבה ע"ש].

^ב ומצינו שאפילו בדבר שמועיל בלי כונה אליה, בכל זאת צריך על כל פנים לדעת מהות הדבר מה הוא עושה ובלוי זה לא תועיל כמש"כ הר"ן בערבי פסחים גבי כפאו ואכל מצה אע"פ שיוצא בה (אפילו למ"ד מצות צריכות כונה, מכיון שנהנה) וכתב ע"ז הר"ן שזה דוקא אם לכל הפחות יודע שעכשיו ליל פסח ושזה מצה ובלא זה לא יצא ע"כ, הרי שאפילו במאי שאין האדם צריך לכוון אליה בכל זאת צריך על כל פנים הידיעה כדי שתפעל, ומזה יש ללמוד לענין כמה וכמה ענינים שאע"פ שאין האדם בדרגא לכוון אליהם בכ"ז הידיעה לבד חשובה מאוד ופועלת גם כן משהו.

^ג ובספה"ק כתבו שתפלה היא מלשון קשר וחיבור מלשון נפתולי אלוקים נפתלתי וגו' (עי' נו"א לקוטי שושנה ד"ה שירו לה' ובמהר"ל נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ו).

באהבים וכמוש"כ בספר חסידים (סי' י"ח) וז"ל התפלה היא שמחת לב בהקב"ה, עכ"ל, ולמעם זה השכינה מופיעה ועומדת נוכח המתפלל (בשעת שמונה עשרה וע"כ אסור לעבור לפני המתפלל מפני אימת וכבוד השכינה), ובשעה זו שהאדם עומד ומתפלל מופיע ונשפע לו משמים הכח לקשר ולדבק לבו בה"י ולהתפלל לפניו ית' בדביקות ועל כן יש לו לאדם להשתמש בהזדמנות הזאת שמופיע לו בשעת התפלה להתקשר להשי"ת ולדבק לבו אליו¹, ובכדי שיזכה האדם לקלוט את כל זה צריך שיסיר מלבו כל מחשבות אחרות זרות וחצוניות וגשמיות, ויפנה את לבו ומחשבתו בעת ההיא רק להתדבק אליו ית'.

¹ כתב רבינו יונה (בספר שערי העבודה) בתפלה וכו' יתקרב האדם אל בוראו להדבק אליו דבקות גמורה לבלתי היות מחיצה מפסקת ביניהם, ע"כ.

² בספר אור הגנוז מביא בשם הבעש"ט שבתביבה של תורה ותפלה גנוז אור אלוקות, ויש להאריך בתביבה מחמת דביקות שירגיש שאין רוצה ליפרד מהתביבה, ע"כ. וכע"ז כתב בספר נפח"ח (שער ב' פרק ט"ו) שהתפלה עיקרה שפיכת הלב "לדבקה בו ית' בכל תביבה", ע"כ.

¹ וכמש"כ השו"ע סי' צ"ח ס"א וז"ל המתפלל צריך שיכוין את לבו... ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפילתו וכו' ע"ש. ובספר הכוזרי (מאמר ג, ה) מתאר איך להעמיד את עצמו עם כל החושים להתפלה וז"ל בתוך דבריו, [שצריך בשעת תפלה] להדבק ... באלוקות אשר היא למעלה מהמדריגה השכלית, ומיישר כלי המחשבה (כלומר מחו) ומפנה אותו מכל אשר קדם (כלומר בשעה שנגש האדם להתפלל יפנה לבו ומחו מכל מחשבותיו שנמצאים במחו מלפני התפלה) מהמחשבות העולמיות... ויהיו מביטות העינים הבטת העבד אל אדוניו ... ותהיה העת ההיא "לב זמנו ופרי"ו" (כלומר עת התפלה תהיה אצל האדם העיקר מכל שאר הזמנים) ויהיה שאר עתותיו כדרכים המגיעים אל העת ההיא, יתאוה קרבתו (כלומר שיהיה בכל שאר היום מחכה ומצפה מתי יתקרב הזמן שיתפלל) שבו מתדמה (האדם) ברוחניים, ויתרחק מהבהמיים, ויהיה פרי יומו ולילו (כלומר תכלית כל היום והלילה) השלוש עתות ההם של התפלה, ומוסיף שם שכמו כן צריך להיות ענין השבת אצל האדם פרי השבוע יום השבת, מפני שהוא מועמד (כלומר מיוחד) להדבק בענין האלוקי, ועבודתו (תהיה) בשמחה (כלומר על ידי שיחכה כל היום לעת התפלה, זה יגרום ממילא שתהיה עבודתו בתפלה בשמחה שהרי מחכה אליה כל הזמן). (וכמו כן על ידי שיחכה כל השבוע להשבת קודש, תהיה עבודתו בש"ק בשמחה), ע"כ.

והקשר הנזכר נעשה על ידי ד' ענינים שאנו מזכירים בתפלתנו, שהם א. בקשת צרכיו, (והיינו ע"י שמכיר שאי אפשר לו לקבלם אלא מהש"ת ורק ממנו יושע זה מקשר את האדם אליו ית') ב. הודאה שמודה על כל דבר ודבר להש"ת, אפילו על מה שיש לו בלי שביקש ממנו ית', (הרי זה בודאי גם כן מקשר את האדם ולבו לה') ג. אמירת שבחיו ית', ד. פסוקי דזמרה, וברכה, ושירה, כל אלה הדברים בטבעם ובסגולתם מקשרים הלב אל הש"ת, ואמירת הקרבנות הוא לכפרת עונותינו ומטהר ומכשיר אותנו לקבלת הקשר. הרי נתבאר בקצרה מהות התפלה.

ומטרת התפלה שהיא צריכה לפעול, היא לקשר ולדבק את לבנו אליו ית' בקשר אמיץ וחזק לא רק על שעת התפלה. אלא שישאר הקשר לתמיד¹ אפילו שלא בשעת התפלה בקשר תמידי וחזק ככתוב (ירמ' י"ג י"א) כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל וגו' נאום ה' וגו',

¹ ולא כמו שמבינים הפשוטי עם שכל מטרת התפלה הרי הוא כדי לפעול בקשתו (ושאר הענינים בתפלה כשבח והודאה וכדו' הם טפלים לזה) אלא יש להתפלה מטרה יותר נעלה, והוא לגרום קשר עם הש"ת, וכל ענין בקשת צרכיו הוא בכדי לגרום על ידי זה קשר עם הש"ת, וכן כל שאר הענינים שבתפלה כי הם גם גורמים הקשר, וענין זה מבואר בדברי הראשונים כמו שמתבאר באריכות יותר בפנים הקונטרס (בפרק ו').

² עמש"כ הרמב"ם במו"נ (חלק ג' פ"א) וזה תוכן דבריו, אחרי שיתחזק האדם בפנייתו מחשבתו אל הש"ת בקריאת שמע ובתפלה, נוסף לרכז כל לבבינו ומחשבתנו כשנלמד תורה, ובעת עשיית המצות, וכשנהיה לבד, ובעת שנקיץ על המטה, נשים מחשבתנו להתקרב אל הש"ת, ואחר כך נעלה לדרגה יותר גדולה שתהיה מחשבתנו עם הש"ת אפילו כשנדבר עם בני אדם או נתעסק בצרכי הגוף יהיה עיקר מחשבתנו בבוראנו ובאהבתו ית', ועיין נו"א (פ' שלה) שכתב יש צדיק במדרגה עליונה מאד שהוא דבוק תמיד ולא יטרידו שום טירדה ואף שמדבר בדברים גשמיים ונראה לעיני אדם שהוא נפסק מדביקות אבל באמת אינו כן וכו' ע"כ, ובאגה"ק מבנו הר"א כתב בשמו בשבח הצדיקים בזה"ל כשמדברים עם בני אדם תמיד מחשבתם ברוממות קל וביחודים ע"כ.

ב

והנה אומרים בתחילת שמונה עשרה אלוקינו ואלקי אבותינו אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, כי עיקר הקשר שלנו עם הקב"ה מקבלים בכחם ודרכם של האבות הקדושים, אשר המה המשיכו התגלות אלוקותו והשראת שכינתו ואמונתו ית' לעולם הזה, ורק בכחם וזכותם וירושתם אנו מקבלים הכח והזכות להיות קשור אליו ית', ועוד המשיכו והניקו לנו הכח שנוכל לעמוד לפניו ית' בקירבה כזאת ולהתפלל לפניו, ואין לנו מעצמינו שום כח וחוזק חוץ מכח הירושה הזאת, שבכח תפלתם שהתפללו תקנו והכניסו בתפלות הללו קשר

^ו ולשבחו בשבחים שאנחנו מזכירים הגדול הגבור והנורא וכו' שהם מדותיו שאנו משיגים ומזכירים אותו על ידם כביכול, וזה על ידי האבות הקדושים שהם המשיכו גילוי כבוד מלכותו ית' בעולם כל אחד במדותיו הללו בבחינה ומדה אחת מהם, שהם "הגדול הגבור הנורא" שהם הגדולה שהיא חסד כנגד אברהם, גבורה כנגד יצחק, נורא כנגד יעקב שאמר מה נורא המקום הזה, ואנו צריכים לכל הג' בחינות ובלי זה חסר השלימות וז"ל הזהר חדש פ' תולדות, וכל חד וחד מאבהן ידע ליה לקב"ה מגו אספקלריא דיליה אברהם ידע ליה לקב"ה מגו חסד וכו', יצחק ידע ליה בדרגא דגבורה וכו', יעקב ידע ליה מגו דרגא דתפארת וכו', ובהמשך שם אברהם... אוליף לכל בני עלמא דיפלחון לקב"ה (במדת חסד)... כיון דאתי יצחק... ואוליף לון לבני עלמא דידיעין ליה לקב"ה (במדת הפחד)... וחזי כלא... מה בחשוכא ונהורא... (ויפחדו מלחטוא) וכו' ע"כ, ואע"פ שכל אחד ואחד מהם היה לו גם כל הבחינות ועבדו את ה' ית' בכולם בכל זאת מה שנוגע להכרת הבוב"ה ולהתקשר אליו על ידה, בזה היה לכאור"א מדה אחרת כנזכר, וכמו"כ להעולם כולו המשיך כל אחד ואחד בחינה המיוחדת לו. וחובה עלינו ללמוד דרכי העבודה של האבות הק' כדי שנוכל לילך בדרכיהם אשר זהו זכות קיומנו. ועי' בחלק ההשלמות סי' ג' שהארחנו בענין עבודת האבות ומה יש עלינו ללמוד מדרכיהם.

' וכ"כ המב"ט בספר בית אלוקים שער התפלה פ"ח וז"ל אבל ברכת אבות... עיקר ברכה זו להראות יחוד אלקותו עלינו ועל אבותינו כי לזה נקראת [ברכת] אבות, ומה שייחד אלקותו עלינו היה מצד שנתיחד כבר על אבותינו, ולזה סדרו אלוקנו ואלקי אבותנו כי גם שאין אנו ראויים שיתייחד שמו עלינו, עם כל זה בשכבר נתייחד על אבותינו נתייחד גם עלינו עכ"ל.

לרומו של עולם ולכל העולמות העליונים, והכינו ג"כ הזכות והכח עבורנו" שכל אחד מכלל ישראל כשיתפלל בא' מג' זמנים הללו יקבל את הכח הזה וישגי על ידה כל הנוצר ולתקן גם בכל העולמות כנ"ל וגם הכניסו כח בתפילות הללו להעלות בכלל את דרגתו ומהותו של האדם המתפלל ולתקנו כמבואר בארוכה בפנים הספר, ואח"כ (מאחר שיש בנמצא הכח הזה) קבעו אנשי כנסת הגדולה חובה להתפלל כל יום באלו הג' זמנים, וקבעו לנו גם כן נוסח התפלה כפי שנמצא בידינו עד היום, והכניסו בתיבות הללו התקונים שתקנו האבות הקדושים ולולי הכח הזה שתקנו האבות הקדושים לא היה כח בתפלתנו לעלות השמימה עד כסא הכבוד אלא תפלת כל אחד ואחד היתה עולה כפי ערך דרגתו וזכותו של המתפלל²², ועל כן אנו מקדימים ואומרים כל יום לפני

" ובזה יש להבין מ"ד בגמ' (ברכות כו ב') תפלות אבות תקנום, שאינו מובן לכאורה שהרי לא תקנו את החיוב להתפלל ולא הנוסחא שאנו מתפללין (כי אנשי כנסת הגדולה תיקנו כל זה) והאבות הקדושים רק התפללו בהג' זמנים אלו ביום וא"כ מה תקנו, ולפי המבואר אתי שפיר שתקנו והכניסו הכח הנזכר בתפלתינו. וכמו שהיום אדם יכול לקנות טלפון בכמה פרוטות ולדבר עי"ז מסוף העולם ועד סופו אבל כ"ז מפני שכבר הכינו אחרי יגיעה את הצינור שיוכל להעביר הקול. כך להבדיל, האבה"ק תקנו את הצינור שהתפילות האלו יהיה להם קשר לכל העולמות ולתקן את שרשה במקום עליון ושעי"ז יושפע כח רוחני להעלות את האדם על ידה. ולמ"ד הב' בגמ' שם שתפלות (אנשי כנסת הגדולה) תיקנום כנגד התמידין יש לפרש על פי דרך זה שהכונה שהכח של התפלה שלנו הרי הוא מכחם של אנשי כנסת הגדולה שהם תקנו והכניסו בה את הכח עבורנו ושמו בה כח וזכות הקרבנות שהיה לנו בזמן המקדש, אבל כ"ע מודים שהחיוב תפלה בג' זמני היום ה"ה ודאי תקנת אנשי כנסת הגדולה.

²² כמו בכל המצות שהאדם ממשיך בה את הרוחניות כפי ערך דרגתו בה, אבל בתפלה הרי כתוב בתוה"ק (פ' ואתחנן) ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקיני בכל קראינו אליו, ואם הקירבה לה' בקראינו אליו הוא רק כפי ערך המתפלל אם כן מה הרבותא הלא גם לאומות העולם כך כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אלא ודאי הכונה לומר שה' מתקרב אלינו בתפלתנו יותר מכפי ערך דרגתנו ומעלה אותה עד כסא הכבוד הקרוב אליו (ואין צורך אפילו להעלותה מכיון שהש"ת נמצא נוכחינו בשעת תפלתנו הרי הוא מקבלו שמה תיכף ומיד כאילו כסא הכבוד נמצאת גם שמה) וזה כונת הכתוב במ"ש קרובים

התחלת תפלתינו מה אנו מה כוחינו וצדקותינו וגו' אבל אנחנו וכו' בני אברהם וכו' ומה יפה ירושתנו וכו', ולכן איתא בספה"ק עפ"י הוזה"ק" שלפני שנכנסין לבית הכנסת להתפלל יש לומר הפסוק ואני ברוב חסדך אבא ביתך (ולכוון) בזכות אברהם אבינו ע"ה, אשתחיה אל היכל קדשך (ולכוון) בזכות יצחק אבינו ע"ה, ביראתך (ולכוון) בזכות יעקב אבינו ע"ה, ויש לכוון בה מאוד כי רק בכחם וזכותם יש לנו זכות ליכנס לבית הכנסת להתפלל".

אבל בכל זאת כדי שנוכה לקבל ירושתנו זה, צריכים אנו לעשות קודם לפחות קצת אתערותא דלתתא מצדנו ולהתחיל להמחיש בעצמינו עכ"פ קצת

אליו כלומר שהש"ת עומד קרוב אלינו בקראינו אליו, (ומה דאיתא בזה"ק (הובא קב הישר פ"ח באריכות) שהתפלה צריכה לעלות מעולם לעולם ובכל עולם המלאכים דנים אם תפלתו ראויה לעלות ולהכנס בהיכלא דמלכא, והיינו שהתפלה עוברת כמה וכמה ביקורות של מלאכים של כמו"כ עולמות שא' גבוה יותר מהשני במעלה וכל אחד ואחד לפי גודלו הרי הוא מקפיד יותר וצריך לעבור כל הבחינות האלו, זהו דוקא למי שאין לבו שלם עם אלוקיו בעת תפלתו כלומר שאינו מפנה כל לבו משאר כל עניניו ומחשבותיו בתפלתו כראוי, אבל כשהאדם מקרב לבו להש"ת בשעת תפלתו אזי זה השער לה' כי השכינה עומדת בסמוך לו לפי דרגת קירוב לבבו).

"וז"ל הזה"ק (בראשית דף י"א) לא לבעי ליה לבר נש לעיולא לבי כנישתא אלא אי אמליך בקדמיתא באברהם ויצחק ויעקב בגין דאינון תקינו צלותא לקמיה דקב"ה הה"ד ואני ברוב חסדך אבא ביתך דא אברהם אשתחיה אל היכל קדשך דא יצחק ביראתך דא יעקב ובעי לאכללא לון ברישא ובתר כן ייעול לבי כנישתא ויצלי צלותיה, עכ"ל. הובא שע"ת סי' מ"ו סק"א.

"ועל כן כל מה שיכוין האדם יותר בזה (באמירת ואני ברוב חסדך אבא וגו' הנ"ל) וירגיש שפלותו ביותר שאין לו שום כח וזכות בעצמו לעמוד ולהתפלל לפניו ית' (וכמש"כ בש"ע סי' צ"ח סעיף א' ברמ"א שיש להתבונן לפני התפלה בשפלותו וכמו"כ יתבונן בגדולתו ית' ע"כ, ומאחר שיתבונן בשפלותו ולעומת זה גודל גדולתו ית' בודאי ירגיש ביותר איך שא"א לשפל כזה להתפלל לפני גדולתו ית') ועל כן ירגיש בטל ומבוטל בעיני עצמו ושאינו לו עצה אחרת רק בזכותם וכחם ודרכם של האבות הקדושים, יהיה לו פתחון פה להתפלל לפניו ית', ועל כן ישתוקק מאוד ויכוין חזק מאוד לקבל הקשר אתם ואז עי"ז יקבל באמת הקשר אתם.

קשר בלבנו עם השי"ת, לכן בשמונה עשרה שאז הוא עיקר הופעת הקשר והקירבה הנוכח מקדימים ואומרים אלוקינו^ט שהוא מורה על הקשר שלנו שהתחלנו במקצת מצדנו, ורק אח"כ אפשר לקבל כל הנוכח, ולכן רק אחר זה אומרים ואלוקי אבותינו. וכמו כן בנוסח לעולם יהא אדם שמקדימין לפני התפלה יתפרש גם כן מה שמקדימין להזכיר אבל "אנחנו עמך בני בריתך" לפני בני אברהם וכו' דהכוונה לומר שיש קשר עצמי בלבנו שהיא הנקראת ברית עם השי"ת ואח"כ מוסיפים להזכיר גם בני אברהם וכו', כלומר שיש ברשותינו גם הקשר והברית שכרת השם יתברך עם אברהם.

על כן צריך האדם להעמיד את עצמו בשעת התפלה בדכיות לבו בה', ולהרגיש ביותר את הקשר ולהמחישו בלבו ולהרגיש שעומד כ"כ קרוב לה' והשראת שכינתו מופיע לפניו נוכחיו ממש, וגם צריך שירגיש שמדבר עם הקב"ה כביכול בקירבה גדולה כדבר איש אל רעהו פנים אל פנים וזהו הצורה הנכונה שכך צריך האדם לומר דבורי תפלתו לפני השי"ת. וכמבואר במסילת ישרים פי"ט ע"ש^ט והמבי"ט כתב (בספרו בית אלוקים שער התפלה פ"כ) שלכן תקנו

---

^טאף על פי שלפי הסדר היה מהראוי לומר קודם אלקי אבותנו ואחר כך אלוקינו כי הם היו קדומים לפנינו אבל לפי האמור מובן, ויש להוסיף עוד כי לפני שירגיש את האלקינו כנזכר א"א להבין ולהשיג במה המדובר וע"כ לא יבין מהו הרצון באמירת אלוקי אבותינו ומה צריך לכוון לקבל ע"י אמירת אלוקי אבותינו ורק אחרי שאנו מרגישים קשר כנזכר, אח"כ אנו מבינים ומשיגים מה שיש להוסיף ואנו משתוקקים ומתגעגעים לחזק הקשר ביותר להיות קשור ובטל לגמרי אל השי"ת בכל רמ"ח אברינו ושס"ה גידינו, ולקבל הקשר שירשנו מהאבות הקדושים לפי הדרגה שלהם (מכל אחד ואחד בבחינה אחרת כפי עבודתו כנזכר).

^טונעתיק קצת מלשונו שם מתו"ד לפרש מש"כ בברייתא (ברכות כ"ח:): וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה מתפלל, וז"ל במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבוע בלבו אמתת הדבר איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו ית' ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש והוא ית"ש מאזין לו ומקשיב לדבריו כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו. עכ"ל [א.ה. ועי' בספר שערים בתפלה עמוד ק"ג שכתב בזה ציור נפלא לקרב הדברים אל הלב].

לומר ברוך "אתה" בלשון נוכח כדי להמחיש ולהרגיש בלבנו שאנו עומדים נוכח ה' ומדברים אליו פנים אל פנים ממש, ע"ש. ועל כן צריך להתיצב ולעמוד בתפלתו בצורה ואופן שירגיש כך, והרמב"ם כתב (הלכות תפלה פ"ה יא) שצריך לכוון בתפלת שמונה עשרה שהוא עומד לפני המלך.

ולפי האמור יובן היטיב חידושו של הגר"ח מבריסק זצ"ל שמדייק ממשמעות דברי הרמב"ם שכונה זו מעכב אפילו בדיעבד ואם לא כיון בזה בכל משך השמונה עשרה לא יצא יד"ח וחייב לחזור ולהתפלל עי"ש בדבריו, כי זהו מעיקר מהות התפלה שיעמוד האדם בקירבה גדולה פנים אל פנים, ובלי כונה זו הרי חסר בעיקר מהות התפלה וצורתה, ואינה נקראת תפלה כלל.

ג

ויש לבאר עוד שענין זה שאנו מקדימין להזכיר התואר אלקינו שפירושו שהקב"ה מיוחד שמו עלינו ונקרא אלקי ישראל, שיש להשים אל לבנו במה אנו ראויים ומוכשרים שיהיה נקרא שמו עלינו, אך ביאור הענין הוא עפ"י מה שנפסק בשו"ע סי' ה' שצריכין לכוין באמירת אלקינו שהוא יתברך תקיף ובעל היכולת ובעל הכחות כולם, כלומר שאין שום כח אחר בעולם ולא שום יכולת אחרת לפעול שום דבר בעולם, לא כח אנושי (כחי ועוצם ידי ח"ו) ולא שום יכולת אחרת של המזלות או שום מלאך בשמים, כי רק הוא יתברך לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכל המקרים ואפילו מה שאדם גורם נזק להשני וכדו', כל זה הרי הוא רק ממנו ובהשגחתו יתברך רק שמתלבש בכל מיני לבושים שהם

" והנה מי שעדיין אינו מרגיש כך באמת בלבו אזי צריך עכ"פ לתאר לעצמו בדרך דמיון ומשל הגשמי כאלו עומד לפני המלך ומדבר אתו פנים אל פנים ומתחנן לפניו, ומהתיאור הזה יעורר הרגשיו עתה לדבר בהרגשה כזאת, ובפרט כשישים ללבו כי עתה ה"ה מתחנן על נפשו וחיינו ומתפלל לפני מי שחיי נפשו תלויים בו בודאי יוכל לעורר הרגישיו. ובסוף הספר הרחבנו יותר הדיבור בענין זה ע"ש בחלק ההשלמות סי' א'.

באמת שלוחי ה'^ט, והאדם שחי כך בהשקפה הנכונה הזאת שתמיד מייחס כל דבר רק להשי"ת כי מאמין שהכל רק מאתו ית', אדם כזה הרי הוא תמיד קשור בלבבו לה'^ט ועל כן הקב"ה משרה עליו שכינתו תמיד ונקרא אלקיו, מכיון שאינו מתנתק בלבבו מה' אפילו במצב היותר קשה, ועל כן זה שאנו אומרים אלקינו ובכונה הנזכרת ה"ז מעיד ומורה שאנו קשורים אליו ית' ועל כן ראויים אנו שיתואר עלינו שמו ית' להיות נקרא אלקינו. א"כ יש להתבונן בזה וליישר מעשינו שנוכל להיות ראויים שיקרא שמו עלינו, כי מי שאינו חי בהשקפה הזאת תמיד ואינו ניכר עליו שה' הוא אלקיו אינו ראוי שיהא נקרא ומתייחד שמו יתברך עליו.

ויש להוסיף עוד להאמור שבכדי שנהיה ראויים שייחד השי"ת שמו עלינו, ישנו פרט נוסף בזה, שהאדם צריך גם מצדו לייחד שמו ית' על עצמו, דהיינו שיקבל ע"ג"כ את אלוקותו ית' עליו ולקיים כל מצותיו באהבה, ולא די כמה שיקבל עליו עול מלכותו בכדי לקיים חובתו לבד, כי ענין ייחוד שמו אינו שייך אלא מאהבה דהיינו למי שעובד את ה' ומקבל גם כל גזירותיו באהבה בכחינת בן. ולכן לא די כמה שיאמין האדם שהשי"ת לבדו עושה הכל והכל נעשה בהשגחתו הפרטית, אלא צריך ג"כ שיקבל כל מה שעובר עליו באהבה.

" וכדמצינו בדוד המלך ע"ה כשקללו שמעי אמר דוד המלך ה' אמר לו קלל (כלומר אף על פי שעשה הרע הזה בבחירתו בכל זאת הרי הוא כאילו ה' אמר לו קלל), כי בין כך אפילו אם לא היה שמעי עושה את זה, בכל זאת היה מגיע לו לדוד הצער והעלבון הזה אלא שמגלגלין חובה על ידי חייב, (מכיון שהוא בבחירתו נידב את עצמו להיות הרצועה רעה, לזה נותנין לו הכח לבצע אותו אבל נחשב לו עבירה ויענש על זה).

" אבל מי ששוכח בשעת מעשה שמאת ה' היתה זאת אלא מייחסו לאדם העושהו ועל כן כועס עליו וכו' הרי הוא בשעה זו מנותק ח"ו בלבבו מהשי"ת. ובזה פירש הבעש"ט הק' מאמר חז"ל (במדרש וכע"ז בגמ' שבת ק"ה ב') "כל הכועס כאילו עובד ע"ז" כי בשעה שכוועס הרי הוא כאילו מכחיש ח"ו שמאת ה' היתה זאת ומייחס הענין לכח אחר זולתו יתברך, והרי זה ממש כעובד עבודה זרה ח"ו.

כי רק מי שמכניע את עצמו לגמרי להנהגתו ית' אתו ומקבל באהבה כל מה שה' מביא עליו, הרי זה נקרא שממליכו ית' עליו באהבה, כמו האבות הקדושים שקבלו באהבה כל הנסיונות והנהגת ה' אתם, כמו הרעב שנשלח דוקא במקום ובזמן שעבר אברהם אבינו ע"ה בה, ולקחת שרה לבית פרעה ואבימלך, ורדיפת יעקב אבינו ע"ה מעשיו ולבן, ולא התלוננו ולא גרם בלבם שום ריחוק מהשי"ת אלא קבלו הכל באהבה, שדבר זה מעיד על הקשר החזק עם השי"ת והשראת אלוקותו עליו עד שנקרא אלקין.

על כן יש לו לאדם לבחון את עצמו ולהתבונן באומרו אלוקינו האם מרגיש באמת הקשר בלבו עם השי"ת וששורה עליו אלוקותו ית' שיוכל לתארו אלוקי, כלומר האם הוא חי באמונה באופן מוחשי בכל הנהגת חייו והוא מקבל כל מה שהשי"ת מביא עליו באהבה שיהא ראוי שייחד השי"ת שמו עליו. וכמו"כ יש לו לבחון את עצמו האם מרגיש עתה בעת התפלה הרגשת הקשר והדביקות אליו יתברך, ושהוא עומד לפני המלך השי"ת^כ ומדבר עמו כביכול

---

² וכמו"כ יש לבחון עצמו כעין זה במה שאומרים בק"ש בעת קבלת עומ"ש ה' אחד שצריך לכוון שהוא ית' אחד יחיד בכל הז' רקיעים ובארץ ובד' רוחות העולם כדאיתא בש"ע (סי' ס"א), יש לבחון עצמו אם חי כך במוחש, ולמשל כשהאדם רוצה לעשות דבר המבוקש ומחויב בעבודת השי"ת (האם מתיחס לכל העומדים מסביבו, האם ימצא חן בעיניהם מה שיעשה או שיזלזלו בו ע"ז) כי אם מאמין במוחש שה' אחד ויחיד, כלומר שהכל בטל ומבוטל לעומתו ואפס זולתו וע"כ הרי הם כאלו אינם בנמצא במציאות כלל, א"כ איך יתייחס לדבר שהוא רק דמיוני שהיום נמצא ומחר איננו כחלום יעוף ולא ישאר זכר מהם מאומה.

ויש לדעת שאפילו כשאין האדם עדיין בדרגה הזאת כראוי, אם הוא משתוקק באמת להגיע לזה, אזי על ידי שיאמר התיבות האלו בתפלה בדביקות לבו (אל התיבות לכה"פ) הרי זה ישיע עליו הענין ההוא, (וכמבואר לקמן בפנים בפרק "א).

^כ וההרגשה הזו של עומד לפני המלך צריך שתהיה בין בבחינת האהבה, שירגיש בלבו האהבה לה', כמו מי שנמצא בקירבת ונוכחות אביו האהוב עליו, הרי הוא מרגיש בשעה זו אושר, והתלהבות האהבה בלבו לאביו.

כדבר איש אל רעהו פנים אל פנים, וכפי כמה שירגיש כך²², בזה ידע עד כמה תפלתו הוא בדרך הנכונה ורצויה. [ומי שמוצא את לבו רחוק מכל זה ראה מש"כ בהערה כאן²³].

וכמו כן צריך להיות ההרגשה גם בבחינת היראה והבושה שירגיש בלבו בשעה שעומד בשמונה עשרה יראה ופחד מלחשוב מחשבות אחרות שלא מענין תפלתו, כאלו שעומד ומדבר לפני מלך בשר ודם שמתירא בודאי באמצע דבורו אל המלך להפסיק ולפנות למי שהוא לדבר אליו, ואצל הבוב"ה הרי המחשבה גלויה ונכרת כמו הדיבור, ואם נכנס במחו שלא ברצונו איזה מחשבה אחרת ירגיש על כל פנים בושה גדולה בזה, ואם האדם מרגיש לפחות הבושה, הרי זה מוכיח שהוא מרגיש כעומד לפני המלך ומרגיש הקשר באהבתו אליו ית' בלבנו. (כי כן הוא מטבע הדברים כשהאדם עומד לפני המלך הרי זה גורם ממילא שמתרחק מלבו כל שאר מחשבות, וכמו כן לא יכנס במחו אז לחשוב איך אנשים מסתכלים עליו וכדו', ועל כן מי שיכין את לבו לפני תפלתו ונגש לתפלתו בצורה וכוונה הנכונה באמת ממילא כבר לא יהיה לו נסיון ומלחמה מכל אלו הדברים ומשאר דברי הבל ושטות כיוצא בזה). ועי' בספר חסידים סי' ק"כ שכתב וזה לשונו "הבושת והאמונה נצמדות" כשתתלק האחת תסתלק חברתה עכ"ל, וי"ל בביאור דבריו הקדושים שעל האדם להמחיש את האמונה בה' שירגיש ממש בחוש שהש"ת עומד מולו כאלו רואה כך בעיניו, ואם יהיה באמת כך בודאי שיביא את האדם להרגשת בושה גדולה מלפניו יתברך (לכל הפחות כמו שהיה מרגיש בעמדו לפני מלך גדול וכדומה) וכמש"כ הרמ"א בסעיף הראשון בשולחן ערוך (בשם הרמב"ם) שכשישים אל לבו שהמלך מלכי המלכים עומד עליו, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד הש"ת "ובושתו" ממנו ע"כ. נמצא שזה הוא האמונה שלימה שימחישנה האדם כאלו רואה כך בעיניו ואם איננו כך נחשב שאיננו שלם באמונתו, ובזה מובן שפיר כונת הספר חסידים הנזכר שהבושה מהש"ת מעידה שהאמונה שלימה בלבו ואם אין לו הרגשת הבושה סימן שעדיין אין האמונה שלימה אצלו במוחש.

²²כי צריך שתהיה ניכרת בצורה של הרגשה ולא די שיהיה אצלו בצורה של מחשבה ואמונה אלא גם באופן של הרגש בלב, כי כן הוא מצות התפלה (שהיא עבודה עם הלב) לעורר הרגישויו ולהוציא לאור הקשר שלו עם הקב"ה בצורה של הרגשה. והתפלה ג"כ נקראת רינה שהיא מלשון שירה כי צריכה להיות נאמרת בצורה של שירה שנאמרת דייקא עם הרגשת הלב כי שירה שאינה נובעת מתוך הרגש הלב אינה נקראת שירה כי תפלה ה"ה היחוד בינינו להבב"ה כביכול (וכמבואר פרק ט"ז) וכמו הקשר של האדם עם ב"ב שצריך להיות בלב, ובלא זה אפילו אם ידבר דיבורים יפים ביותר יחסר בהקשר כמו

וענין זה הנזכר דהיינו הרגשת הקשר בלבו עם השי"ת באמת יש להיות כך תמיד בכל עת ובכל שעה ולא רק בשעת התפלה²¹, וכמו"כ ההרגשה

שידוע והחוש מעיד ע"ז, כך צריכה להיות צורת התפלה דברים יוצאים ונובעים מהלב, ובכך היא מסוגלת להתקבל ולפעול וככתוב תכין "לבם" ואז תקשיב אזניך, וכך צריך להיות כל סדר התפלה מתחילה ועד סופה בין הבקשות ובין השבח והודאה.

²² והנה מי שעדיין אינו מרגיש כך באמת בלבו אזי צריך עכ"פ לתאר לעצמו בדרך דמיון ומשל הגשמי כאלו עומד לפני המלך ומדבר אתו פנים אל פנים ומתחנן לפניו, ומהתיאור הזה יעורר הרגשיו עתה לדבר בהרגשה כזאת, ובפרט כשישים ללבו כי עתה ה"ה מתחנן על נפשו וחיייו ומתפלל לפני מי שחיי נפשו תלויים בו בודאי יוכל לעורר הרגישיו. ובסוף הספר הרחבנו יותר הדיבור בענין זה ע"ש בחלק ההשלמות סי' א'.

וכמו"כ לענין ההרגש של יראה ופחד אף מי שאינו מרגיש כל זה יש לו להעמיד את עצמו לכל הפחות בצורה חיצונית בהנהגה כזאת כאילו מפחד, כלומר שיעמוד בתפלה בצורה ואופן שהיה עומד לפי מלך בשר ודם או לפני מי שיש לו באמת פחד ממנו (מאיזה טעם שהוא), וכמו כן ידחה ממחו כל מחשבה שאיננה מענין התפלה וכמו שכך היה נוהג לפני מלך בשר ודם, ויכוין שההנהגה הזאת אף על פי שהיא רק חיצונית מכל מקום אני עושה זאת כדי שזה ישפיע על הפנימיות שלי ועל הלב שלי שארגיש כך באמת, כי אם עושה כך בכונה מפורשת שיביא אותו להמטרה, אזי יהיה לבו נפעל כפי פעולותיו, ובתנאי שיעשה כך כסדר יום יום ויכוין כל פעם בכונה חזקה ובבקשה ותקוה לה' שזה יביאנו להמטרה לעורר הרגשת לבו לזה, (ויזהר שלא לרמות את עצמו בשעה שעושה כך בחיצוניות ולחשוב שבאמת בזה כבר השיג איזה דרגה של יראה ופחד אמיתי כי אם יחשוב כך הרי זה מקלקל כל המטרה, וחיצוניות כזאת היא נמאסת והיא מה ששללו כל הספרי מוסר וצדיקי אמת, אלא יזכור שפלותו ודרגתו שנמצא בה ובכל זאת יעשנה בצורה וכוונה הנזכרת ואזי הרי הוא אוהב ונחמד למעלה ויביאנו להמטרה בס"ד) וגם ינסה בכח עצמו לעורר את לבו לזה וע"י כל זה ביחד בודאי שיגיע סוף כל סוף להמטרה בס"ד, וכמו כן לגבי שאר פרטים למשל שלא ידבר בבית הכנסת שיחת חולין כדי שמזה יתעורר להרגיש כובד ראש ומורא לפניו ית' בעת תפלתו (ועצה זו לעשות החלק החיצוני בכונה לעורר לבו הפנימיות יש לנהוג כמו כן בכל ענין וענין בעבודת ה').

[וראה עוד מש"כ בפנים החיבור בפרק י"ח.]

²³ [עיונים והוספות] והך אגב יש לעורר כי ינסה אנשים שאע"פ שמתחילים לקיים התורה והמצוות וככ"ז הקשר שבלבם לתורה ולמצוות היא רק ע"י הקשר שלהם עם רבם ומשפיע ומדריך

שעומד נוכח ה' צריך להיות ג"כ בכל עת וכמש"כ בשו"ע (או"ח סי' א' ברמ"א) שבוה יקיים שוייתי ה' לנגדי תמיד, אלא שבשעת התפלה יש לו להאדם להשקיע עצמו בזה ביותר, וביתר המחשה מבמשך כל היום, ועוד שבשעת התפלה היא ההזדמנות שהאדם יקנה הקשר הזה בלבו, שיקנה שביתה בלבו קנין של קבע. ולפי האמור יוצא שהתפלה היא היסוד והשורש לכל עבודת האדם את בוראו יתברך, שכל מצות התפלה עיקרו ומטרתו היא לקרב את לבו להשי"ת, אשר זהו מטרת בריאת האדם וכל הבריאה בכללה כדי להתקרב להשי"ת ולדבקה בו וכמו שנתבאר בספר מסילת ישרים (פ"א). וענין זה איך להתקרב להשי"ת על ידי עבודת התפלה בכל פרט ופרט, ואיך לפסוע בה בפסיעות קטנות שלב אחרי שלב ודרגה אחר דרגא יתבאר בס"ד בפנים החיבור בהמשך הדברים כמו שיראה הקורא בס"ד.

שלהם, שדרכם הם קשורים להרחוניהם, אבל חסר להם העיקר שהוא הקשר עם השי"ת, ואע"פ שיודעים היטב שזה העיקר בכל זאת איננו במוחש אלכל ואינם חיים תמיד עם המציאות הזו בלבם, ואע"פ שגם זה נכון ונחוץ להאדם שיהיה לו קשר הנזכר עם חכם כדאי' בחז"ל על הפסוק ובו תדבק וכי אפשר לו לאלם להדבק בשכינה אלל הדבק בתלמידי חכמים ע"כ, אבל כל זה דוקא בכונה שעל ידו יתדבק בהשי"ת ולקיים ובו תדבק שהכונה באמת על הקב"ה, אלל שצריך לזה סיוע דרך התלמיד חכם שכן דביקותו להשי"ת הוא יותר קרובה וחזקה מהאלם הפשוט, וכל אחד ואחד מתחזק הקשר והדביקות אליו ית' דרך סיוע ממי שגדול ממנו, ועל זה נאמר במשנה (אבות פ"ב מ"ד) כשאני לעצמי מה אני, אבל בכל זאת אם יסמוך רק על הגדול ממנו ולא יתאמץ לעשות גם בעצמו קשר בלבו עם השי"ת ע"ז נאמר (גס) אם אין אני לי מי לי, שלא יעזור לו קום אלם בעולם, וכ"ז פשוט הוא לכל מבקשי אמת ולמי שיעיין בספרי מוסר, וומי שאינו שם לבו לכל זה הרי רחמנות גדולה עליו ואוי לו ואוי לחייו בזה ובבא) ועל כיוצא בזה אמרו חז"ל לא תירתון תרתי גהנום שהרי הם משקיעים כ"כ הרבה כח בעבודתם את ה' כדיכול ומוותרים על העולם הזה שלהם עבור זה, ולא שמים לב שחסר להם העיקר ועדיין לא ישיגו בזה העולם הבא, ועל זה כועק הנביא ולבם רחק "ממני" וגו', וע"כ ראוי מאוד להתבונן בזה כי ענין זה כריכים להמחישו תמיד בלב ולעורר א"ע ולחזק לבו תמיד בקביעות לזה.

ד

ויש לדעת שהתפלה היא היא הסולם עבור האדם^כ לעלות דרכה בית קל, והיא ראשית עבודת האדם המבקש את ה' שימצאנו דוקא דרך עבודה הזאת כלומר ע"י עבודת התפלה, וזהו שיביאנו לעבוד את ה' בכל לבו בשמירת כל התורה כולה ומצותיה, ועל כן כתוב בתורה הקדושה מצות התפלה בלשון ולעבדו "בכל לבבכם" (שמזוה למדו חז"ל מצות תפלה) להורות כי התפלה היא שיביאנו לידי זה לעבוד את ה' בכל לבבכם.

ויש לרמוז ג"כ ענין זה בלשון הפסוק (דברים ד' כט) "ובקשתם" משם את ה' אלוקיך ומצאת כי "תדרשנו בכל לבבך" ויש לתמוה מה הכונה לבקש את ה', (כאלו אין השי"ת עומד בסמוך לנו ח"ו) הלא מלא כל הארץ כבודו והוא ית' נמצא בכל מקום כי לית אתר פנוי מיניה והוא נמצא גם בגלות במדינות העמים שיגלו לשם וא"כ הל"ל רק ושבת עד ה' וגו' כמ"ש בפסוק ל', אלא בודאי הכונה שירגישו את עצמם^כ בגלות מרוחקים ומנותקים ח"ו בלבם מה', ואע"פ שיודעים שהשי"ת נמצא שם בכל זאת בלבם ירגישו ח"ו מנותקים, על כן יתעוררו לבקש דרך איך לחזור להתקשר לה' מפני שרוצים לחזור בתשובה (כי לפעמים האדם אחרי שחטא מרגיש ריחוק וממטום בלבו שא"א לו לעורר הרגשותיו אע"פ שרוצה לחזור בתשובה, ועל כן יחפשו ויבקשו עצה).

ועל זה אמר הכתוב שהעצה למצוא את זה כלומר לקבל קשר עם השי"ת ולמצוא אותו בלבו (וזהו ומצאת), הוא רק ע"י עבודת התפלה^כ, וזהו אומרו

^כע"י בעל הטורים פ' וצא (בראשית כ"ח י"ב) שכתב סולם בגימטריא קול, קול תפלת וכו' כל מי שמתכוין בתפלתו הסולם שלם בשליבותיו ויכולים לעלות בו.

^כו"ל שזהו הטעם שיענשו בזה שיעבדו שם את העמים (שהם עובדים לעבודה זרה) שזה נחשב כאילו עובדים ע"ז ח"ו כמשי"כ רש"י שם כי זה במכוון כדי שירגישו שהם רחוקים מה', וזה יגרום להם להתעורר לתשובה ולבקש את ה' כנזכר.

^כמובא בשם הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע שמפ' הגמ' יומא פ"ו א' היכי דמי חילול השם כו' ואמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי וכו' ומפרש בדרך רמז שתבעי היינו

כי תדרשנו בכל לבבך, כלומר ע"י תפלה שנקראת עבודה שבלב בכתוב ולעברו בכל לבבכם וגו' כנ"ל שנדרש על התפלה, והרי זה הוא הדרישה בלב, (ובכלל לשון דרישה את ה' משמעה על תפלה כמש"כ הרמב"ן (בראשית כ"ה כ"ב) עה"פ ותלך לדרוש את ה' וז"ל ולא מצאתי דרישה אצל ה' רק להתפלל^כ), ולשון בקשה משמעותה גם כן על התפלה וע"כ יש לפרש גם כן כך ובקשת וגו' כלומר שתתפלל, ואז ומצאת בודאי, ובתנאי כי תדרשנו בכל לבבך וגו' כלומר שתתפלל באמת מעומקא דלבא אז בודאי לא ישוב תפלתך ריקם, כי כשאדם מתפלל מעומק לבו באמת על רוחניות הרי הוא נענה בודאי כדאיתא בספר חסידים סי' קל"א.

ומוסיף על זה הפסוק ובכל נפשך, היינו להתפלל בבחינת מסירות נפש, כי בגלות בחו"ל שאוירה טמא ושערי תפלה ננעלו שמה^כ ועי"ז (כלומר מכח הגלות והטומאה) לבו של האדם נסתם וקשה מאוד להתפלל, בכ"ז אומר הפסוק (ויקרא כ"ו מ"ד) שגם שם לא מאסתים וגו' כי (סו"ס) אני ה' אלקיכם גם בגלות ולכן גם "משם" מבטיחה התה"ק אם תבקשו אפילו משם ומצאת וגו', אבל בתנאי שתתפללו במסירות נפש ותתן נפשך עליה, כי המסירות נפש שוברת בכחה את

תפלה (מלשון אם תבעיון בעיו) ורמזו בזה חז"ל שאפילו על דברים שלא מועיל עליהם תשובה בכ"ז ביחד עם כח התפלה כן מעיל התשובה ע"כ. (וביאור הדבר הוא פשוט, שכמו שהתפלה יכולה לבטל כל גזר דין כמו"כ יכולה לבטל הגזירה הזאת שנגזרה עליו שלא תתקבל תשובתו) ועפ"ז אתי שפיר היטב מה שנאמר כאן שע"י תפלה יפתח לו הסתימה שבלבו, כי אע"פ שמשורת הדין אין להאדם הזה זכות להתקבל בתשובה ולכן נגזרה עליו הסתימה והטמטום בלבו, בכל זאת בכח התפלה יתבטל הגזירה ויתקבל בתשובה ועל כן יפתח לו הסתימה שבלבו.

^כ וחולק שם על רש"י שפירש להגיד לה מה יהא בסופה, והוכיח כן הרמב"ן מהפסוק דרשתי את ה' וענני (תהלים ל"ד ה') ומעוד פסוקים בנ"ך ע"ש, עכ"פ זה ברור שלשון דרישה את ה' יש במשמעותה גם תפלה.

^כ שהרי היא מליאה גילולים וכמ"ש מרע"ה במצרים כצאתי את העיר וכפרש"י שאי אפשר להתפלל תוך העיר שמליאה גלולים, וע"כ שערי שמים נעולים שמה.

כל המסכים והמגעולים^ל (גם המסך והסתימה בלבו שמכח עונותיו ומכח הגלות, וגם המסך של זוממאת ארץ העמים, וגם הסגירה שבשמים כמוש"כ (איכה ג, מד) סכות בענן לך^{לא} מעבור תפלה) ובזכות ההתאמצות במסירות נפש להתפלל, תפלתו בודאי בוקעת ועולה ומגיעה עד כסא הכבוד וזה שמסיים הפסוק כי תדרשנו וגו' ובכל נפשך. [ובהמשך הפסוק בצר לך וגו' יש לפרשו על פי דרך הנזכר שהוא גם המשך על שלמעלה כלומר שבכל זמן בצר לך, כלומר בעת צרה וצער ח"ו שאז המצוה מן התורה להתפלל ולדרוש את ה' לכל הדיעות, ומכיון שאתה בחו"ל ע"כ מכה הגלות והזוממאה עליך לעשות ג"כ כן להתפלל בכל לבבך ובכל נפשך במסירות נפש כנזכר].

ה

ואחרי שהאדם יקבל בראשונה את הקשר עם הקב"ה ע"י התפלה, אח"כ יוסיף לעלות בקודש לקבל הקשר היותר גדול עם הבורא על ידי לימוד תורתו

^ל וכן הוא הכלל לגבי כל מסך ומגיעה ברוחניות, הדרך לשבור אותה הרי הוא רק ללחום במסירות נפש כי רק כח המסירות נפש, על כל פנים במדה מסוימת, היא השוברת ומנצחת כח הקליפה המונע, וכמו כן הוא גם כן הכלל לגבי שבירת המדות הקשות וטבע החומרי, ובלי מסירות נפש אפילו אם נדחית לפעמים אבל לא נשברת הקליפה ומתבערת אלא בכח מסירות נפש, וזהו הסוד שאחרי תקופות מסוימות של התגברות כח הקליפות והס"א ח"ו הופיעו ל"ע גזירות השמדות, מכיון שהיתה חסירה מהכלל עבודת השי"ת במסירות נפש כי התחילו להתרגל לחיות בגלותם בנוחיות ולהתרפות מעבודת ה' בצורה שהיו רגילים בדורות שלפניהם דהיינו עבודה בחירוף נפש, ומכיון שרפו ידיהם מעבודה במסירות נפש לכן לא היה כח לבטל הקליפות שנתרבו מכח החטאים, וע"י רבי והתגברות הקליפות התחילו לירד ברוחניות עד שנתמלאה הסאה של כח הס"א והקטרוג עד שבעוה"ר קרה מה שקרה ל"ע, ואחרי שעברו הגזירות בקידוש השם נרגע הקטרוג ונתבערה רוח הטומאה והקליפה והיתה הרווחה, וע"ז נעשה גם עליה ברוחניות כמו שהעיד החוש אחרי כל תקופה של השמדות ח"ו, וזה מוסר השכל לכל זמן ותקופה שרואים ח"ו גזירות של נטילת נשמות וקידוש השם לדעת מה יעשה ישראל, ודי בזה ההערה.

^{לא} וי"ל דלכן כתוב סכות "בענן" כי כמו שהענן אפשר לעבור דרכו בהתאמצות מרובה ומסירות נפש, כמו כן הסגירה הזאת אפשר להעבירו כנזכר.

הקדושה, וכמ"ש הרמח"ל בספרו דרך ה'ל"ב שדרך התה"ק הקב"ה משפיע להאדם שפע קדשו ית' יותר מבכל דבר, עשדה"ק, אבל רק ע"י הקדמת עבודת התפלה כי היא המכשירה את האדם ואת לבו שיוכל לקבל ולשרות בתוכו התה"ק, ובלי הקדמת עבודת התפלה בלתי אפשרי לקבל שום דבר שבעולם, ומכש"כ דבר היותר יקר וחשוב בעולם שהיא התה"ק חמדתו של הקב"ה שלא תנתן למי שאין לו הקשר הראשון בלבו עם השי"ת שהיא נעשית דוקא ע"י עבודת התפלה, וכן בכל יום ויום במשך כל חיי האדם אשר הוא חי ע"פ האדמה לא יוכל לקבל המשכת השפעת התה"ק בלבו אלא בליווי וסיוע כח התפלה בתמידית (כמבואר כ"ז בהמשך הדברים תדרשנו משם) שהיא היא הממשיכה להחזיק הקשר ולחזקו, ומכשירה את האדם ואת לבו שיהיה ראוי להמשיך לקבל השפע שעל ידי התורה הקדושה, והתפלה נקראת חיי שעה (כבגמ' שבת י' א') כי היא (כמו הנשימה שבאדם) הנותנת רק חיי שעה כל זמן שנושם בה, וע"כ חייב האדם בעבודת התפלה תמיד (מלבד מי שהגיע לדרגת רשב"י וחבריו שתורתן אומנתן שאז כבר מקבלים הכל ע"י התורה בלבד).

ו

היוצא מכל האמור, שמצות התפלה ומהותה היא הקשר והדביקות בה' (וגם להביא את האדם לידי כך לתמיד בקביעות כנ"ל) ואע"פ שגם כונת ומטרת כל מצות התורה כולם הוא להביא אותנו לדביקות בה' (כמבואר בראשונים רמב"ם במו"ג ח"ג פרק נ"א, ועוד) בכל זאת יש הבדל ביניהם כי בשאר המצות כולם הכונה היא, שבזכות קיום המצות יגיע האדם לדביקות, נמצא שהמה בסגולתם גורמים ומביאים את האדם לדביקות כנזכר, אבל מצות התפלה היא המצוה המיוחדת לזה, שזאת בעצמה היא העבודה לפעול ולהמחיש הדביקות וההתקרבות לה' בשעת מעשה ולא מספיק לכוון שתגרום להביאו לידי כך,

²ובח"ד פ"ה כתב שהתפלה היא המקשר את האדם עם השי"ת ומגינה על האדם ומצילו מלהתנתק ממנו ית' ע"י שהותו בהעה"ז.

אלא זאת בעצמה היא עבודת ופעולת המצוה הזאת להמחישה בלבנו בעת ובעונת התפלה, והיא עבודה שבלב כי היא עבודה גדולה עם הלב (וע"כ צריך לעשותה עם כל הלב וכמו"ש ולעברו "בכל" לבבכם) לפנותה מכל שאר הדברים ולהפעיל ולהמחיש בה הדביקות הנזכרת.

כי בשעת התפלה מופיע להאדם מן השמים השפעת הכח הזה של הדביקות ואז יכול האדם להמחישה בקל יותר מבכל המצות והזמנים, ועל כן היו החסידים הראשונים מכינים את עצמם להתפלה בדביקות גדול, והיו שוהין שעה לפני התפלה עד שהגיעו להתפשטות הגשמיות (כדאיחא בטור ושולחן ערוך סימן צ"ח), והיא הזמן וההזדמנות להאדם לרכוש בלבו את מעלת הדביקות בה, וכפי שיפעילנה האדם בשעת תפלתו ככה יקנה אותה לקנין עולם לתמיד בלבו, ואופנה ופעולתה הוא על ידי הד' בחינות שבתפלה א. בקשה, ב. הודאה, ג. שבת, ד. פסוקי דזמרה ברכה ושירה, וכפי כמה שיעשה הד' בחינות ביותר דביקות וישקיע בה יותר כח והתאמצות, כפי זה יקבל ויקנה יותר את כח הדביקות בלבו לתמיד²⁷.

---

²⁷ והנה אי אפשר להגיע לדביקות אלא אם כן תקדים אליה האהבה בלב, כי זה פשוט שלא שייך דביקות לדבר בלי הרגשת האהבה, ועמש"כ בעל האבני נזר צ"ל בהקדמה לספרו אגלי טל שיש טועים וסוברים שהלומד תורה ומרגיש שמחה ותענוג בהלימוד הרי זה מגרע מהלשמה של הלימוד, וע"ז כתב האג"ט שהוא טעות ושארדבה ההכרח שתהיה הרגשת תענוג ושמחה בלימוד היות וצריך להיות דביקות בלב להלימוד, ולא יתכן דביקות בלי הרגשת תענוג ושמחה, ולפי זה הרי זה פשוט שגם כן אי אפשר להיות דבוקים בלב להש"ת בלי הרגשת האהבה ותענוג. ועמש"כ הרמח"ל במסילת ישרים בפ"ט שמצות הדביקות ה"ה ענף ממצות אהבת ה' ע"כ, ופשוט הוא שאי אפשר שיצמח ענף לפני הויית האילן והשורש, ועל כן ההכרח להקדים האהבה לה' לפני זה כדי שיוכל לקיים מצות הדביקות, ואפילו אם יחשוב כל היום על ה' בכ"ז לא יתפס בלב הקשר והדביקות כל עוד שלא הצמיח את עיקר האילן והשורש שהיא האהבה כנזכר.

והיות ותפלה משפיעה את הדביקות כנזכר על כן בודאי שמשפיעה ג"כ את האהבה אליו ית' אבל צריך להיות ג"כ בחינת אתערותא דלתתא מצד האדם עצמו, על כן צריך

הזכרנו כאן בקיצר נמרץ רק באופן כללי סיכום מהות וצורת התפלה אמנם פרטיה והרחבת ענינה מתבארים בדרך הפשט בשולחן ערוך ופוסקים, ובדרך רמז ודרוש מהו פועלת בתיקון נפש האדם מתבאר בספרי מוסר, ובדרך סוד מהו פועלת בעולמות עליונים ובתיקון כל העולמות ובכל הבריאה כולה מתבאר ענינה בכתבי האר"י ובשאר ספרי תורת הח"ן, ועניניה רחבים מני ים, תדרשנו בדבריהם הקדושים.

ז

ובדי שלא יקשה השואל מאחר שהענינים נתבארו כבר בספרים הקדושים הנזכרים אם כן מהו הצורך להוסיף חיבורים ועשיית ספרים אין קץ, הלא בודאי טוב לנו יותר ללמוד דבריהם הקדושים של הראשונים כמלאכים שלחמנו הם, כי הלא המה הדברים הנאמרים ברוח הקודש ומה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, ומה יתן ומה יוסיף הוספות בדורות השפלים הללו, על כן נסביר הענין עפ"י משל הגשמי, למי שרוצה להגיע לאיזה עיר ומקום ויש לו מפה בידו כדי ללכת ולמצא את מקום מבוקשו, אבל הוא תועה ביער מסוכך והסתכך בה

להקדים להתבונן בלבו על זה והוא בדרך הנזכר להכיר אהבת ה' וטובתו אליו ועל ידי זה יתעורר בלבו בדרך "כמים פנים אל פנים" גם כן אהבה אליו יתברך, ואחרי זה יעלנו סגולת תפלתו ועבודתו שמשקיע בה לדרגות המעולות באהבה ודביקות. (ועי' לקמן פט"ו שהארכנו בענין זה)

[ובזה יש לפרש בשירת הים אז ישיר וגו' ויאמרו לאמר וגו' דלכאורה מיותר ויאמרו לאמר (עי' מפרשים), וי"ל עפמש"כ רש"י ישיר שעלה בלבם לאמר שירה, וי"ל פ כן אחרי שעלה בלבם רצון לומר שירה אבל לא הרגישו שהם יכולים לאמרו בפועל כי צריך שהרגשת הלב יתעורר לאמרו, כדרך שירה שנאמרת באהבה וגעגועין, על כן ויאמרו לאמר כלומר שאמרו לפחות המילים (אפי' בלי הרגשה כראוי) כי האמינו שבסגולת האמירה יתעורר הלב בפועל ובמוחש, ועל כן אמרו כדי שזה יגרום לאמר האמירה הראויה בהתרוממות הלב כראוי, ומכיון שנאמרה במחשבה כזאת נשאר בה הכח לעורר את כל אחד הרוצה להתעורר, ושמאמין שבתוך לבו ה"ה רוצה, וזהו לאמר גם לדורות.]

מאוד עד שאינו יודע כלל היכן הוא נמצא וכמה התרחק מהדרך, ולכן כמה שיתבונן בהמפה שבידו לא יועיל לו כלום אף על פי שילך בדיוק לפי ההדרכה ומראה מקומות שבה, כי זה נעשית להועיל רק למי שנמצא בדרך המלך אבל לא למי שהסתבך ביער שהנהו רחוק מדרך המלך, ומוכן מאליו כמו כן הנמשל גבי עניני עבודת ה' ולכן היה צורך בכל דור ודור שיחברו עוד ספרי מוסר, אף על פי שכבר נמצאים הרבה ספרי מוסר מהראשונים והקדמונים אשר דבריהם המה קילורין לעינים ובלעדם אי אפשר להיות עובד ה' אמיתי ולהגיע לתכלית המבוקש, ואפילו האדם שיש לו הרצון היותר חזק לעבוד את השי"ת בכ"ז בלי דברי הראשונים והקדמונים הרי הוא כאומן בלי כלי אומנותו, שאפילו אם יהיה בעל מקצוע ומומחה גדול ביותר, אי אפשר לו להשיג מבוקשו ולהוציאו לאור בלעדי הכלי אומנות היסודיים, אמנם אפילו אחרי שיש לו כבר אותם בכל זאת צריך גם עוד הדרכה וכלים מיוחדים למצבים מסובכים, ועל כן בכל דור ודור שמסתבכים יותר ויותר צריכים להוסיף עוד ענינים המתאימים ומועילים למצבם ולסיבוכם.

ח

ועל כן הובאו כאן בקונטרס זה דברים שנאמרו בס"ד לפי קטא שכלינו ומיעוט השגתינו לנגוע בקצה המטה (ונעתקו על ידי שומעי לקחי כפי מיטב היכולת ואע"פ שלא עברה עליה בקורת והג"ה הראויה וגם לא הובאו כאן אלא חלק מהדברים שנאמרו בס"ד ונשארו עוד הרבה ענינים חשובים שעוד לא נעתקו בכל זאת לא מנעתי מלהסכים להוציאם לאור עולם מפני גודל התועלת שבה, ומפאת אפסיות האפשריות לע"ע לשאר הדברים), ויהי רצון שיהיה השי"ת בעזרנו שתהיה המצוה גוררת מצוה ונזכה להוסיף עוד חיילים לתורה ועבודת ה' כיד ה' הטובה עלינו ושיהיה לנחת רוח לפניו ית', ועל כל פנים ידע הקורא מה לפניו ויעשה אזנו כאפרכסת (כלשון הגמ' במס' חגיגה ג' ע"ב) להבין ולהשכיל צורתה ופרטיה ואופנה ותועלותיה וסגולתה "וכחה" של התפלה בכלל ובפרט, וגם קצת ארחותיה ודרכיה איך להגיע אל עבודת התפלה בדרכי

נועם ובכונה הראויה, ענינים שנוגעים ומתאימים ונחוצים ביותר לבני דורינו כדי לזכות את הכלל ואת הפרט בני גילי המבקשים את הדרך לעלות בית קל, ובדרך אגב נתבארו עוד כמה ענינים חשובים כדרכה של תורה שהם עשירים במקום אחד וענין א' מגלגלת עמה עוד דברים וענינים, ואני תפלה לקל חיי שיורינו ודריכנו וינחנו בדרך אמת ויצילנו משגיאות ומפניות ויהא נא כונתינו ואמרינו זכה וטהורה ולרצון לעשות נחת רוח לפניו ית', ואכנה גם אנכי ממנה לזכות להתפלל כדת כראוי וכנכון לפניו ית'.

ט

ואודה לה' בכל לבב על אשר בדרך נחני ה' שבהשגחה עליונה התעוררו אנשים מבקשי ה' להוציא לאור קונטרס הנוכחי בראשונה ויהיה זה בחינת בכורים לה' מראשית הפרי אשר תביא מאשר ה' אלוֹקֶיךָ נתן לנו בענין עבודת התפלה שהיא מראשית עבודת האדם הרוצה להתקרב אל ה' כנ"ל וכמו"כ בכל יום ה"ז עבודת ראשית היום, ועמש"כ הספה"ק רמז עה"פ (במדבר טו, כ) מראשית עריסותיכם וגו' תרימו תרומה לה' שבראשית בקום האדם ממטתו (שנקרא עריסה) יקדישו את ראשית היום לעבודת הקודש לפני שמתעסק בעניני רשות כפרנסה וכדו', ויש להוסיף שהוא רמז על התפלה (שהיא עבודת ראשית היום בקום האדם כנוצר) ויש לרמז בהמשך לשון הפסוק תרימו וגו' שה"ז היא העבודה שמרומם את האדם לה'. וזה מה שאומר הפסוק שתשתדל שזה יהיה ראשית היום שלך כי זה מה שיגן עליך מליפול בפח העה"ז ח"ו כי אם יפנה לפני זה לשאר ענינים אפילו על זמן קצר, הרי זה כמו היוצא למלחמה בלי מגן אפילו על רגע אחד שבודאי הרי הוא מסכן את נפשו, ועל כן עניני תפלה שהיא צריכה להיות בחינת ראשית היום, מתאימה להיות בחינת בכורים מראשית.

והתפלה היא ג"כ שירה אשר נאמרת עם כוכבי בוקר ע"כ נקיים בזה אודה לקל לבב חוקר ברן יחד כוכבי בוקר, ותהיה קונטרס זה בבחינת קרבן

תודה לה' על אשר הגדיל חסדו עמדי להיות ממזכי הרבים כי הדברים שבכאן^{לד} לצבור בהקהל נאמרו וע"כ יש בהם כח וזכות הרבים אשר כחן גדול וחזק, וברור שהדברים שנאמרו ונשפעו מאת ה' היתה זאת עלי רק בזכות הצבור כי ידעתי מך ערכי כי מי אנכי כי הביאני עד הלום לזכות ולעורר את בני קל חי (ובפרט לבני תורה ומבקשי ה') ולקרב לבכם עוד יותר אל אבינו שבשמים וע"כ אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו ובתודה נכבדנו, וצדקתך לא כסיתי בתוך לבי אמונתך ותשועתך אמרתי, לא כחדתי חסדך ואמיתך לקהל רב.

^{לד} ובזה יש התנצלות על שמצינו שהקדמונים הקפידו שלא לכתוב בספר דברים אשר גבהו מדרגת המחבר (ומובא העובדא דגדולי הדור בוועד ד' ארצות (כמלפני ד' מאות שנה) לא רצו לתת הסכמה על ספה"ק ראשית חכמה כי לא הכירו את המחבר בחייו לבעל מדריגה כזאת עד שגילו להם משמים בדרך נס שירדה יד של אש משמים ודפק על הכתב והכריז "קיים זה מה שכתב בזה") ולאור זה מי יהין לומר זכיתי לבי לעורר בעניני עבודת השי"ת אבל כשהאדם הוא שליח צבור הסברא נותנת שאין חשש כי האדם יכול להיות שליח בכל דבר שהוא עכ"פ בר חיובא בהדבר ואע"פ שאינו שלם בדבר ההיא וז"פ, ומכיון שכן הרי הענינים שמדובר עליהם המה ענינים שכולנו חייבים בהם (כי לא נזכרו בכאן ענינים שהם רק לבני עליה ובעלי מדריגה גבוהה). ועוד יש לומר לימוד זכות שעל תקופה כמו זמנינו היום ניתן להאמר עת לעשות לה' וגו' כמו שהתירו לכתוב תורה שבע"פ משום הצורך ויש לומר שעל זמן כזה אמחז"ל (ברכות סג) בשעת המכנסים פזר מכיון שמשוטטים בחוצות למצוא דבר ה' ואין מי שמשמיע, ויש להמשיל ע"ז משל כמו שנמצא מי שצריכים להצילו מסכנת מות גשמי ח"ו ואין בנמצא שם רופא מומחה ונמצא א' שחושב שאולי יכול לעזור ולהצילו אבל איננו מומחה ואין לו תעודה ורשיון לזה האם איננו חייב להשתדל להציל ואם יאמר אין האחריות עלי ה"ה עובר בודאי על לאו דלא תעמוד על דם רעך, ומעתה ק"ו הדברים כי גדול המחטיאו יותר מההורגו (ספרי כ"ג, ק"ז) ובעוה"ר הרוצחי נפשות המחטיאים ח"ו עומדים על אם הדרך ומתנפלים על כל עובר, איך נעמוד מנגד ונראה ברעה אשר ימצא את עמי ואת אבי שבשמים ח"ו, אשר ע"כ בודאי לא יכול יוסיף להתאפק לכל (האומלים והנדכאים) הנצבים ובזכות זה יוסיף ה' ידו שנית ובמדה כנגד מדה יעורר גם רחמנותו ית' עלינו ויגאלנו ממות היצה"ר ולא יוכל יוסף להתאפק ויגאלנו בגאולה שלמה ברוב רחמים וחסדים ב"ב אכ"ר.

י

ובזה הנני גם להודות לכל העוסקים בצרכי צבור באמונה על התעוררותם והשתדלותם ועזרתם בעבודת הוצאת הקונטרס הנוכחי וכן לכל אלו שמוציאים לאור שאר הדברים לזכות את הרבים בכונה רצויה לש"ש בלי שום כונה אחרת, ותודה לקל אשר לא אלמן ישראל ונמצאים תמימי דרך שבכונה זכה שלהם בלי נגיעות זכו ומזכים את הרבים, ויהי רצון שזכות הרבים יעמוד להם ולזרעם עד עולם ויהיה משכורתם שלימה מאתו ית', ויזכו להתפלל כראוי וכנכון ויתקבלו תפלותיהם לרצון לפני אדון כל וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה במלא חפנים בנשמות וברחניות ולא ימיש התורה מפיהם ומפי זרעם עד עולם אכי"ר.

עזרי מעם ה'

עושה שמים וארץ

פרק א - פתיחה

ובו יבואר: א) בענין גודל הנחיצות והתועלת בלימוד הלכות תפלה ושינונם. ב) כמה דברים הנורמים לבני"א לזלזל במצות התפלה ובהלכותיה מחמת חוסר שימת לב.

א

יסוד התורה ושורש היראה והחסידות הוא שמירת וזהירות ההלכה בכל פרטיה ודקדוקיה, והוא הדבר המעמיד את האדם על רגליו ומכשירו להיות ראוי לעלות במעלות העבודה והחסידות, וכל זמן שאין האדם מקפיד על הזהירות והדקדוק בפרטי ההלכה אי אפשר לו לעלות במעלות העבודה והחסידות.

ובכדי להגיע לשמירת ההלכה ולהיות זהיר בה כראוי ההכרח הוא להקדים לימוד ההלכה, על כן כל מי שבשם ישראל יכונה עליו לקבוע עצמו לכל הפחות ללימוד הלכות פסוקות עם כל פרטיהן ודקדוקיהן בדרך קצרה, עד שידע כולם ויהיו שנונים בפיו וכתובים על לוח לבו¹ לקיימם בכל עת מצוא, ומי שיש לו לב רחב לתורה ירחיב למודו עם פירושיהן² ומקורותיהן כראוי לו כפי מסת יכולתו אשר נתן לו השי"ת.

ובמו כן לענין עבודת התפלה אי אפשר לקיימה כראוי ולעלות בדרכי עבודתה בשלימות בלי שיקדים ידיעת וקיום הלכותיה בכל פרטיה ודקדוקיה.

¹ ומובא על הבעש"ט שרצה להנהיג שכא"א ילמד כל הד' חלקי ש"ע עם הבאר היטב עכ"פ ויחזור עליהם עד שידע כולם בעל פה, ע"כ (ובימיו היה הבאה"ט הספר היחידי מסוג הזה בליקוט ההלכות בקצרה).

² ויעי' ש"ע הרב י"ד הלכות ת"ת שהאריך לבאר מצות חיוב ת"ת שעל כא"א ללמוד ולדעת כל ההלכות עם טעמיהן ולחזור עליהן עד שיזכרם היטב, ובזה מקיימין מצות ידיעת כל התורה כולה שמחוייב בה כא"א מישראל ע"ש.

והנה איתא בגמ' (ברכות דף ו:ו) עה"פ (תהלים י"ב ט) כרום זלות לבני אדם, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזין בהן ופרש"י שם כגון תפלה שעולה למעלה ע"כ, ובודאי שאין הכונה לומר שאין בג"א מתפללין כלל דאטו ברשיעי עסקינן אלא בעל כרחך הכונה לומר שמתפללים בזלזול ולא נוהרים בה כראוי. והנה העולם מפרשים שמכיון שהתפלה עומדת ברומו של עולם לכן הרי היא ג"כ מרימה ומעלה את האדם לרומו של עולם, אמנם זה דוקא במי שמקיים מצות תפלה כראוי, אבל המזלזל בה אע"פ שמתפלל באופן שבדיעבד יצא ידי חובתו, בכל זאת מכיון שמזלזל בה ובפרטי הלכותיה, הרי הוא מפסיד את העליה לרומו של עולם ושאר ההשגים שהאדם זוכה על ידי התפלה (ונתבארו חלקם להלן בפרק ב'), ויש לומר שזה מה שמתאוננת הגמרא שהתפלה היא מהדברים העומדים ומעמידין את האדם ברומו של עולם, וחבל שבני אדם מזולזין בהן ועל ידי כן מפסידין את העליה הזאת. ומי שמזלזל בה חוץ מהעבירה שעובר הרי הוא גם מפסיד העליה שהיה יכול לקבל ע"י המצוה ההיא, ועיין בגמ' סוכה (לח). שיירי מצוה מעכבין את הפורענות, הרי יש ללמוד מזה שגם מהדברים שהם רק לכתחילה ואין מעכבין בדיעבד, מהם ג"כ נמשכת ברכה והשפעה גדולה ומיוחדת.

ועמש"כ הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"ד פ"ה) שעל ידי התפלה האדם מתרחק מיצה"ר ונעשה מוגן ממנו ומתקרב על ידה להשי"ת אבל זהו בתנאי שיתפלל כפי סדר התפלה שקבעו חז"ל וישמור וידקדק על ההלכות שקבעו חז"ל בתפלה, הרי מבואר שקבלת כל ההשפעות המופיעות ע"י התפלה תלוי בשמירת התנאים האלה הנזכרים, ואם יזלזל האדם ולא ידקדק בהלכותיה ה"ה מפסיד¹⁷ כל הדברים הללו.

¹⁷ ולדוגמא המתפלל שלא בזמנה ה"ז מעכב עליית התפלה כמבואר באוה"ח הק' (פ') ואתחנן עה"פ ואתחנן אל ה' ובמביט בספרו בית אלוקים (שער התפלה פ"ד) וכ"כ בקב הישר (פכ"ז) ובחומש היכל הברכה מהגה"ק מקאמרנא בפ' וירא, ומה שיש צדיקים שהיו מתפללים לאח"ז תפלה עימש"כ בזה להלן פי"ג אות ה' בהערה רלב שבשולי הגליון שם בד"ה ואל יקשה.

והנה כשנתבונן בענין זה רואים אנו שבכל המצות ואפילו במצוה דרבנן משתדל כל החרד ביותר לדבר ה' לקיימם בכל ההידורים ואפילו יותר מהמחויב, אם כן במצות תפלה שלכמה פוסקים הוא מצות עשה מדאורייתא בכל יום וכן היא שימת הרמב"ם, ועל כל פנים בעת צרה (כמו כהיום) יתכן שהיא מן התורה לכל הדיעות (כמוש"כ הרמב"ן בהשגותיו על ספר"מ להרמב"ם מצוה ה), מכל שכן שראוי להשתדל בה גם כן לקיימה בכל ההידורים, ואם כן למה באמת תגרע מצות התפלה משאר כל המצות שלא משתדלים בה כ"כ, ובע"כ שכל זה רק מכח היצר הרע המיוחד שישנו בענין התפלה, שגורם להאדם לזלזל בה כדאיתא בגמרא הנ"ל, מפני שהיצר הרע יודע גודל חשיבותה של מצוה זו וגודל הרווח שירוויח האדם על ידה ושזה יבטל כחו של היצר"ר, על כן הרי הוא משתדל בזה בכל כחו ובכל מיני דרכים ואופנים וסיבות למנוע את האדם ממנה ושיזלזל בה יותר משאר כל המצות.

ב

והנה בכל דבר שנוהג רק לכתחילה ומותר בדיעבד, מטבע האדם להורות היתר לעצמו בענין ההוא בקלות ולזלזל בה, ובפרט אם מזדמן לאדם כמה פעמים מצב של דיעבד והותר לו לעבור עליה ממילא נעשה לו בלבו יותר ולזלזל בדבר ההוא מכח ההרגל שנעשה כטבע לעשות כך וקשה לו לפרוש ממנה, וכפתגם השגור בפי העולם שכל הנהגה של דיעבד שנודמן כמה פעמים נעשה אח"כ לכתחילה^ל, ולכן יש לו לאדם לעורר ולזרוז א"ע ביותר על שמירת ההלכות שנוהגת רק לכתחילה.

---

^לוכמו שרואים כהיום שיש מקילין לעצמם בתפלת ערבית כשמגיעים לבהכ"ס והמנין כבר הגיעו לשמונ"ע, אע"פ שבעוד זמן קצר יהיה שם עוד מנין לערבית בכל זאת הרי הם חוטפים תפלת שמונ"ע ביחד עם הצבור ואח"כ משלימין ברכת ק"ש וק"ש, עפ"י מה שנפסק בש"ע סי' רל"ו ג' שבערבית תפלה בצבור עדיף מסמיכת גאולה לתפלה, אבל טעות גדולה נשתרבה בזה כי בודאי לא נאמרה הלכה זו כשאפשר לקיים שניהם כי בודאי חייבים לכתחילה להסמיק גאולה לתפלה גם בערבית, אלא שנדחית מפני תפלת

ועוד מכיון שהרבה פעמים יש להאדם דוחק למהר בה מכה מרדותיו המרובים לכן הרי הוא בקל מקיל לעצמו בכמה עניני זהירות בתפלה ומזלזל בהם, ואומר על כל דבר שאצלו נחשב זה לדיעבד ומותר לו להקל בה, ואחרי שיתרגל לכך כמה פעמים כבר יתפלל כך אפילו בלי שום סיבה. וכמו"כ מצוי אצל אדם שהיתה לו פעם תקופה שהיה נזקק למהר בתפלתו ולהתפלל במהירות אפילו אם היה זה נגד רצונו ואפילו אם היתה הסיבה עבור איזה דבר מצוה עוברת, בכל זאת אם זה קרה כמה פעמים הרי יש בוזה כבר סכנה של הרגל נעשה טבע^ל ויתפלל תמיד במהירות בלי שום סיבה, ואפילו בשבתות וימים טובים וכדומה שיש זמן להאריך יותר ולהתפלל ביישוב הדעת ג"כ לא יהיה לו סבלנות לזה ואע"פ שכולם מאריכים יותר מבחול בכל זאת לא יוכל לעשות כך כי כבר נעשה לו הנהגתו ואופן תפלתו כמנהג קבוע וכבר יהיה זר בעיניו להתפלל באופן הראוי^י.

וענין זה הנזכר שכל הרגל נעשה טבע קבוע מצוי גם בעוד ענינים הנוגעים לתפלה כגון מי שהולך לבהכנ"ס בכל יום בשעה מסוימת שקבע לעצמו בכדי שיספיק להגיע לפני שמתחילין התפלה ולא יאחר התחלת התפלה, אם קרה

הצבור במקרה של דיעבד בשא"א לקיים שניהם, ופשוט הוא אלא שהורגלו להקל בזה מכח אי שימת לב.

^לעמש"כ האור החיים הק' (דברים יג יח) לפרש במה שכתוב אחרי שיעשו בני דין משפט עיר הנדחת, ונתן לך רחמים וגו' שהבטיחה לנו התורה ק שישפיע בנו השי"ת טבע במדת הרחמנות היות שאחרי שקיימנו המצוה הזאת להרוג כל אנשי עיר הנדחת יש סכנה שלא ידבק בנו הרגל וטבע של מדת אכזריות להרוג ולרצוח ח"ו ואע"פ שהיתה מעשה מצוה בכ"ז יכול להתעורר בלבנו הרגל ומדה הזאת על כן הבטיחנו הבב"ה שישמור אותנו מזה ע"כ.

^פואע"פ שבתחילה לא עלה על דעת האדם כך ולא רצה כלל בזה שיצא לו השקפה כזאת לזלזל בהלכה של לכתחילה בכ"ז ההרגל משפיע על האדם בזאת בע"כ עד שלבסוף יהיה נעשה לו השקפה כזאת ח"ו.

לו פעם איזה סיבת אונס שיצא מאוחר ולמזלו הטוב הגיע בכל זאת לתחילת התפלה, אחר כך כבר נעשה הענין קצת יותר קל בעיניו לצאת לכתחילה בשעה מאוחרת יותר ונותן תקוה בלבו שאולי גם הפעם יהיה לו מזל טוב בזה^מ.

ואפילו אם באמת קרה שאיחר בפעם הזאת בכל זאת כבר לא יזדרז כ"כ בפעם הבאה כי הטבע מתרגל גם לזה שאין הדבר נורא כל כך לאחר, כי סוף סוף התפלל ביחד עם הציבור בדיעבד, ואע"פ שמכיון שהתחיל מאוחר התפלל במהירות ובפחות כונה ממה שהיה רגיל עד עכשיו, בכל זאת אין האדם מרגיש כ"כ את הכשלון בזה מכיון שסוף כל סוף הגיע הביתה אחר התפלה כרגיל בכל יום ולא חל שום שינוי במהלך היום שלו, וכך נעשה לאט לאט הטבע שלו להתפלל במהירות וכלי כ"כ כונה, וככה האדם יורד לאט לאט יותר ויותר ואינו שם ללבו שהוא יורד (עי' בפ"ג אות ה' בהערה פ"ו), וכל זה מפני שלא התעורר תיכף ומיד אחרי הכשלון הראשון לחזק מחדש את ההקפדה לצאת בזמן מוקדם, וה"ז דומה למש"כ ברש"י לגבי עמלק עה"פ אשר קרך בדרך וגו' משל למי שקפץ ליורה רותחת אע"פ שנכוה ה"ז מקרר את הענין, כי סוכ"ס מתרגלים לזה לפי הטבע.

---

^מואפילו בשאר דברים רואים שכך הוא הטבע, וכמו ילד שהוא יוצא מביתו בדרך כלל בזמן מוקדם כדי להגיע לבית ספר לפני שיגיע המלמד ויתחילו ללמוד והרי הוא דואג תמיד שלא יאחר את הנסיעה או התחלת הלימוד שלא יקבל עונש על האיחור, ואם קורה פעם בסיבת אונס שיצא מאוחר והוא כן הגיע בזמן ולא איחר כלום או שלמזלו הטוב הגיע האוטובוס באיחור קצת או המלמד איחר קצת, והנה אחרי שזה קרה פעם א' ומכש"כ אם קרה דבר כזה כמה פעמים ה"ז גורם לפי הטבע רפיון בלבו של הילד ומאז והלאה הרי הוא כבר לא כ"כ מזדרז לצאת בזמן כי מתחת הכרתו נוצר לו תקוה בלבו אולי גם היום ישחק לו מזלו ולא יאחר, וכמ"כ גם בדברי רשות רואים שכך הטבע כגון למשל מי שצריך להגיע כל יום למקום עבודתו בזמן מסוים וצריך לנסוע לשם, ובדרך כלל האדם רגיל לצאת מביתו לפני זמן הנסיעה בריוח כדי להיות בטוח שלא יאחר את הנסיעה וכדו', והוא מקפיד על זה כמובן, אבל אם יזדמן לו כמה פעמים שאיחר באונס נעשה לו אח"כ הענין קל בעיניו יותר ולא יקפיד כבר כ"כ.

ולבן היו נוהגים עובדי ה' במקרה שאירע להם פעם איזה מכשול באיזה ענין אפילו באונם היו עושים אח"ז סייג וגדר לעצמם בענין ההוא כדי להיות מוגן מתוצאה של רפיון בהענין ע"י הכשלון, וכמו"כ אם אירע להם דבר שהיו צריכים להקל בדבר אפילו בהיתר מטעם שעת הדחק או דיעבד היו עושים סייג וחזוק בענין ההוא והיו מעוררים את עצמם לחזק את לבם על ידי לימוד בספר מוסר בענין ההוא או על ידי התבוננות בענין ההוא, מפני הפחד שלא יגרום להם המקרה רפיון או קרירות וזלזול בהענין מכח טבע הדבר, ועוד מטעם אחר שהיו חוששים שהאונם הזה שאירע להם ה"ז רמז מן השמים שיש רפיון בלבם בענין ההוא, ועל כן היו משתדלים לעשות חיזוק לתקן את הרפיון שבלבם, וגם כדי שלא יפלו עוד ח"ו.

ומצינו כע"ז בגמ' (יומא פו:) אפילו בדבר עבירה שאם עבר אדם עליה ב' פעמים נעשה לו בהיתר (מכח הרגילות בה) א"כ ק"ו הוא, שאם בדבר איסור אחרי שהורגל בה נעשה לו הדבר כטבע שקשה לפרוש ממנו, מכל שכן בדבר שהורגל בו בהיתר שודאי נעשה לו כטבע שקשה יותר לפרוש ממנה, ובפרט בענין תפלה שבטבע העולם לזלזל בה כדאי' בגמ' כג"ל על אחת כמה וכמה.

וישנם אנשים שלפי טבעם מזלזלים בכל דבר שהוא רק לכתחילה בלי שהיה להם פעם מצב של דיעבד כי נדמה להם היות שבדיעבד מותר הרי זה סימן שאינו דבר כ"כ חשוב ואינו נחשב חטא אם יקילו בו (ובפרט אחרי שיעשנה יהיה כבר דיעבד). ובאמת המתבונן יראה שאין שום היתר להקל בדבר שנוהג רק לכתחילה, ואין חילוק בין העובר במזיד על דבר שנוהג רק לכתחילה לבין העובר על דבר שנוהג אפילו בדיעבד, שכיון שהדין מחייב לכתחילה לנהוג באופן אחר, הרי יש בזה חטא גמור לעשות כן לכתחילה שלא בעת הדחק או בשעת אונם. (ודוגמא לדבר שלא יעלה על דעת להקל במלאכת חוה"מ בדברים שהותרו לצורך דבר האבד, כאשר אין בזה משום דבר האבד), והירא את דבר ה' יבין שאין חילוק בין זל"ז כי שניהם הם נגד רצון השי"ת רק שתנאי הוא במצוה זו או בפרט זה של המצוה

שלא ניתנה אלא כמצב של לכתחילה. רק הטבע לאהוב פריקות עול אשר שולט על האדם בע"כ מתחת הכרתו הוא המסמא את עיני האדם להורות היתר בכל דבר שנדמה לו שיש מקום להורות היתר, וכמו"כ נוטה להתיר לעצמו לנהוג לכתחילה בדבר שהותר בדיעבד, על כן על האדם לבדוק ולחשוב בעצמו תמיד על כל דבר שדעתו נוטה להקל לעצמו אם אין זה בא מהנטייה שבלבו לפריקת עול (וכלשון המסילת ישרים (סוף פ"ו) כל קולא צריכה בדיקה) ויש לאדם להרגיל את עצמו לחיות עם קבלת עול, ורגיל בפי העולם שעול ממתיק את החיים וכן כתוב טוב לגבר כי ישא עול מנעוריו, והחוש מעיד שאלו האנשים שחיים עם קבלת עול מאושרים המה בחייהם יותר משאר בני"א^{כב}.

^{כב} ועוד ישנם כהיום הרבה שחסר להם מאוד מדת הסבלנות ובפרט צעירי דורינו ועל כן כל דבר שצריכים להתרכז בו משך זמן קשה להם לעמוד בזה, ועבור זה נתוסף להם עוד סיבה לזלזל בתפלה, והעצה לזה שירגיש טעם ותענוג בתפלה ועל ידי כך יהיה להם סבלנות, כי כן הוא לפי הטבע שבדבר שהאדם מתענג בו יש לו סבלנות, ולכן יחפשו להם ספה"ק המדברים בענינים האלו המעוררים בדרך הזה הנצרך להם, ולקמן בהמשך הדברים יתבארו כמה ענינים על העונג שבתפלה, וגם דרכים להקל על הריכוז בס"ד, יעו"ש.

ונתפוס דוגמא אחת קטנה בענין קבלת עול, למשל כשאדם מקבל ע"ע איזה דבר לעשות ולנהוג כך וכך, וכמובן שאומר בל"נ כדי שאם יכשל פעם בטעות לא יהיה עליו עבירת נדר, ומעתה כשבא לקיים דבורו וקבלתו, מי שחי עם קבלת עול הרי הוא נגש לקיימו בבטחון מלא ובודאות שעליו לעשות כן בלי שום היסוסים וספקות, אבל מי שאינו בעל קבלת עול תיכף בשעה שנגש לקיימו נכנסים לו במחשבתו כל מיני ספיקות אולי לא טוב כך ואולי היה יותר טוב לקבל ענין אחר או באופן אחר, ולכן אפילו כשעושה איננו עושה הדבר באומץ ועוז ובשמחה וטוב לבב אלא בהיסוס ורפיון ידים, והשורש לזה הוא מכיון שאינו חי עם קבלת עול ואינו אוהבו על כן מתחת הכרתו רוצה להתחמק מהעול על כן מייצר מוחו כל מיני תירוצים לפטור אותו מזה, על כן יש לדעת שהדרך הנכונה היא שאחרי שהאדם החליט וקבל ע"ע לעשות איזה ענין טוב, כשבא לקיימו אין להסס ולחשוב על הדבר, אלא צריך להיות נעשה אצלו קבלתו כמו גזירת מלך שאין להרהר אחריה אלא לעשותה בקבלת עול המליאה.

וייש לדעת בזה ידיעה נחוצה מאוד והיא שכשאדם נכשל בחטא מכח זלול בהענין אפילו בחטא קל הרי ענשו ותקונו הרבה יותר חמור מאשר על חטא חמור מאוד שעבר עליו מכח התגברות יצרו שלא הצליח לעמוד נגד הנסיון (וכעין מה שכ' רבינו יונה בשע"ת (שער ג' אות ה') במעם מאמר רז"ל (ברכות ד' ב') העובר על דברי חכמים חייב מיתה, מה שלא מצינו בעובר על מצות עשה ול"ת, דהוא מפני שהסיבה שגרמה לו לעבור על דברי חכמים אינו מכח התגברות היצר, אלא מפני שקלה מצותם בעיניו, ותכהינה עיניו מראות אור דבריהם הקדושים, עי"ש. ויש אמרות וסיפורים מצדיקים בדברים מבהילים שגילו כמה שמחמירים בשמים יותר על מי שחטא מכח שהיה קל בעיניו הדבר וזלול בה ממי שחטא מחמת התגברות היצר) כי החוטא מחמת זלול בהענין אפילו אם יהיה בדבר שהוא חטא קל בכ"ז הרי הוא ח"ו בכלל כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר וגו' (במדבר טו לא) ועל כן עונשו ותקונו חמור הרבה יותר.

וענין זה הוא יסוד חשוב בכלל שירגיל האדם את עצמו שבשעה שעושה איזה דבר ועוסק באיזה ענין לא יתפזרו מחשבותיו בשום ענין ומי שנעשה אצלו ענין זה כטבע הרי זה שמירה גדולה נגד היצה"ר בכמ"כ ענינים וגם ה"ז יסוד ואבן פינה להצלחה בעבודת ה' ומעמיד את האדם בקו הישר והנכון במהלך החיים, והנסיון מעיד על זה, וכך היא הצורה של קבלת עול אצל אנשי הצבא, שאחרי שיקבל החיל פקודה מהממונה אסור לו להסס כלל ואפילו אם יש לו סברא צודקת נגד הפקודה, ומי שמהסס אחת דתו וכו' וא"א לנהל שום מלחמה אם לא בצורה כזאת, וכמ"כ הוא לגבי עבודת השי"ת שאנחנו צבא ה', א"א להצליח במלחמה שיש לנו נגד היצה"ר והחומר שלנו אלא בדרך הנזכר, (והנה ידוע שיש גם ענין של מחלה שמצוי כהיום מאוד ה"י שהמחלה גורם ומייצר במח האדם ובלבו ספיקות תמיד, ולזה צריך עבודה מיוחדת והרבה סיע"ד לרפואת הענין ואכ"מ, ויתכן אולי שענין זה הוא עונש על מה שהאדם בגלגול הקודם לא היה חי עם קבלת עול ולכן היה מעורר ספיקות והיסוסים בכל דבר מכח הנטיה בלב לפטור א"ע מהעול כנזכר, ועל כן זה ענשו שמצטער תמיד מספיקות והיסוסים נגד רצונו), ובספה"ק איתא שהקליפות שנבראים מפגם היסוד הם הגורמים ומכניסים ספיקות תמיד בלב האדם ואפשר לומר שב' העננים קשורים יחד כי ענין קבלת עול מסוגל לשמירת היסוד וכדאי' (אבות ג יז) שקלות ראש מרגיל וכו', וא"כ ההיפוך מקלות ראש שהוא קבלת עול הוא מביא לשמירת היסוד, גם החוש מעיד על זה.

ועל כן אם אין האדם משים ללבו להתעורר בענין חשיבות התפלה וכל פרטיה ולהתבונן בהם, יהיה נלכד בקל ברשת התגברות היצר בענינים הנ"ל, על כן יש לשום מאוד לכו לזה להתבונן בחשיבותה של התפלה וכמה ירויח ממנה, וירבה בלימוד ספרי מוסר המדברים בענין תפלה, עד שיעשה עליו רושם שיוכל ללחום ולהתגבר נגד הטבע בזה, ואם יארע לו איזה אונס או שעת הדחק שהיה מוכרח להקל באיזה ענין, יעשה מיד גדר וסייג שלא יבוא לידי כך שוב, ומכש"כ אם היה לו תקופה של ירידה באיזה ענין או מצב של טרדות ומכח זה הקיל לעצמו ולא נזהר בה כראוי, בודאי שראוי אח"כ לעשות לעצמו גדרים וסייגים כדי שלא ישאר בהירידה ושלא יפול יותר עי"ז, וכדאי לקבוע אח"ז איזה לימוד מוסר לעורר עצמו בענין ההוא, ובדרך הזה יש לנהוג גם בכל שאר ענינים אבל בפרט בענין התפלה שהוא מהדברים שמטבע האדם לזלול בה, ועוד שהרי אמרו בגמ' (ברכות ל"ב:) שתפלה הוא א' מהדברים שצריכים חיזוק ופרש"י שם וז"ל שיתחזק אדם תמיד בכל כחו עכ"ל, הרי שתפלה צריכה חיזוק תמיד אפילו בלי שום סיבה של רפיון, וא"כ מכש"כ אחרי שנתהוה סיבה לרפיון בודאי שצריכה חיזוק יותר מבשאר דברים.

ג

והנה כמו שהיצה"ר גורם לבנ"א שמזלזלין בתפלה כמו כן הרי הוא משפיע על בנ"א וגורם להם שיזלזלו גם בלימוד הלכות תפלה (ומכש"כ שלא ללמוד הספרי מוסר המדברים בעניני תפלה), ומדמה לעיניהם שהלכות ועניני תפלה הם דברים פשוטים וידועים להם, והנה המתבונן בענין זה יראה שזה שאין לומדים הלכות תפלה (ועניני תפלה) גורם להאדם שיזלול בה ולא יתפלל כראוי מכח ב' טעמים, א' מפני שאם היה לומד ועוסק בהלכותיה וענינה כפי טבע הדברים היה מתעורר על ידי זה בלבו להתפלל כראוי יותר ולא לזלול בה כמצות אנשים מלומדה. וב' מאחר שאינו לומד הלכותיה וענינה לכן אינו יודע מה חובתו בזה ומה מבוקש ממנו ואיך לכבדה ולהעריכה, והנה טרם ילמד האדם הלכותיה על בוריין יוכל להיות נדמה לו שכבר הוא יודע כל הלכותיה ופרטיה, אמנם אחרי

ועוד צורך יש בזה שיהיה להאדם הערכה להתפלה, היות וכלל גדול הוא שא"א לקבל שפע רוחני אלא על ידי הערכה ותשוקה אליה כמבואר בספה"ק, וכפי גודל ההערכה והתשוקה ככה כפי המדה ההיא כך האדם מסוגל לקבל השפע ולא יותר, וכמו"כ צריך להעריך ולהחשיב גם תפלת עצמו, ולהאמין בה שהיא יכולה לפעול ולהמשיך את השפע ומכיון שהאדם צריך לקבל הרבה תועלת על ידי תפלתו חוץ מהשגת בקשתו כג"ל לכן צריך שיהיה לו הערכה לתפלתו וממילא גם יאמין שיקבל תועלת והשפעות טובות על ידה, וכפי כמה שיחסר לו ההערכה יקבל פחות על ידי תפלתו ומכש"כ אם יזלזל בה בודאי שיפסיד מה שהיה עומד להרויח על ידה.

ובזה יובן נחיצות הדבר ללמוד הלכות תפלה ועניניה ולעסוק בהם הרבה כי ענין שהאדם עוסק בו הרבה במחשבה או בדבור או במעשה הרי זה לפי מבע הענין משפיע הערכה וחשיבות בלבו לענין ההוא, ומכש"כ אם ילמד הענין בתוה"ק בודאי שישפיע על לבו גם מבחינת הסגולה שיעלה ערך הענין וחשיבותו בלבו, וכמו"כ החזרה תוסיף לו הערכה וחשיבות התפלה בלבו וישפיע עליו תשוקה עזה להתפלה ויתעורר לבו לדבק בה ולהשקיע בה עבודה כראוי ועי"ז יוכשר לקבל השפע קודש והתועלת שגשפע על ידה, ויהיו נעשים כל התיקונים על ידי תפלתו, ועל כולם שיזכה על ידה להתקרב ולדבק לבו בה' אלקיו.

ועפ"ז יש לפרש כגמ' הנ"ל שהגמרא מתאוננת על מה שבג"א מזלזלים בתפלה ואינם מעריכים אותה אפילו אם יתפללו כדת וכדין בכל הלכותיה ופרטיה בכ"ז מכיון שאין להם ההערכה אליה מספיק ומזלזלין בחשיבותה עי"ז לא יקבלו השפע שהכין לנו השי"ת שנקבלנה ע"י התפלה, וכלי זה איך יגיע האדם לתיקון נפשו, ובמה יהיה מוגן שלא יתרחק ויהיה נדחה ח"ו על ידי גשמיית העוה"ז, ואיך יגיע למטרת חייו.

ועוד מכואר בספרים הקדושים שלימוד הענינים של המצוה שרוצה לקיים הוא סגולה^מ שיעזור להאדם ויתן לו כח לקיים המצוה, ובפרט כשלומד בפירוש לכוונה זו וכמו דאיתא במשנה (אבות פ"ד מ"ו) הלומד על מנת לעשות מספיקים בידו וכו' לשמור ולעשות, וזה שובר ומבטל את כח היצר והקליפה המונע את האדם ומבטלו מלקיים המצוה, או לקיימה כראוי וביתר שאת, וכל פעם שיחזור וילמוד עוד פעם יתוסף לאדם יותר כח וסיוע לקיים המצוה, יותר כראוי וביותר שלימות, ולפי"ז אפילו באופן שהאדם זוכר היטב את כל הלכותיה בב"ז יש לחזור עליהם תמיד.

ועוד טעם יש שבעבורה נחוץ ללמוד ולעסוק בהלכות ועניני תפלה אפילו כשכבר יודע וזוכר אותם והוא כי צריך שיהיה לאדם הערכה גדולה בלבו לענין התפלה, כדי שיוכל לפעול בקשתו כי אם לא יהיה להאדם הערכה להתפלה לא יוכל לדבק לבו לתפלתו ולא יוכל להתפלל עם כל הלב כמו שצריכים, ודבר זה הוא פשוט לכל מבין שכשהאדם מזלזל בדבר ואינו מעריכו אין הדבר נקלט ונדבק בלבו.

פ"ג וז"ל עד שאתה מבקש רחמים שיכנסו דברי תורה בתוך מעיך תבקש רחמים על עבירות שעברת שימחל לך עליהם והזהר אח"כ מעשות שלא כהוגן ומתוך כך יהא אדם שומע "וזוכרה" עכ"ל.

^מ כי חוץ מהטעם הפשוט הנזכר כבר לעיל שמטבע הענין הוא שעל ידי הלימוד יתעורר לקיימה כראוי וגם לא לעשותה כמצות אנשים מלומדה אלא בהתעוררות כראוי לכל דבר מצוה, (חוץ מכל זה) יש בזה גם כח סגולי, כי כח הרוחני והאור של כל מצוה שורה בחלק התורה של המצוה ההיא ועל כן המדבק עצמו בלימוד ההוא נמשך לו בנפשו האור של המצוה ההיא ומסייעו לקיימה כראוי, ועי' בנפה"ח (שער א פ"ו) שכתב שברגע שהאדם עולה לו על הרעיון לעשות מצוה תומ"י מופיע עליו כח הרוחני האור של המצוה ועוזר לו לעשותה.

³ וכמ"כ כשאין להאדם הערכה למה שלומד לא יהיה נקלט ונדבק בלבו מה שלומד וכמ"כ גם לא ישאר הדבר זכור בלבו מכיון שמזלזל ואינו מעריכה וכמו שלא זכר שר המשקים את יוסף מפני שזלזל בו, (וכעין מש"כ לעיל בענין הזכרון בדברים פשוטים).

שבעולם בלי יסוד, הרי הוא עלול ליפול כל רגע מכיון שחסר לו יסוד, כדבר הזה הוא גם ברוחניות ועבודת השי"ת.

ואל יפול תקות האדם בקרבו לומר הלא שמירת כל ההלכות ופרטיה רחבה היא מני ים ומתי יגיע ללמוד ולדעת את כולם עד שיוכל להיות במוח שהוא מקיים את כולם וביני לביני יהיה נמנע מעליה הרוחנית ויפול בייאוש ח"ו מגודל העבודה הזאת העמוסה על שכמו, אך התשובה הוא כי אחרי שקבל האדם ע"ע לדקדק על כל דרכיו על כל פרט ופרט בזהירות ושמירת ההלכה ומתחיל ללכת בה בפועל אע"פ שעדיין לא הגיע לשלימות בזה, כבר יוצא מגדר עם הארץ והרי הוא כבר מוכשר לעלות במעלות העולות בית קל וכמו שמצינו בגמ' (קרושין מ"ט ע"ב) לגבי המקדש אשה ע"מ שהוא צדיק גמור אע"פ שהוא רשע גמור ה"ז ספק מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו ואע"פ שיש עליו הרבה דברים לתקן בכ"ז מהרגע שקבל ע"ע לילך בדרך ההיא ה"ה תיכף ומיד נידון כצדיק גמור מכיון שמקבל ע"ע ומתחיל עתה בה, וכמו"כ לענינינו תיכף ומיד שיקבע האדם עצמו ללימוד ההלכה ויתחיל באחד מהמקצועות שנוגע לחיי האדם יום יום על מנת לשמור ולדקדק עליהם כראוי, ומתחיל להתנהג כך בפועל הרי הוא כבר מוכשר ומסוגל לבנות את בנין קומתו הרוחנית ויעלה ויצמח כגן רטוב בס"ד.

י

ובודאי ראוי להקדים הלימוד בהלכות תפלה לפני לימודים אחרים, מפני שהתפלה היא אחד מהדברים שעיקר חיי האדם תלויין בה הן חיי הגשמיים והן חיי הרוחניים ובלעדה אין אפשרות להתקיים בעוה"ז אפילו שעה קלה, וכמבואר בספה"ק ובקדמונים שלכן תיקנו חז"ל להתפלל ג' פעמים בכל יום, כי כל תפלה נותנת לאדם כח ומזון להחזיק מעמד עד זמן תפלה הבאה (ומובאים הדברים להלן פ"ג אות ד' בשם הכוזרי ע"ש), (וכמליצת לשון הגמ' שבת י ע"א על תפלה שהיא חיי שעה). ועוד מעם שראוי להקדימה שהרי האדם עוסק בתפלה

בכל יום שלש פעמים א"כ הרי היא תדירה יותר משאר המצוות, וכמו שבקיום מצוות הכלל הוא שתדיר קודם, כמו"כ הסברא נותנת שראוי להקדים ג"כ לימוד הלכותיה מטעם תדיר קודם".

עב"פ היוצא מכל הנזכר שעל האדם לקבוע את עצמו ללמוד הלכות תפלה וענינה ולחזור עליהן עד שיהיו הדברים שנונים בפיו וברורים אצלו כשמלה ואז ילך לבטח דרכו ויתקבלו תפלותיו לרצון.

* * *

²² [עיונים והוספות] ואפילו להסוברים שתפלה כל יום הוא מדרבנן ומכש"כ ג"פ ביום שהוא בודאי לכל הדיעות רק מדרבנן וא"כ סברא זו להקדימה הוא תלוי במחלוקת האחרונים אם יש להקדים מצוה דרבנן התדירה לפני מצוה דאורייתא שאינה תדירה ועי' בזה בשדי חמד ח"ד מערכת תי"ו כלל מ"ט) ולפי הדיעות להקדים המצוה דאורייתא א"כ לא שייך כאן ענין תדיר אלא להקדימה רק לשאר מצות דרבנן אבל לא למצוות דאורייתא, בכ"ז יש לומר לחלק בין דין קדימה לגבי קיום המצוה לגבי ענין קדימה לגבי לימוד הלכותיה שעל זה הוא הגידון כאן, שהוא כדי למנוע המכשולים להנצל מלעבור איסורים בתפלתו ג"פ בכל יום, וי"ל שלעבור הרבה פעמים על איסור דרבנן יש לו חומר כלפי פ"א איסור תורה כעין סברת הר"ן (יומא ד' ע"ג מדבי הרי"ף) שכתב בסוגיא דהקל הקל (יומא 77 פ"ג) שלעבור כ"פ איסור לאו חמור יותר מלעבור פ"א איסור כרת, ע"ש. כמו"כ י"ל כאן שקשלוך כמה פעמים בדברי סופרים ה"ה חמור יותר מפ"א איסור דאורייתא, ועי' מה דאיתא בחז"ל שהעובר ע"ד סופרים חייב מיתה, ובפרט שמחסרון ידיעה בקל יכול להכשל ח"ו בדרכה שא"ל ולבטלה שהוא איסור. ואכמ"ל כי אין הכונה בקונטרס זה לקבוע הלכה למעשה, אלא לעורר בעניני מוסר והשקפה. וא.ה. וכן כתב בספר אורחות יוסף בסוף הספר שלימוד הל' תפלה קודם לכל ע"ש].

פרק ב

יבואר בו: א) באיזה אופן יכול האדם להעלות ע"י התפלה הן כסוד
מרע והן בעשה טוב, ב) בענין התפלה על השגת התורה.

א

יסוד העבודה ושורש הכל הוא התפלה, וכשהאדם משתדל ומתאמץ להתפלל כראוי, תפלתו מזוכך ומטהר ומתקן את לבו ומכשירו לכל עניני עבודת ה' ית', ומקרבו לאבינו שבשמים, נמצא שהתפלה היא המפתח לכל עבודת השי"ת²¹, והיא עומדת לנו היום בזמן הגלות במקום עבודת הקרבנות²² שסגולתם ומטרתם היתה גם כן לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים²³. והיא ג"כ מעלה את תורתו ומצותיו של האדם²⁴ לדרגה הנכונה ושיתקבלו ברצון

²¹ ועי' לעיל באקדמות מילין אות ד', ובהמובא שם בהערה כה בשם הבעל הטורים מש"כ בזה).

²² ומי שזוכה להתפלל כראוי וכנכון בדרגה השלימה נפעל על ידי תפלתו כל מה שהיה נפעל על ידי הקרבנות בבית המקדש. ועי' מש"כ הב"ח בסי' צ"ח, ע"ד הטור שם, וז"ל דעת רבינו (הטור) הוא שיכוון האדם בתפלתו בכל הלכותיה שיהא דוגמת הקרבן כדי להעלות התפלה במקום שהקרבן עולה, ע"כ.

²³ כן מבואר בספה"ק וז"ל רבינו יונה בספר שערי העבודה אות ח', ענין הקרבנות והתפלה ענין אחד, בהם יתקרב האדם אל בוראו להדבק אליו דביקות גמורה וכו' ע"כ, ושם באות ל"ב כתב וז"ל המתפלל הוא כאיש מביא קרבן לפני בוראו, ונפשו קשורה ודבוקה בעולם העליון עולם הנשמות והרוחני, וז"ש בחנה ואשפוך את נפשי שהיתה מתפללת בכל לבה כאילו הקריבה את נפשה עכ"ל. ועי' רש"י שבת קכז שכ' וז"ל ונפש היינו תפלה דכ' גבי חנה ואשפוך נפשי לפני ה' עכ"ל. ובספר נפה"ח להגר"ח מוואלאזין כתב, (בשער ב' פרק י"ד) עיקר ענין התפלה הוא להעלות ולמסור ולדבק נפשו למעלה, כמו ענין הקרבן שהיא לכונת העלאת הנפש, ע"כ.

²⁴ ועיין בגמרא (ברכות ל"ב ע"ב) א"ר אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. ובתוספות שם פירשו כלומר ממעשים טובים בלי תפלה, ועיין שם במפרשים ובעין יעקב. על כל פנים מבואר שם שצריכים לצרף להמעשים טובים גם תפלה כדי שתהיה להם החשיבות המליאה.

בשמים, ולכן אפילו מי שעוסק הרבה בתורה ומצות ומע"ט הרי הוא גם כן צריך להשקיע התאמצות בעבודת התפלה כדי להעלותם, ואפילו לעבודת הקרבנות בזמן המקדש היה נצרך לצרף אליה גם עבודת התפלה בכדי שתעלה ותקבל לרצון וכמבואר במס' תענית¹¹.

ובאמת לא רק כדי להעלות את התורה והמצוות לדרגה הנכונה צריכים אנו להתפלה אלא חוץ מזה נצרכת לנו התפלה גם מטעם פשוט כי הרי א"א להצליח לפעול ולהוציא לאור שום דבר בין כגשמיזות ובין ברוחניות בלי תפלה כמבואר בספה"ק¹², ולכן כל פעם לפני שהאדם נגש לעשות איזה דבר או ללמוד או לעשות שום מצוה יש לו להקדים להתפלל על כל דבר ודבר בפרטיות¹³ להצליח בהם. כי אפילו בעניני עבודת ה' ויראת שמים שאינם ביד"ש אלא תלויים בבחירת והשתדלות האדם, בכל זאת חוץ מההשתדלות צריך גם

---

¹¹ במשנה כ"ו: שתיקנו הנביאים שיהיו אנשי מעמד מתכנסין בכל עיר ועיר ומתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון ע"כ, ועי' בגמ' ברכות לב: א"ר אלעזר גדולה תפלה וכו' יותר מן הקרבנות, ובמדרש תנחומא פ' כי תבא וז"ל שחביב תפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות וכו', ע"כ. ובספר עוללות אפרים (לבעל הכלי יקר ח"ד עמוד ב') כתב וז"ל ואפילו בזמן שביהמ"ק קיים היתה התפלה יותר מרוצה לפני המקום ב"ה מן הקרבנות ע"כ. והשלה"ק כתב בסדורו שער השמים וז"ל האמת היא שהתפלה מעולה ומשובחת מאוד יותר מהקרבן, ועבודת התפלה כוללת לכל מיני החטאים והעונות, ואפילו לפשעים שאין להם כפרה בקרבן מתכפרים הם בתפלה עכ"ל. (עי' באקדמות מילין אות ד' בהערה כ"ז בשם הרה"ק מבעלזא זצוק"ל).

¹² וכדאיתא בחז"ל תפלות על על פרט ופרט הן על הצלחה בתורה שלא נכשל בדבר הלכה (ברכות כח) והן על שאר ענינים עי' ברכות יז. צלותא דאמוראי מה שהוסיף כל אחד אחר סיום תפילת שמו"ע. וגם על התפלה גופא תקנו חז"ל להקדים הבקשה ה' שפתי תפתח וגו'.

¹³ ולא מספיק כשמתפלל בכלליות על הצלחה אלא צריכים לפרש ולפרט כל דבר בתפלה בלשון מבואר כדאיתא בחז"ל אסתר רבה פ"ז והובא אוה"ח דיש פ' ואתחנן., וכ"ה בזוה"ק הובא במ"ב סי' קי"ט ס"ק ב'.

להתפלל ולבקש עזרתו ית' כדאיתא בגמרא (קרושין ל ע"ב. וסוכה נב ב') שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וצריך האדם הרבה סיעתא דשמיא, ראשית שיהיה לו הרצון וחשקת הלב ללמוד, ואח"כ שלא יהיה לו מניעות, ושיהיה לו פתיחת הלב לתורה, ולהתמדה, ולעיון המח בדעה צלולה, שיקלוט ויתפוס את הלימוד בצורה בהירה וברורה, ושלא יטעה אותו דמיונו בסברא לא נכונה אלא יזכה לכיון אל האמת, וכן לאוקמי גירסא שלא ישכח, וגם שיזכה ללמוד כראוי ובכוונה הראויה ולשמה. וכמו"כ במעשים טובים וגמילות חסדים צריך סיעתא דשמיא שיהיה לו הרצון וחשקות הלב, וכן שיהיה לו האפשרות ושיוזמן לו עני הגון או צדקה הגונה וכדומה, וכן שיזכה לעשותה לשם שמים בכונה ראויה וזכה. בלי בלבול ותערובת מחשבות אחרות, (ועיין חובת הלבבות במש"כ שצריך לרחם על עניים מפני מצות הקב"ה ולא סתם מפני רכות הלב כרחמנות נשים), וכן בכל מצוה שיזכה למצוה כשרה ומהודרת ושיעשנה לשם שמים, ושיעשה המצות וגם לימוד התורה"ק בשמחה ואהבת הד' ולהנצל מעצלות וכבידות הגוף והחומר.

ובכל הענינים האלו יש מלחמה תדירה, ואנו מיועדים ללחום עליהם כל ימי חיינו, ועל כן כמו במלחמה גשמית היו צמים ומתפללין ומריעין וככתוב (במדבר י, ט) וכי תבואו מלחמה וגו' והרעותם וגו' וכמבואר בחז"ל (תענית דף יט) מכש"כ שצריכים להתפלל יותר במלחמה הרוחנית שיותר קשה ויותר מסובכת ומסוכנת, וכמו שמצינו בחז"ל צלותא דאמוראי (ברכות ז.ו.) שהתפללו שיצליחו בעבודת השי"ת ולהתקרב אליו יתברך, וא"כ מכש"כ אנו חלושי המוג והכח כמה צריכים אנו להשתטח בתפלה על כל זה.

נמצא שהתפלה היא היסוד שהכל תלוי בה, הן כדי לזכות לקיים המצוות בפשיטות לצאת יד"ח כראוי, וכל שכן הרוצה להתעלות במעלות התורה והעבודה וגמ"ח שהם ג' עמודי העולם, שיש עליו להתאמן ביותר ולהשקיע כחו בעבודת התפלה כדי להכשיר את לבו ולהעמיד את היסוד לקומת עלייתו^פ.

^פ ומכיון שא"א לזכות באחד מב' העמודים האחרים בלעדי התפלה, נמצא התפלה היא התומכת ומסייעת לב' העמודים האחרים, ויש לומר שלכן נמנה עמוד העבודה (שהוא

והענין הנזכר שהתפלה מזככת ומכשרת לבו לעבודת ה' כל זה האדם מקבל לא רק ע"י שמתפלל על כך דווקא ולא דווקא בג' התפלות הקבועות כל יום אלא אפילו במה שהאדם מוסיף מעצמו באמירת תהלים ושאר תפלות ואפי' אם מתפלל בעד אחרים, כל זה נכלל בעבודת התפלה, כי עצם הענין שפונה אל ה' לבקש ממנו יתברך, ה"ז מקרב את לבו אליו יתברך, וכמו"כ כה הסגולה שבתיבות התפלות שתקנו אנשי כנה"ג וכמו"כ בתהלים שתיקן דוד המלך ע"ה, הוא הדבר אשר משפיע על האדם הזיכוך וההתקרבות הנזכר. ואולם שיעור הזיכוך שיקבל הרי זה תלוי כפי כח העבודה וההתאמצות שהאדם משקיע בהם.

ב

עוד נצרכת לנו עבודת התפלה והזיכוך והמהרה שהאדם מקבל על ידה גם לענין סוד מרע להיות מוגן ומושלל משליטת והתגברות היצר הרע והחומר, אשר לזה ג"כ אי אפשר להגיע כי אם על ידי עבודת התפלה וכנ"ל בפ"א מדברי הרמח"ל בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ה)^א, שעל ידי התפלה מתרחק

כולל גם תפלה) באמצע וסמוך לשניהם לרמז שהיא כעמוד התווך התומכת ומעמידה את ב' העמודים שבב' צדדיו, שהם תורה וגמילת חסדים (חוץ מהטעם הפשוט שיש לומר שנחשבים לפי סדר חשיבותם). (ועיין בחלק ההשלמות סי' ה' בענין ג' העמודים תורה עבודה וגמ"ח וביארנו שם עוד טעם לשבח למה נקטה המשנה זה הסדר)

והנה לגבי התורה התפלה נצרכת עוד יותר מבשאר דברים, כי אי אפשר להשיגה כלל בלי תפלה מפני שהיא ענין רוחני לגמרי (וכמבואר לקמן) ואי אפשר לאדם הגשמי וחומרי להשיגה בכח טבעי, ולכן כשם שמבטלין תלמוד תורה עבור מלאכה לצורך פרנסתו לכדי חיותו, כי אם אין קמח אין תורה (אבות פ"ג י"ז – לפי הנוסח שבמשניות) כמו כן מבטלין תלמוד תורה עבור תפלה, ובטולה הוא קיומה. כי היא משפיעה המזון הרוחני לנפש האדם ועל ידה יהיה בכחו להשיג התורה. וכמו שאחרי שאדם כבר זוכה ללמוד ולהשיג את התורה"ק עדיין צריך להמשיך כל הזמן לעשות מלאכת פרנסתו הגשמית כמאמר חז"ל כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה (שם פ"ב ב') וכמו"כ הוא גם לגבי תורה שאפילו אחרי ששיגנה צריך להמשיך לקבל מזון רוחני זה (כלומר התפלה) כדי שיחזיק מעמד

האדם מהיציצה"ר ומוגן ממנו, ולא רק על החומר שבטבע האדם מתולדתו אלא אפילו התגשמות והתעבות החומר שנתוסף להאדם ע"י עונותיו ג"כ עבודת התפלה מטהרה וכמבואר בספר הכוזרי (מאמר ג' אות ה' והועתק לשונו בהערה²⁰), וכ"כ היערות דבש (חלק א' דרוש ו') וז"ל כל החמאים ופשעים בהרהור ובמעשה שיחמא האדם ויהיו פגמים וסינים בנשמתו, כשיתפלל בהכנעה ובכבוד ראש ויבקש מחילה, אז יסירו כל הסינים והכל נדבקים בו בכור הזה (של התפלה) ואחר התפלה יהיה זך ונקי כי בתפלה והכנעה כל הסינים מצורפים, וכמו שאמרו חז"ל (במדבר רבה כ"א) תמיד של שחר מבטל עונות לילה ותמיד של בין

ויתקיים אצלו, ואם אין מלאכה זו עם התורה סופה בטילה ח"ו. מלבד מי שהגיע לדרגת תורתו ואומנתו כדרגת רשב"י וחבריו שהיו כבר פטורין מתפלה לגמרי.

^{סא} וזה תוכן דבריו שם היות וסידרה חכמתו ית' שהאדם יצטרך לירד תוך העולם הזה וכפי שירבה להסתבך בעניני העולם הזה כך מתרחק מן האור העליון ומתחשך יותר, על כן הכין הבורא ב"ה תקון לזה והוא שיתפלל לפניו יתברך ובשעה שהאדם מתפלל הרי הוא מתרחק מהחשכות של העוה"ז ומתעלה ממדרגתו, וזה מגין עליו גם אחר התפלה שלא ירד ויסתבך יותר מדאי בעולם הזה ובחומריותו, ע"כ.

וזה המשך תוכן דבריו שם (מתוך אות ב' וג' שם) והנה הכין הבורא ית"ש תקון לזה שיקדים האדם ויתקרב ויעמוד לפניו יתברך וממנו ישאל כל צרכיו ועליו ישליך יהבו ועל ידי זה לא יסתבך וישתקע בגופניות וחומריות, כיון שתולה הכל בו יתברך, והיה מחסדו יתברך לתת לאדם מקום שיתקרב לו יתברך אף על פי שכפי מצבו הטבעי נמצא רחוק מן האור ומשוקע בחושך, עם כל זה נתן לו רשות שיעמוד לפניו ויקרא בשמו, ואז יתעלה מן השפלות אשר לו בחוקו לפי שעה (כלומר בזמן התפלה) וימצא מקורב לפניו וכו' עכתו"ד עיין שם.

^{סב} וז"ל הכוזרי שם (בתארו את תפילת "החסיד") ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות של התפלה... והסדר הזה מהנפש (פי' אצל הנפש) כסדר המזון מהגוף (אצל הגוף). מתפלל לנפשו וניזון לגופו, ומתמדת עליו ברכת התפלה (פי' השפעת התפלה) עד עת תפלה אחרת... וכל אשר תרחק עת התפלה מהנפש, היא הולכת וקודרת במה (פי' על ידי מה) שפוגע אותה מעסקי העולם... ובעת התפלה מטהר נפשו מכל מה שקדם, ויתקנה לעתיד. ע"כ מלשונו.

הערבים מבטל עונות היום, כן התפלה בשחר ובערב מצרפת ככור וכנ' והוא ישאר נקי כשלג ילבין למאד עכ"ל²⁰.

ולפי זה כפי מה שהאדם מרגיש שהוא שקוע בחושך העולם הזה הגשמי ושהוא נמצא רחוק מהאור הרוחני, כך לפי שיעור זה הרי הוא צריך להשקיע יותר התאמצות בעבודת וכונת התפלה, ועמש"כ ביערות דבש (להגאון הר"ר יונתן איכשיץ בחלק ב' דרוש א) וז"ל, ההוגים בתורה לשמה ניצולים מעבירות הרבה אבל עם כ"ז צריך תפלה ובקשה לה' שישמור אותו מכל חטא וע"ז ירבה אדם להתפלל לה' וישפוך שיחו בדמע ולב נשבר שישמרהו ה' מיצה"ר ומטבע החומרי²¹, ע"כ. הרי שאפילו מי שעוסק בתורה לשמה שעליו אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"א) ומרחקתו מן החטא, בכל זאת צריך ג"כ תפלה כדי שינצל לגמרי מחטא, ופוק חזי בחז"ל ובספה"ק כמה היו דורות הראשונים והתנאים והאמוראים וכל הצדיקים צמים ומסגפים עצמם ומתפללים ובוכים לפני ה' על יראת שמים ולהנצל מהחטא ומיצה"ר (אפילו מדברים גסים ועבים אשר לא עולה על דעתנו כלל לפחד מהם ומכיו"ב, ולהתפלל להנצל מהם וכיו"ב, אבל המה הגדולים אנשי השם הבינו שיש לפחד מיצר הרע אפילו על חטאים שהסכנה נראית רחוקה מהם והתפללו על כל זה) וכל שכן בזמנינו שמצב העולם ירד הרבה יותר ואויר העולם מלא מיצה"ר ונסיונותיו שבודאי צריכים להוסיף לשפוך שיח בדמע ולב נשבר כדי להיות נשמר מחטא.

ועי' מה שכתב הר"ח ויטאל (בהקדמה לעין חיים) שבדורות אלו שהאוויר נתגשם מאוד א"א להנצל מהיצה"ר ולטהר הנפש כי אם ע"י תפלה בכונה, ע"כ. וא"כ כהיום שאנו ד' מאות שנה אחרי תקופת מהר"ח ויטאל, וידוע כמה ירד

²⁰ ועי' מה שמובא לקמן פרק ט' אות ה' בשם ספר אמרות טהורות.

²¹ וכנראה שמפרש "מרחקת" כלומר שלא בקל יחטאו היצה"ר, כי ע"י תורתו הרי הוא רחוק מחטא ובכדי להחטאו יצטרך היצה"ר להתאמץ ולהרבות נסיונותיו עד שיוכל להכשילו, אבל בכדי שיהיה לו הכח להתגבר נגד נסיונות קשים ושישלוט על יצרו לגמרי, לזה צריך גם כן התפלה.

עוד מצב העולם מאז ועד עתה ביותר שפלות, ובפרט בזמנינו היום שהעולם יורד ומתגשם כל יום יותר משל אתמול בצורה שאין הדעת סובלתו, ואם כן מכל שכן שאנו זקוקים להרבה סייעתא דשמיא ולטהרת הנפש להנצל מהיצר הרע יותר מכל הדורות שלפנינו, והרי הוא ק"ו בן בנו של ק"ו כמה עלינו להשקיע כח בתפלתנו ובכונתה עד שירחם ה' עלינו ויפדנו ויגאלנו גאולת הנפש והגוף ב"ב.

והנה רבים מחפשים עצה איך להנצל מהירידה הרוחנית שעלולים לירד ע"י הבלי העולם הזה וכן מחפשים הדרך לזכות לחיי העולם הבא, וכשימצא האדם דרך לזה בודאי יהיה מוכן לעשותה אפילו עד כדי מסירות נפש, והרי לפנינו שאין צריכים לחפש עצות מרחוק, אלא התפלה זו היא העצה והתקנה שהשי"ת הכין והתקין לזה, ועל כן יש לשים לב אליה. ואין לך שמות גדולה מזו לאבד הזדמנות זו, וכמו שאמרו חז"ל (חגיגה ד' ע"א) "איזהו שומה המאבד מה שנותנים לו". ומשל למה הדבר דומה, לאדם שמחפש בכל כוחו שיהיה לו פרנסה להחיות נפשו ולהתעשר, ויש בידו איזה מסחר שהוא כבר עוסק בו ויכול להתעשר ממנו, ומפני שאינו שם לב ואינו יודע להנהיג עסקיו בדרך הנכונה לכן אינו מצליח, ולכן מחפש עוד עסקים, ובודאי כל בר דעת ייעץ לו שאין כדאי לו לחפש עסקים חדשים, שהרי צריך להשקיע בזה הרבה כח וכספים עד שמקימים עסק חדש, בזמן שיש לו כבר עסק קיים והוא צריך רק לשים לב ומחשבה איך להעמידו ולבססו. כך הוא ג"כ בענין התפלה שהרי בלא"ה כל אחד מתפלל אם כן במקום לחפש עצות חדשות, ישקיע כח והתאמצות בתפילתו שתהי' בכונת הלב, ובהרגשה הראויה, וכזה יזכך ויטהר נפשו, ויזכה לינצל מכל פגעי הזמן, וחושך העוה"ז, ויזכה לאור הרוחני.

ג

נמצא לפי האמור כי התפלה משמשת כיסוד לכל עבודת השי"ת, ולפי"ז יתפרש היטב אשר דרשו חז"ל (תענית ב ע"א) החיוב תפלה מהפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים פר' עקב י"א י"ג), ופירשו בגמ' (תענית ב ע"א) איזה

היא עבודה שבכל הוי אומר זו תפלה. ויש לדייק למה כתיב "בכל", מה מרכיבין בזה. ובשלמא אם הפסוק מתפרש כפשוטו של מקרא שמדבר על כלליות עבודת ה' דהיינו לומר שבכל המצוות חוץ מחיוב הפעולה של המצוות צריך שיהיה עם הלב להכניס גם את לבו בהמצוה, (והרי זה תוספת באיכות המצוה כלומר שלא יהיה נעשית בלי לב), ולכן סלקא דעתך שמספיק כשמכניס בהם קצת את הלב לכן כתוב "בכל", אבל אחר שדרשו חז"ל על מצות תפלה שהפסוק בא לחדש שיש מצוה שצריך לעשותה עם אבר הלב אם כן היה די לכתוב "ולעבדו בלבבכם".

וי"ל שבאמת פשטיה דקרא ולעבדו בכל לבבכם מיירי בכל מצות התורה שהם עבודת ה', ופירושו שנעשה כל המצוות (כל עבודתינו לה') בכל לבב, (וכמו שם"ל להרמב"ן אליבא דאמת בהשגותיו על ספר המצות להרמב"ם במצוה ה'ס"ה). ומה שנאמר בספרי לפרש הפסוק על מצות תפלה ה"ה בתורת דרשה [שדייקו חז"ל שאם הפסוק מדבר רק על כלליות כל המצות ולהוסיף תנאי מתי תהיה הברכה של ונתתי וגו' אם תעשו עבודת המצות הנוכר בפסוק בכל לבבכם, א"כ ה"ל לעבדו וגו' בלי וי"ו ומדמוסיף האות וי"ו הרי זה מוכיח שהפסוק בא להוסיף עוד מצוה על כל המצות שבכל התורה כולה, ולמדו חז"ל שהיא מצות תפלה שהיא מצוה שבלב]. ומעתה י"ל שבכונה

ס"שחולק על שיטת הרמב"ם שם"ל שמצות תפלה בכל יום הוא מה"ת, והרמב"ן חולק וס"ל שהוא רק אסמכתא מדרבנן, וכתב הרמב"ן וז"ל ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מצות עשה שתהיה כל עבודתנו לקל יתעלה בכל לבבנו כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע וכו'. ובהמשך לשונו שם ז"ל, שצוה אותנו בפסוק בכל לבבכם בענין חדש להיות כל לבבינו מיוחד אליו יתעלה בעשיית המצות כאשר פרשתי עכ"ל, (וכונתו במה שפירש בתחילת דבריו הנ"ל וז"ל שם לעיל, בכל לבבינו כלומר בכוונה רצויה שלימה לשמו ובאין הרהור רע וכו' עיי"ש). וי"ל שבדאי כך הוא פירוש פשוטו של מקרא אפילו לשיטת הרמב"ם. וכן מבואר בספר קיצור ספר חרדים לבעל החיי אדם (פ"א אות י) וז"ל נ"ל דלכר"ע העושה איזה מצוה מן המצות בלא כונה ביטל עשה זו (ולעבדו בכל לבבכם) שהרי לכר"ע נאמר מקרא זה על כל המצות, ואף למ"ד מצות א"צ כונה היינו שעכ"פ יצא יד"ח המצוה, ומ"מ עבר על עשה זו עכ"ל.

כתבה התה"ק ב' ענינים האלו ביחד ללמדנו כי ב' ענינים אלו משתייכים זה לזה, כי הדרך והעצה להגיע לעבודת ה' בכל המצוות עם כל הלב היא דייקא ע"י מצות התפלה, מפני שהתפלה בכוחה לזכך ולטהר את האדם ואת לבו ועל ידי זה יזכה לעבוד את ה' בכל הלב בכל המצוות.

ולפי זה נמצא שהדרש שדרשו חז"ל בפסוק אינו מוציא את הפסוק מפשוטו¹⁰, שמשמע שמדבר על כלליות כל המצוות [שמצוה לעבוד את ה' בכל הלב בכל המצוות] שבאמת הפסוק מדבר גם על זה, אלא שהוסיפו חז"ל גם הדרש לענין מצות תפלה והתורה רמזה לנו בזה שהעצה להגיע לקיום כל המצוות בכל לב הוא דוקא על ידי תפלה בכל הלב.

ופעם הדבר יש לומר פשוט שהרי כל מצוה מתקנת את האבר שמקיימים בה את המצוה כמבואר בספה"ק, ומכיון שהתפלה הוא מצוה המיוחדת ללב ודאי שהיא מתקנת את הלב ומעבדה ומזככה וממילא הרי היא מכשירה לעבוד את ה' בכל הלב בכל המצוות, ויובן בזה גם כן מ"ש בשם הגר"א (דרכי נועם עמס' ברכות כה ב') שהתפלה מתקנת את כל קומת האדם, דהביאור בזה יש לפרש שמכיון שהלב הרי הוא המקור והמפעיל את כל קומת האדם, א"כ תיקון המקור בודאי ישפיע על הכל. ועוד שהרי זה הוא היסוד של כל התורה כולה כדאי' בגמ' (סנהדרין קו ב') רחמנא לבא בעי, ועי' אבן עזרא (דברים ל' י"ד) שכתב חז"ל שכל המצוות עיקרם הלב עכ"ל. וכן כתב בחובת הלככות (שער חשבון הנפש פ"ב אופן כא') חז"ל ראוי לך אחי שתבין כי רוב הענין המכוון במצוות שהן בנופים ובאיברים (כלומר שמוטלות על הגופים והאיברים) הוא להעיר על המצוות אשר תהיינה בלככות ובמצפונים מפני שעליהן משען העבודה והן שורש התורה עכ"ל.

¹⁰ עפ"י הדרך שנתבאר אצלינו (ועלה בידינו להוכיח כן) בס"ד בכמה מקומות במה שאמרו חז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, שיש לפרשו כך שאפילו בשעה שמפרשים בדרך הדרש אין הפשוטו של מקרא נעקר ממקומו אלא נשאר עם הדרש, ויחדיו תואמים הפשט עם הדרש. וכמו כן י"ל כאן.

ועלינו לדעת כי לא רק תיקונו הפרטי של כל אדם תלוי במצוות התפלה, אלא גם תיקון הכללי השלם של כל העולם וכל הגאולה שלימה גם כן תלוי בתפלה, וכמבואר בנביא שהגאולה תלויה בתפלתנו שנא' (ישעיה כ"א. י"ב) אם תבעיון בעיוי", וכתוב עוד שם "ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם", הרי לנו פסוקים מבוארים שהגאולה תלויה בתפלה¹⁰.

ד

והנה אם ישאל השואל איך אפשר לומר שהתפלה הוא היסוד של כל התורה כולה הלא תלמוד תורה כנגד כולם יש לדעת שאע"פ שלימוד התורה גדול יותר מן התפלה וכדתנן (פאה פ"א מ"א) תלמוד תורה כנגד כולם, בכל זאת כדי להגיע ללימוד התורה כראוי א"א אלא ע"י כח התפלה, והראיה לזה, שהרי בכל ברכת המצוות לא מוזכר בהם תפלה רק ברכה על המצוה, כמו נוסח הברכות אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות מצוה זו וזו, אבל בברכת התורה יש בה גם תפלה והערב נא וכו' ונהיה וכו' יודע שמך ולומדי תורתך לשמה, רואים מזה כי כדי לקיים מצות לימוד התורה וליכנס לתוך התורה אין דרך אחרת רק ע"י התפלה, ולכן מתפללין בברכות התורה להיות מלומדי תורתך,

¹⁰ ועל כן יש ענין גדול במה שת"ל כהיום בכל מקום בעולם יש כאלו שמרבים באמירת תהילים בציבור אנשים נשים וטף, ואשרי חלקם של המזכים את הציבור בזה, שהוא דבר חשוב מאוד מאוד בשמים ובדאי שבזכותם נעצרים הרבה גזירות וצרות (ואין בעל הנס מכיר בניסו), ובפרט כפי המבואר מפי ספרים וסופרים שדייקא זכות אמירת תהילים מסוגל להמשיך את הגאולה השלימה. ועי' בקונטרס מאמר כה תאמר (שיצא לאור על ידינו בחורף תשס"א) שנתבאר קצת בעני"ז. אבל יש להעיר מה שצריכים לדעת שהעיקר בכל התפילות הוא שיהיו עם הלב, כי התפילות ללא לב, עדיין רחוק מדרגת התפלה, ואע"פ שזה גם טוב, כי החיצוניות מעורר הפנימיות, מ"מ מוטל על האדם לעשות גם את החיצוניות עם כונה ורצון ותשוקה לעורר עי"ז גם את פנימיות הלב, (ואם עושה כן בכונה הנזכר יתכן שגם תפלתו שהוא לע"ע רק בחיצוניות ג"כ תפעול קצת) אבל אם עושה רק החיצוניות בלי כונה כלל להגיע להפנימיות איך אפשר שתפעול תפלה כזאת, וצריך להיות תכין לבם כדי שתקשיב אזניך כנ"ל.

וגם דא"א לזכות להתחכם בתורה אלא רק ע"י תפלה כדאי' במפורש בגמ' במס' נדה ע' וז"ל הגמרא מה יעשה אדם ויחכם וכו' ירבה בישיבה וימעים בסחורה וכו' אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ע"כ.

והנה אף על פי שהתפלה נקראת חיי שעה כלפי התורה שנקראת חיי עולם כדאי' בגמ', היינו דוקא לגבי שעות היום שיש לקבוע ולהקדיש רוב שעות היום לתורה ולא למעט מזמנה עבור תפלה, אבל בכל זאת אסור לעשותה בבחינת עראי וטפילה ח"ו באופן קיומה, אלא צריכה להיות באופן קבוע לגמרי במובן המלא בשעותיה המיוחדות עבורה, שהרי היא אחת ממצות השי"ת ומעמודי עולם (ובפרט עולם הרוחני כנוצר), על כן חייב להדר בה בכל כחו ככל המצות שבתורה, ומכל שכן תלמיד חכם יש לו להדר בה ביותר, ועל כל פנים להדר בה לצאת ידי המצוה כתיקונה ובכונה הראויה, ואסור לו לזלזל בה מפני מרדת למודו^ס, והוא פשוט כמבואר כל זאת בפוסקים ובספרי מוסר שכל תלמיד

^ס א.ה. עיין או"ז ריש הלכות שבת ש"כ בזה"ל ואני שמעתי מפי ר"י החסיד זצ"ל שהיה רב גדול ומובהק לרבים אחד, והיה גוער בביהכ"נ שהיו מאריכים בברכות, שהיה בדעתו למהר ללימוד ונענש על ככה באותו עולם. וגם שמעתי בשם ר"י חסיד זצ"ל שאמר כגון בימות החורף שהיה קור גדול מוטב שילכו לבית, אותם שאינם מלובשים היטב, ואל יקצרו בשבחם של הקב"ה בעבורם עכ"ל. ובספר מאירת עינים (לר' יצחק דמן עכו מגדולי המקובלים בתקופת הראשונים ז"ל) בפ' וישלח כ' ומוה"ר ישעיה מפדוב"ה נר"ו סיפר לי בשם ר' יהודה החסיד אשכנזי ז"ל - שהיה בימי הרמב"ן ז"ל ושמעו הולך בכל העולם בחסידותו ובצפיית עתידות, והיה לו תלמיד הגון שנפשו חשקה בתורה חשק נפלא עד שלא נפל לישן במטה, ואם היה אוכל למען יחיה, היה הספר פתוח לעיניו ועיניו בו, ולא היה מתפלל מרוב אהבתו את התורה, והיה החסיד רבו מזהירו תמיד ואמר לו, עשה כל מה שתרצה באכילה ושינה כי זכות התורה תשמך ותחיך, אמנם בתפלה לא תפשע כי היא תתבע עלבונה לפני המקום ויענשו שונאי ישראל, ועכ"פ תהיה זהיר בתפלה יום ולילה כל התפלות בעונתם, ולא השגיח אותו התלמיד על דבריו, ולא עברו ימים רבים ונענש באופן נורא ומחריד והיה ניכר בבירור כי התפלה תובעת עלבונה, ואחר שראה ההשגחה הפרטית שנענש בביטול התפלה חזר להתפלל כדת וכהלכה. עכתו"ד. וכע"ז הובא ג"כ בקב הישר פ"ח בשם ספר הולך תמים.

חכם שמזלזל בתפלתו אינו תלמיד חכם [א.ה. עיין יו"ד סימן רמ"ג ס"ג], שהרי חשיבות תלמוד תורה יותר מהכל הוא מפני שמביא לידי מעשה כראי' בחז"ל (קידושין מ' ע"ב). ועיין מה שכתב ברוקח (הובא משנה ברורה סי' ק"ו סק"ח) שהמבטל תפלה בשביל הלימוד, אפילו למד עם אחרים כל היום, ה"ה כאילו לא למד^ט, עכ"ל. כלומר לא רק שאסור לבטל התפלה אפילו בשביל ת"ת דרבים, אלא שמפסיד כל זכות לימודו עי"ז.

ועיין בספר חסד לאלפים לבעל הפלא יועץ בסי' קי"ד אות כ"ו שהעתיק בשם השלמי ציבור בזה"ל: הנה גדול חיוב תפלה שתהיה בכונה היא מצות עשה מה"ת ... ואולם לת"ח אשר תורתם אומנתם עליהם מוטל יותר המצוה הזאת וזאת תהיה תפארתם .... וזה כל פרי החכמה להיות עובד אלוקים עבודה שלימה, וחיובא רמיא עליהם להתאמץ ביתר שאת ויתר עוז לומר התפילות והברכות כתיקונן בשפה ברורה ולכוין בהם עד מקום שידם מגעת. ואם אמרו (ב"מ לג' ב') בשאר עבירות הגד לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשות להם כזדונות, כל שכן בענין עבודה שבלב שהם יכולים לכוין יותר כי שיח וכי ישיג להם .... ואינם טרודים כל כך בהבלי העוה"ז ..., כי כשירבה האדם בעסק התורה והמצות יקרב אל האלוקים ויתדבק אליו ויקל עליו לכוין לבו כי תיכף ימצא הש"ת במחשבתו. אבל מי שהוא ממעט בעסק התורה ואין מחשבתו ביראת ה' כל היום כשיבוא להתפלל יקשה עליו מאוד לכוין, כי כיון שהוא רחוק מהש"ת איך ידבק בו כרגע. ואמרו בזה"ק כד בר נש אתרחיק מאורייתא רחיק הוא מקוב"ה ומאן דקריב לאורייתא קריב לקב"ה עכ"ל. עוד כתב שם ונהי שכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו .... אבל ידוע כי אדם לעמל יולד .... אשרי מי שעמלו לעשות נחת רוח ליוצרו הוא יהיה בעזרו והיה אדירו ... והאיש הירא את הא-ל שוכן מרומה, בתחבולות יעשה מלחמה, "והתחבולה היותר עצומה שירשום בסידורו כדברים האלה בקיצור, דברים המעוררים את הכונה לתפלה וברכות וק"ש ועניית אמנים ויש"ר, ויזכור בפה כל יום דברים אלו קודם התפלה, וזכירה מביאה לידי עשייה, אם אינו עושה כולה עושה מחצה" עכ"ל.

^ט ומסיים שם בזה"ל וכן תדע בבירור שכל המתפלל בכוונה בשעת התפלה מעלה עליו כאילו למד כל התורה כולה שהרי בישתבח יש ג"ן תיבות כנגד ג"ן פרשיות שבחומש עכ"ל הרוקח.

^פ [הוספת המעתיק], בקובץ מבקשי תורה מביא משיחת הבעל אבי עזרי שאמר, מי שלומד ואין מתפלל כהוגן הרי הוא יגע להבל ולריק ואין לתורתו יתרון על התורה שלומד גוי, עכ"ל.

ובהיות ונשתרש כהיום טעות אצל קצת אנשים שחושבים שהענין להדגיש כ"כ ולהדר ולהתאמץ ולהרבות בתפלה וכדו' זה רק לפשוטי עם ולנשים משא"כ לבני תורה אין צורך בזה"ע ולא מתאים להם כ"כ (ואפילו בזמן מסוכן כהיום שעת צרה היא ליעקב והחיוב תפלה בודאי מדאורייתא בזמן כזה לכל הדיעות"ב ובכ"ז יש מדברים בצורה כזאת), ואע"פ שי"ל ע"ז בושני מדבריכם אם אנשים כאלו נחשבים בעלי השקפת התוה"ק וזיל קרי בי רב הוא בכ"ז נדבר קצת על זה, מכיון שסו"ס אין ח"ו כונתם ברע אלא כל זה נובע מחסרון ידיעה לדאבונינו וזהו שכחת התורה עם המסורה (שהיא הסיג לתורה כדאיתא באבות). על כן ננסה ללקט קצת מן הקצת מאמרים ועובדות מגדולי וגאוני הדורות מכל הסוגים בכדי לתאר לנו תמונה מההשקפה שלהם.

כתב בספר יערות דבש לר' יונתן אייבשיץ (ח"א דרוש ד') וז"ל, אין לך דבר שמוכה לאדם להשיג ישרות התורה ולפענח מצפונים בדרכי יושר ואמת אלא להתפלל לה' ברמעי. עוד כתב שם וז"ל בדוק ומנוסה, אם יתפלל אדם וכו' בכונה וכו' יצליח בו ביום בתורה, וכן להיפך. אוי לי על שברי בעת שאיני מתפלל בכוונה כראוי- כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת וקרעים אלביש"ב,

"וישנם ג"כ כאלה כהיום שחושבים כאלו שהענין להדר ולהשקיע עבודה בתפלה הרי היא חידוש שחידשו תלמידי בעש"ט או בעלי תנועת המוסר, אבל זה טעות מוחלט כידוע להיודעים מקורות הענינים ואכמ"ל.

"ומובא מהגרי"ז מבריסק זצוק"ל שפעם בעת כזאת שהמצב הי' מתוח, ענה אחד נוכח הגרי"ז ואמר שבעת כזאת צריכים להוסיף אומץ בלימוד התוה"ק, ענה תומ"י הגרי"ז צריכים להוסיף באמירת תהלים. ועי' בספרי החפץ חיים כמה הרעיש בזמנו לעורר להרבות בתפלה ותחנונים, וראה עוד מש"כ החפץ חיים בקונטרס ליקוטי אמרים פרק י' שצריך כהיום להוסיף תפילות כמה פעמים ביום חוץ מג' תפלות הקבועות.

"ועמש"כ לקמן סוף פרק ה' בד"ה וכן שמעתי פירוש עה"פ מסיר אזנו משמוע תורה וגו', ועמש"כ המהרש"ם מברזאן (בספרו גילוי דעת במילואים) בשם הר"ר שמעלקי מניקלשבורג זצוק"ל שאמר שמי שאינו מכוון בשחרית בברכת אהבה רבה ובברכת אתה חונן א"א שיכוין באותו יום לאמיתה של תורה, וא' מתלמידיו של הר"ר ש התפאר שלא

עכ"ל. ועי' חזו"א (קו"א ח"ב, ג') מה שכתב בענין זה, וז"ל, העמל (שאדם עמל בתורה) עושה קנין עולמי בנפש כידוע, והעיקר להקדים תפלה (ללימוד תורה)^ט, ע"כ. עוד כתב (קו"א ח"א, כ"ג) מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד ו"להתפלל על זה תמיד" עכ"ל. ומסופר על החזו"א שלמד עם אחיו ר' מאיר בהיותם בני ט"ז - י"ח, והיו לומדים גמ' וראשונים בעיון, וכל פעם שנתקשו בהבנת הלימוד, היו מיד נוטלים בידיהם ספר "תהילים", וכל אחד פורש לקרן זוית ושופך שיחו לפני ה', בלב נשבר ובדמעות שלישי, שיתן הקב"ה בלכם בינה להבין ולהשכיל (מעשה איש ח"א, עמ' קנ"א).

וכן מסופר על המהרי"ל דיסקין זצוק"ל שהי' דרכו בקודש בלמדו הסוגיא לתלמידיו, כשהיה הסוגיא מסובכת ולא נתבהרה כדבעי, היה קם ממקומו והיה צועד הלך ושוב עד שהי' מתפרץ מעיניו שטף דמעות ופורש לקרן זוית ומתפלל ברגש ובלב נשבר חנני ה' חנני האר עיני במאור תורתך, והיה מתודה על חמאיו ומפריש מעות לצדקה עד שהאירו עיניו ונתבאר לו הסוגיא. וכן מסופר על הגה"צ ר' מאיר יחיאל מאוסטרובצא שפ"א שמע אדם אחד ממנו חידוש נפלא שאמר תוך חמש דקות ושאל אותו אדם בהתפעלות איך אפשר בחמש דקות לחדש חידוש נפלא כזה, ענה ע"ז הגאון, החידוש נאמר בדקה א' אבל ד' דקות שלפניה התפללתי לה' ית' שיקרב שכלי לשורש האמת, ע"כ^ה.

כוון בתפלתו ובכ"ז עלתה בידו לתרץ קו' תוס' בחולין כ"ח באופן נפלא, הראה לו הר"ש שטעה טעות גדול בזה וסתר את תירוצו, ועימש"כ בנפש החיים שער ד' פ"ז, כשרוצה לעיין בדבר הלכה ראוי להתפלל שיזכהו השי"ת לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא לכיין לאמיתה של תורה.

^ט [הוספת המעתיק]: ופוק חזי מש"כ החזו"א [אגרות ח"א. ב.] איך שהתורה והתפלה תלויים זה בזה וז"ל, הלימוד והתפלה קשורים זה בזה. עמל הלימוד עוזר לאור התפלה, והתפלה עוזרת את הלימוד, תפלה בבחינת "קבע" מרחיקה את הלימוד, והלימוד בעצתיים מונע תפלה. וע"ע בדבריו בקובץ אגרות ח"ג סי' קנ"א שמבאר ענין זה יותר בהרחבה.

^ה [הוספת המעתיק: גם מסופר על הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שפ"א נכנס אליו ת"ח א' וראה שיושב והגמרא פתוחה לפניו ואומר תהלים בבכיה, ושאל אותו מפני מה

ומסופר שפעם אחת כשנכנס הנצי"ב בלילה לישיבה ב'וואלאזין מצא את הגאון ר' שמעון שקאפ זצ"ל (שהיה אז מהתלמידים בישיבה) יושב ובוכה, ושאל אותו האם חסר לו משהו אולי חסר לו נעליים ואולי לא אכל היום, (שידע שהוא בחור עני ואביון) ענה לו שהוא בוכה על שקשה לו מאוד דברי הרשב"ם בב"ב כ"ט ע"א שלומד עתה, ואינו מבין את דבה"ק, אמר לו ע"ז הנצי"ב על הרשב"ם הוזה גם אני עמלתי ולא הבנתי דבריו הקדושים והלכתי לקברו של ר' חיים מ'וואלאזין והתפללתי שה' יאיר עיני בדבה"ק וכו', וכעין זה מובא שהנצי"ב אמר להגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל שביום שלא היה בוכה באהבה רבה לא היה זוכה לחדש בתוה"ק". הרי לנו עובדות מגדולי ישראל זצ"ל שהרגישו כי סוד ההצלחה בתורה תלוי בתפלה.

ה

והסיבה לזה היא, כי התפלה היא השער שמכניס את האדם לכל דבר, שאי אפשר להאדם להמשיך שום דבר מן השמים אלא ע"י תפלה, (בין השפעה גשמית ובין השפעה רוחנית) ומשמע מספה"ק הקדמונים שאפילו שפע שכבר נגזר ומוכן משמים להורידו, בכל זאת המשכת השפע לעוה"ז או להאדם הצריך אליה תלוי בתפלה שכל זמן שחסר התפלה ה"ה נמנע", וכן מבואר

הוא בוכה, אמר לו כי אני רוצה להבין את דברי הרמב"ם שאינם מובנים לי וכמה פעמים שקרה לי כדבר הזה ואחרי שאמרתי תהלים זכיתי להבין, ע"כ.

"ועי' מה שכתב רש"י במס' ע"ז ח' ע"א, על דברי הגמ' שם שמותר להאריך ולהוסיף בכל ברכה של שמונ"ע מעין הברכה, כתב שם רש"י בתו"ד (כדוגמא) אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת, וכן בכולן.

"ועמש"כ בעל העקרם (מאמר ד' פ"ח) (בא"ד סם) השפעות העליונות יושפעו על המקבל וצריך לזה הכנה לקבלם ואם לא יכין האדם (עצמו) לקבל השפע ההוא הנה הוא המונע הטוב מעצמו וכו' ועל דרך זה (מבואר ש) מועיל התפלה כדי שיוכן המתפלל לקבל השפע הטוב, ועמש"כ ג"כ כזה הרמח"ל בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ה) וז"ל : ענין התפלה הוא שלהיות הנבראים מקבלים שפע ממנו יתברך, צריך שיתעוררו הם אליו, ויתקרבו לו, ויבקשו פניו. וכפי התעוררותם לו כן ימשך עליהם שפע, ואם לא יתעוררו לא ימשך להם. והנה

בפסוק (בראשית ב' ה') לא המטיר ה' על הארץ ואדם אין לעבוד וגו' ופרש"י [ומקורו מהגמ' חולין (ס ע"ב) לפרש הפסוק כך] מאי טעם לא המטיר לפי שאדם אין וכו' וכשבא אדם וכו' התפלל עליהם וירדו וכו', ע"כ, וכל שכן לתורה, מפני שהתורה היא ענין שגבוה ברומו של עולם ואינה משתייכת בעצם לעה"ז, וכמו שכתב מהר"ל (בנתיבות עולם נתיב התורה פ"ו ופ"ז) ששכל התורה איננה שכל מבני אנושי אלא נקרא שכל נבדל שהוא שכל רוחני עיי"ש^ח. הרי בוודאי שאי אפשר להשיגה בלא תפלה.

ועוד טעם לדבר, כי אם האדם לומד תורה ורוצה להבין ולהשיג את התורה אבל הוא עדיין נמצא כל כולו שקוע בעוה"ז, אין זה יכול להיות לימוד תורה אמיתי, כי כדי שיזכה האדם לכיין ולהשיג לאמיתה של תורה שהיא באמת רוחניות, צריך שיהיה האדם קרוב קצת לרוחניות^ט, וזה רק ע"י שיפוש ויתרחק ויתנתק מהעה"ז ולכן תנן במשנה אבות (פ"ו משנה ד'), כך הוא דרכה של תורה פת במלח וכו' וכן הוא נמנה במ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם במיעוט תענוג, במיעוט שינה וכו' (שם משנה ו'). ואפילו כשאי אפשר לקיים את זה במילואו כגון

האדון ברוך הוא חפץ ורוצה שתרבה טובת ברואיו בכל זמניהם, והכין להם עבודה זו דבר יום ביומו, שעל ידה ימשך להם שפע ההצלחה והברכה. כפי מה שהם צריכים, לפי מצבם בזה העולם. ועי' לקמן פ"ח אות ד' שהארכנו בענין זה.

^ח ובכ"ז מצוה עלינו לקרבה לשכל ולהבינה ולהסבירה עפ"י שכלינו הדל, כי עי"ז אנו מקשרים את מוחינו ואת עצמינו להתורה הקדושה, וגם בזה אנו מכשירים את מוחינו להיות כלי לקבל את אור התורה הרוחני הנזכר, ואין לנו דרך אחרת לקשרה אלינו אלא ע"י הכלים האלה והמכשירים שיש לנו.

^ט ועי' מה שכתב הרמח"ל בספרו דרך ה' (ת"ת ח"ד פ"ב) וז"ל, כי הנה כל כוחה של התורה אינו אלא במה שקשר ותלה יתברך את השפעתו היקרה בה, עד שעל ידי הדבור בה וההשכלה תמשך ההשפעה הגדולה ההיא, אך זולת זה לא היה הדיבור בה אלא כדיבור בשאר העסקים או ספרי חכמות וכו' שאין בהם אלא ידיעת הענין ההוא, ואין מגיע ממנו התעצמות יקר ומעלה כלל בנפש הקורא – המדבר והמשכיל ולא תיקון לכל הבריאה וכו', עי"ש בדבריו הנפלאים.

בזמן שירדה חולשה לעולם, וכדאמר ר' יוחנן בגמ' (חולין פד ע"א) כגון אנו לזוין ואוכלין בשר, ובגמ' (בבא קמא עב ע"א) דלא אכילנא בשרא דתורא, לכן לא היה מסוגל לעיין כהלכה, בכ"ז עיקר המכוון של המשנה למעט מהעוה"ז כמה שאפשר וממותרות ומנוחיות, כי התורה אי אפשר לה להתאחד עם העוה"ז כנודע, שהתורה הקדושה היא מיסוד האש ותענוגי עוה"ז הם מיסוד המים שטבע המים שמכבים את האש, ועל כן הדביקות בעוה"ז ותענוגיו מכבה ח"ו את אש התורה מן האדם, וכדאיתא בתוס' (כתובות ק"ד ע"א) בשם המדרש, עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו.

והעצה לצאת מן העוה"ז, הוא ע"י תפלה, כמבואר למעלה כי האדם נבנה ע"י התפלה, ושאי אפשר לשנות את מהותו של האדם רק ע"י תפלה, (וכמדומה שזכר כן בראשונים שאפילו המוכך עצמו ע"י סיגופים ותעניות ושכירת המדות גם כן צריך תפלה אע"פ שענין שכירת המדות היא עבודה המוטלת על האדם בכל זאת בכח האנושי והטבע לכד אי אפשר להשיגה רק בעזר אלוקי וזה יושג רק ע"י תפלה). וע"י התפלה זוכה האדם לזכך את לבו שיהיה כל לבו מוקדש לה' ולעבודתו [ויתרחק מעניני החומר]. כי יש בכוחה לזכך את לב האדם כמו סיגופים ותעניות (כמו שנתבאר לעיל באות כ'). אמנם צריך לדעת שאין זה נעשה ע"י תפלה רגילה אלא רק ע"י תפלה מיוחדת של "הרבה והפציר הרבה" ששם את כל כוחו ואת כל חיותו ואת כל לבו בתוך התפלה. וכנ"ל. (וכמש"כ בעל התניא בליקו"ת שע"י תפלה בכח (בבחינת כל עצמותי תאמרנה) מזדכך החומר של האדם. ועיין לשונו הנפלאה של היערות דבש המובא לעיל בפרק זה בתחילת אות ב', ושייך ג"כ לענינינו.

ובעין זה כתב בספר בית אלוקים (שער התפלה פרק י"ב) וז"ל שפיכת לב כמים היא הסרת לב האבן שבבשרם וירכבו אותו עד שיהיה למים לעבודתו ית' ולתלמוד תורתו ע"כ.⁹

* * *

⁹ וכתבנו מזה עוד בארוכה בשער התורה (שנמצא עדיין בעריכה) כיצד התפלה מכשיר את האדם שיהיה לימודו בצורה הנכונה והראויה.

פרק ג

ובו יבואר: א) כמה סיבות שמחייבות אותנו בזמננו להשקיע יותר התאמצות בעבודת התפלה. ב) מעורר ומבאר שני ענינים שהם עיקר הגלות של זמננו והעצה להשתחרר ממנה.

א

ראינו לבאר כמה טעמים המחייבים אותנו בזמנינו במיוחד להשקיע יותר התאמצות בתפלה, ולהדר בה יותר מכל הדורות. דהנה כתבו הראשונים²⁰ בטעם חיוב תפלה מדאורייתא בעת צרה, להוכיח שיודע ומאמין שאין לו שום עזרה אחרת, ואין לו אנה לפנות ולבקש רק מה' ית', ואינו מאמין ובוטח בכחו ועוצם ידו, וגם לא ביד כוחם של אחרים ואינו ח"ו בכלל מש"כ בפסוק (ירמיהו יז ה) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו וגו', עי' בדבריהם הקדושים. נמצא לפי זה שיסוד חיוב מצות תפלה הוא כדי שידע ויכיר האדם שכל מה שצריך לקבל אינו יכול לקבלו רק מאת השי"ת, וכן לדעת ולהכיר שכל המאורעות הם בהשגחה מיוחדת מהשי"ת, ועל כן על כל צרה שלא תבא יש עליו לפנות ולהתפלל לה' ורק זה מה שיצילנו מרעתו²¹.

והנה זהו מעיקרי העבודה האמיתית ומיסודי הדת לידע שהכל מאת השי"ת כל צעד ושעל, וצריך לחיות עם זה תמיד כל הזמן, ואסור להסיח דעת מזה אפילו לרגע אחד. והנה ענין זה היה פשוט מאוד כדורות הראשונים וכל יהודי

²⁰ הרמב"ן בספה"מ סוף מצוה ה', ובחינוך מצוה תל"ג, ועי' עוד ספר העקרים מאמר ד' פט"ז.

²¹ ועיי' לשון הרמב"ם פ"א מהל' תעניות ה"ב שכתב וז"ל שבזמן שתבא צרה ויזעקו עליה וכו' ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב ... וכו' וזה הוא שיגרום להסיר הצרה וכו'. וכן בהמשך לשונו בהלכה ג' אבל וכו' אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה וכו' הוא שכתוב בתורה ואם תלכו עמי בקרי, עכ"ל.

מאמין היה דבוק בלבו לכל זה, אבל בדורות האחרונים נשכח כל זה מאוד מלבנות בני אדם, ואינם חיים בדביקות אמונתם בה' כמקודם. ויש לומר שלכן אחרי ירידת הדורות בענין זה הוסיפו מדרבנן על מצוות התורה חיוב תפלה ג"פ בכל יום כדי לחזק ולהמחיש את הנ"ל תמיד בכל יום ובכל שעה, כי התפלה היא לא רק להוכיח ולהודיע ולגלות מצפון לכו שהוא מאמין כך, אלא שעבודת התפלה בסגולתה הרי היא משפיעה על לכו של האדם להאמין כך, כי כן הוא בכל מצוה שסגולת המצוה מעניקה לאדם את כוחה של המצוה והענינים הרמוזים בה. (וענין זה רמזו גם במאמר רז"ל (אבות פ"ד מ"ד) שכר מצוה מצוה, כלומר שהמצוה מעניקה את ענינה של המצוה לאדם המקיימה וזהו השכר הגדול ביותר).

ויל"פ בזה מה שאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל כל היום (ברכות כא.), שכונתו לומר על זמנו שהיה כבר הרבה דורות אחרי תקנת אנשי כנה"ג להתפלל ג"פ ביום, וראה את גודל הירידה הרבה יותר מבזמן אנשי כנה"ג לכן אמר שלעת כזאת היה מן הראוי לתקן שיתפללו כל היום ולא להסתפק בג' פעמים ביום, (אלא שלא תיקנו דבר שלא יוכלו לעמוד בו כדמצינו בחז"ל בכמה מקומות).

והנה כהיום שהעולם הולך ומתקדם בעניני הטבע ומתגלים כוחותיה, ואנשים נמשכים ומתלהטים אחריה ומאמינים בה, ועי"ז שוכחים ח"ו בקל את ה"אפס זולתו", ולכן אין הלבבות פונים כל כך לה' ית' בכל הצרכים אלא בוטחים בכוחם ועוצם ידם ח"ו, ואע"פ שאין האדם אומר כן בפיו בכל זאת מעשיו והתנהגותו מוכיחין שכך אומר בליבו ולכן אינו פונה כל כך לה' ית' אלא פונה יותר לכוחו ועוצם ידו, לכן זה מחייב להשקיע יותר התאמצות בענין התפלה בכדי לשנן ולחקוק בתוך לבנו שהכל מאתו ית' ולא נכשל ח"ו במחשבה של כוחי ועוצם ידי. ועל זה מזהיר אותנו הפסוק (דברים ח' יא) השמר וגו' ובתים טובים תבנה וגו' ושכחת את ה' וגו' ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וגו'. ויש לדייק בלשון הפסוק במה שהוסיף תיבת "בלבבך" ולא הספיק באומרו ואמרת כוחי וגו' ויש לפרש לפי האמור שלפעמים אע"פ שאין האדם אומר כן בפיו בפירוש ח"ו, בכל זאת מעשיו והתנהגותו

מוכיחין שכך אומר בלבו וכנ"ל, ולכן תורתנו הק' מדגישה ענין זה בלשון ואמרת "בלבבך" - כלומר תוך לבבך, להעירנו שצריך האדם לבדוק מאוד את עומק לבו בזה.

על כן בודאי כהיום הסכנה היא גדולה מאוד לנו ולבנינו שלא נתרחק ח"ו מהשי"ת ומאמונתו, ואין לנו שיור רק העצה הזאת הנזכרת להתאמץ בעבודת התפלה, ולכן בודאי נחוץ מאוד ללמוד בספרי מוסר עניני תפלה מתוך שימת לב, ולהתמסר לזה כהיום יותר מכל הדורות, כדי להנצל מהתגברות הקליפה של הבטחון בכוחי ועוצם ידי, וע"י הגישה לתפלה בהכנה זו בודאי יתעורר הלב לזה, [וגם כח התפלה כשהיא בצורה הראויה מסוגלת לשבור ולכבוש הקליפה והיצה"ר בענין זה וכנ"ל] ועי"ז יצילנו השי"ת מהסכנה של לחיות עם התרחקות מה' ומאמונתו יתברך ח"ו, ונתקרב אליו ית'.

ב

ועוד סיבה שניה, ידוע הדבר וברור הוא שסדר העולם של זמנינו גורם שאדם המבקש ה' צריך להתחזק מאוד להנצל מלהיות שקוע בעניני העולם ובגשמיות, ושלא יהיו נכנסים כל מיני מחשבות לתוך המוח והלב אשר על ידם נמשכים לגשמיות וליצר הרע, כיוון שכל כך התפשט וגדל התפתחות הגשמיות ותאוות ותענוגי בני אדם עד שכל העולם שקוע בהם ונהיה בעיני האנשים כחלק חשוב מהחיים, ונתמלא אור העולם מזה עד שכל נשימה ונשימה שאדם נושם סופג לתוכו בעל כורחו מהקליפה הזאת ח"ו, ובדרך כלל נלכדים בזה לאט לאט ולא מרגישים בשעת מעשה, ואח"כ כשמרגישים ומתעוררים כבר נמצאים מסוככים תוך רשת היצר הרע ואז א"א להתנתק אא"כ במסירות נפש ממש, והמצב כ"כ קשה שאפילו בני תורה ועובדי ה' ג"כ סובלים מזה לפי ערכם.

וכמו כן צריך כהיום המבקש ה' להתחזק מאוד שיהיה לו יישוב הדעת כי סדר החיים בימינו משפיע על האדם בעל כרחו חוסר מנוחת הנפש ובלבול הדעת עד שעפ"י רוב אין לאנשים כהיום ישוב הדעת, והרצצה להצליח

בעבודת השי"ת א"א בלי ישוב הדעת, וכמו כן אי אפשר כך לזכות לכתרה של תורה, כי הרי אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא ביישוב וכו' כדאיתא במשנה (אבות פ"ו) כלומר שיהיה לו להאדם ישוב הדעת, וכפי שפירש בפירושו המיוחס לרש"י שם.

והנה שני ענינים אלו הנזכרים א) המשיכה לגשמיות וההשתקעות בה ברצון או שלא ברצון, ב) מרדת הדעת, הם עיקר נקודת הגלות של זמנינו, וגלות קשה כזו לא מצינו לפני זמנינו רק בגלות מצרים, כמבואר בספה"ק שבמצרים היתה הדעת בגלות במירוף ובלכול על ידי עבודת הפרך, שלא נתנו המצרים לבני ישראל שיהיה להם ישוב ומנוחת הדעת, וזאת היתה עיקר הקליפה והגלות, וזה היה עיקר כוונת המצריים לנתק לבם מהרוחניות ומהשי"ת, וכמו שאמר פרעה (שמות ה, ט) תכבד העבודה וגו' ואל ישעו בדברי שקר וגו', שהיתה כוונתו בזה שלא יהיה להם לבני ישראל ישוב הדעת וזמן לחשוב על עבודת ה' ולומר גלכה נזבחה לה', וכמבואר כל זה במס"י (פרק ב') ובעוד ספה"ק. וגם הענין הראשון הנזכר היה כמו כן בגלות מצרים שהיה שקוע לבם בגשמיות עד כדי כך שאפילו אחרי קבלת התורה ואחרי שהיו מוקפים בענני כבוד ולמדו תורה ממרע"ה, עדיין לא נשכח מלבם הגשמיות, ולא היו כולם מוכנים לוותר על החיים הגשמיים. וכמו שמצינו שהתלוננו בשעה שהתגבר יצרם עליהם כאומרם (שמות מז, ג) בשבתנו על סיד הבשר באכלנו לחם לשובע. ומכח ב' ענינים אלו נרחקו כלל ישראל במצרים ממסורת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב עד שהגיעו ע"י זה לדרגה של עירום ועריה, חוץ משבט לוי שנשארו בין כותלי ביהמ"ד משוללים מכל זה ודבוקים בתורה ועבודת ה', הם לא ירדו מדרגתם.

ג

ובהיום המצב עוד יותר קשה, שגם היושב בין כותלי בית המדרש אינו מוכרח שהוא מוגן ומושגלל מגלות זו של משיכה לגשמיות הנזכר, כי חדרה גלות זו גם לחלק גדול מיושבי ביהמ"ד, שהמשיכה לגשמיות ל"ע ונמצאת גם

בתוך בית המדרש, ונתקיים בנו יותר ממה דאיתא בסוף סוטה (מט ע"א) מיום שחרב ביהמ"ק שרו חכימיא למהוי כספריא וספריא כחזניא וחזניא כעמא דארעא וכו', ובתי כנסיות ומדרשות חריבין, ואף על פי שקיימין בחזניות בכ"ז בפנימיות הם חריבין ואוי לעינים שכך רואות. ויש לומר שעל זה אמר ר' יוחנן (סנהדרין צ"ח ע"ב) ייתי ולא אחמיני', שזה מצב חמור יותר מכל הגלויות²⁸ אשר אין הדעת סובלתו. והענין הנזכר - שהמשיכה לגשמיות חדרה אף לתוך כותלי בית המדרש - זו היא הסיבה שגורמת את ההתדרדרות השוררת כיום בפנימיות הלכות, ולאט לאט מבצבץ ויוצא וניכר גם בחוץ, ובעיקר בדור הצעיר בבחינת עידום וערי' ביותר כידוע ליודעים ומבינים בעניני חינוך²⁹, ה' ירחם עלינו ויאמר לצרותינו די.

וגם ענין השני הנ"ל דהיינו חוסר מנוחת הנפש ומרדת הדעת גם הוא פגע כיום בהרבה מחובשי בית המדרש ואצל חלק מהם הרי זה בפה רך על ידי שהכנים היצר הרע בלבם שאיפה להרבות נכסים, ובלכל השקפתם לחשוב שאפשרי להשיג כל זה ביחד עם השגת התורה הקדושה, ושכחו מה שכתב הרמ"א בשו"ע (יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א) שאל יעלה בדעת האדם להשיג ב' שלחנות ביחד, ואלה שחושבים אחרת ומנסים להוכיח כדעתם המשובשת לבסוף עולה להם מרבה דאגה כדאיתא במשנה (אבות פ"ב משנה ז). ואצל חלק גדול מחובשי בית המדרש נשתעבדו לגלות זו מכח הכרח, ע"י צרכים המרוכזים הנצרכים לאדם בליט ברירה מחמת המציאות וסדר החיים היום, ולא כל אדם זוכה להיות מופקע מגלות קשה זו, אשר גם על זה בודאי נאמר ייתי ולא אחימנה.

ובאמת לא רק לענין שיהיה להאדם קנין בתורה צריך יישוב הדעת אלא אי אפשר ללמוד כלל כראוי בלי יישוב הדעת ומנוחת הנפש כדאיתא

²⁸ עי' אור החיים הק' (שמות ג' ח') שכתב שבגלות האחרון יִכְדוּ ח"ו יותר מבגלות מצרים שיכנסו ל"ע גם לשער הנ'.

²⁹ עיין בפרק כ' בענין חינוך הילדים שכתבנו בענין זה בהרחבה.

(במגילה כח) שמעתתא בעי צילותא וכמו כן אי אפשר לעבוד את ה' כראוי בלעדס⁷⁸, ואפילו אם יעמוד האדם איתן חזק ולא יפול בנסיונותיו אבל בכל זאת סוף כל סוף הרוצה להעלות את עצמו קצת יותר ברוחניות בין בתוה"ק ובין בעבודת ה' (אפילו בשבירת המידות וכדומה) בלתי אפשרי להיות נתפס ונקלט בלבו בלי יישוב הדעת ומנוחת הנפש, על כן מי שחשקה נפשו בתורה ובעבודת השי"ת ההכרח עבורו למצוא איזה אופן ודרך לפעול בנפשו יישוב הדעת ומנוחת הנפש ויכוף את עצמו להסיח דעתו מכל עניניו (ומכל שכן שלא להיות מודאג) אפילו במסירות נפש ממש בכל כחו.

ד

והנה העצה המסוגלת ביותר כדי להשתחרר ולהנצל מהמשיכה לגשמיות השוררת כיום וההשקעה בה הוא דוקא תפלה עם דביקות הלב, וכמ"ש בספר דרך ה' להרמח"ל (חלק ד' פ"ה) שע"י התפלה האדם מתקרב לה' ומרחיק מעצמו את החשכות שיכול להגיע אליו ע"י ההתעסקות בעניני העוה"ז, עשדה"ק. ויותר מפורש הענין בספר הכוזרי (מאמר ג' אות ה) ונעתיק חלק מלשונו, מתו"ד שם וז"ל התפלה מטהר נפשו ממה שנפגעה, מעסקי העולם שמעביר זכות הנפש, והתפלה מטהר נפשו מכל זה, והג' עתות של תפלה הם

⁷⁸ואף על פי שחייבים לעבדו יתברך אפילו עם כל הקישויים וטרדות ובלבולים והרי זה בכלל מצות ואהבת את ה' אלוקיך וגו' בכל מאוּך כדאיתא במשנה (ברכות נד א') בכל מדה ומדה שמוּדד לך וכו' וזה אחד מהנסיונות שנבחן האדם בזה ואוי לו למי שנכשל בנסיונו ח"ו ובפרט בזמן שאנו נמצאים כבר בסוף הבירור (או על כל פנים קרובים לסוף הבירור) האחרון, וזה הזדמנות האחרונה לנו לזכות לעולם הנצחי, ואשרי מי שעומד בנסיונו ובוחר בחיי עולם אפילו אם יצטרך לוותר על חיי שעה עבור זה, בכל זאת על האדם להשתדל בכל כחו להשחרר ממצב זה של טרדת הדעת כמה שיכול. וזהו ג"כ סוד הדבר מה שהיום הרבה עצות שנזכרו בספרי מוסר הקדמונים לפעמים אינם פועלים על האדם לשנותו לטובה וליישרו, מפני שהאדם חי באופן של בלבול וטירוף הדעת ועי"כ אין לו כלי קיבול לקבל שום דבר, והכל פורח באויר.

מזון הנפש וכמו מזון לגוף שמוזנה עד עת סעודה אחרת כמו"כ כל תפלה מהג' תפלות מזון עד עת תפלה אחרת, ובשעת התפלה האדם מתדמה לרוחניים ומתרחק מהבהמיים, וככל אשר תרחק עת התפלה הולכת וקודרת, במה שפוגע אותה מעסק העולם וכו' ע"כ תוכן דבריו. ובמכל שכן לפמש"כ מהר"ח ויטאל זי"ע בהקדמה לספה"ק עץ חיים, שבדורות אלו שהאוויר נתגשם אי אפשר לאדם להנצל מהיצה"ר ואי אפשר לטהר הנפש כי אם ע"י תפלה בכונה, ע"כ. ועל כן הרוצה להשתחרר מהירידה הנוכרת וכמו כן להציל ולהגן על נפשו ידבק בסגולת התפלה וישקיע בה הרכה כח לכוון בה מאוד ויהדר בה כפי יכלתו.

וכמו כן לגבי ענין הב' הג"ל דהיינו חוסר מנוחת הנפש וטרדת הדעת בין לבני תורה ובין לכלליות כל האנשים העצה להשתחרר ולהנצל מכל זה הוא סגולת התפלה, כי הנה כל הענין של טירוף וטרדת הדעת וחוסר מנוחת הנפש הוא מפני שלבו של האדם דואג לעזור לעצמו, (בכח עצמו) וגם מכיון שתולה כל המקרים ומאורעות הזמן בסיבת הטבע, ושוכח שהם כולם תלויים רק בידי שמים ובגזירתו ית', על כן הרי הוא דואג ומתכנן איך לעזור לעצמו, וגם אין לו מנוחת הנפש כי יתיב בהאי פחדא מכל מיני מקרים וסיבות מה ילד יום, וכמו כן דואג שאחר לא ישיג גבולו ולא יקפח פרנסתו וכדומה וכמו כן דואג תמיד שלא יעשה במעות איזה צעד בעסקיו שיגרום לו אי הצלחה, כיון שהרי הוא מאמין שמעשה בשר ודם יכולים לגרום נזק והפסד בפרנסתו, וכל זה גונב את לב האדם ואינו מניחו לישון בלילה ולהרגע ביום (ונתכאר ענין זה יותר בארוכה בקונטרס אמונה והשתדלות) ועל כן העצה היא לדבק עצמו בעבודת התפלה וזה ישחרר את לבו מכל זה, כפי המובא לעיל בשם הראשונים ז"ל במעם התפלה שהוא כדי להוכיח שמאמין שאין לו אלא לפנות ולבקש עזרה אלא מה', ואינו מאמין ובוטח כלל בכחו ועוצם ידו (והרחבנו בזה עוד להלן בתחילת פ"ו עיי"ש) ומכיון שזה הוא כוונת ומטרת התפלה על כן כח קדושת מצותה משפיעה את זה ולכן ע"י כח סגולת התפלה ירכוש האדם האמונה הזאת בלבו (וכמבואר לעיל) על כן העצה היא להשקיע התאמצות בתפלה בדביקות לבו בה' ובה ישיג המטרה. ובודאי שהתעוררות הלב וההכרה הברורה ככל הדברים הנזכרים היא

ההכנה הראשונה להתפלה, ובזכות שנקיים "תכין לבם" יתקיים בנו "תקשיב אוניך" (תהלים י'), ותעשה תפלתנו פירות ותתקבל לרצון לפני אדון כל.

ה

ואולם כל זמן שהאדם לא השתחרר מגלות וקליפה הנ"ל אע"פ שרוצה ככל הנזכר, עם כל זה דא עקא שסדר החיים של היום לא נותן האפשרות להאדם להשתחרר מב' הענינים הנזכרים אפילו לשעה קלה לשעת התפלה לבר כלומר שיוכל על כל פנים בעת התפלה להיות מושלל ומנותק מלהיות שקוע או עכ"פ קשור לעניני עוה"ז, ולהיות ביישוב הדעת, ומצב הזה של חוסר יישוב הדעת בשעת התפלה גורם הרבה פעמים גם לעבור ח"ו על הלכות שלמות שמחוייבין בהן מדינא דמשנה וגמרא המבוארים בשו"ע בהל' תפלה, ולפעמים אפילו דברים המעכבים בדיעבד נכשלים בהם מפני אי שימת לב הבאה מכח מרדת הדעת, ואז בודאי שאין בהתפלה הכח הנזכר לשחרר את האדם מב' הענינים הנזכרים וכמוש"כ לעיל בהקדמה בשם הרמח"ל שדוקא כשמקפידים על כל תנאיה והלכותיה של התפלה אזי יש לה הכח בענין הנזכר, ועיין מש"כ בשו"ע [בס"י צ"ח סעיף א'] המתפלל וכו' יסיר כל המחשבות המורדות אותו¹⁹ עד

¹⁹ וכהיום ישנם אנשים שקשה להם אפילו לעמוד בנסיון הקל של לסגור הטעלעפאן שבידם במשך שעת התפלה, (ובאמת ענין סגירת הטעלעפאן בשעת התפלה הוא נסיון קל למי שחי באמונה ובטחון שהרי יודע שלא יפסיד כלום מכל עסקיו אם יסלקנו לשעת התפלה, וכמבואר בפנים בהמשך הדברים). ואע"פ שנדמה לאנשים על דברים כאלו וכיוצא בהם שהם דברים של מה בכך ושאינו מעלה ומוריד כ"כ, אבל המתבונן יראה שמי שמתרגל לזלזל בדברים כאלו וכיר"ב אפילו אם נדמה לו שעדיין מתפלל כראוי, לאט לאט משתנת צורת תפלתו לגמרי, ויותר מזה שלאט לאט משתנה כל האדם (ועי' בפרק ד' וסוף פרק ה' שמבואר שכל צורת האדם תלוי לפי צורת תפלתו) אבל היות והירידה נעשית לאט לאט לכן איננו מורגש, ואחרי שכבר ירגיש את ירידתו לא יקשר דבר זה למה שהיה מזלזל לדברים שהיה נדמה לו לדברים טפלים וקטנים. וכן הוא בדרך כלל בכל ירידה רוחנית, שהאדם יורד לאט ואינו מרגיש כי אם היה מורגש להאדם תיכף ומיד ההבדל בנפשו בין קודם חטאו ללאחר חטאו, ושמפסיד כל דרגתו הרוחנית ושמשתנה כל מהותו, בודאי היה זה מונעו מלחטוא

ולא היה שום נסיון, ע"כ סידרה חכמתו ית' כך שלא יהיה מורגש, ואע"פ שבאמת כבר ירד מדרגתו הרוחנית וניכר תיכף ומיד לזכי ראות, עכ"ז איננו יוצא לפועל בגלוי כ"כ שיהיה מורגש להאדם עצמו, אבל אם לא יתקן את עצמו תיכף ומיד, תמשך הירידה עד כדי שתצא בגלוי בצורה עבה, ואז כבר לא יוכל לחזור למדרגתו ח"ו אלא בעבודה מרובה וכאילו להתחיל לעלות מחדש, וכמ"כ בעניינינו, אלא עיקר הנסיון בזה הוא שהיצה"ר מכניס בלבו של אדם שלא יראה בזה מאומה עול, כי נדמה לו שלא יקרה לו ע"ז שום ירידה ועל כן מזלזל בה, ובזה האדם נלכד וסוף כל סוף לאט לאט הרי הוא יורד בלי שירגיש וכנ"ל, וכן דרכו של יצר הרע בהרבה דברים ובפרט לאנשים בדרגה יותר מעולה שאי אפשר לו להיצר הרע לכובשם, ורק בדרך זו הוא לוכדם, וע"כ יש לזהר מאוד בכמ"כ דברים כשרואה האדם שהיצה"ר מיקל הדבר בעיניו (ועל זה הזהירה התורה הקדושה בפסוק והיה עקב תשמעון וגו' על דברים שהאדם דש בעקביו כמו שפרש"י שם) ועל כן יש לחשוש בכל כיר"ב אולי משגה הוא ומתחבולת היצר כדי ללכדו במצודותו, על כן ישים אל לבו שלא לזלזל בשום דבר שנראה לו שהוא דבר קל כי דווקא בדברים כאלו ילכד ח"ו ברשת היצר"ר (*).

(*) [עניונים והוספות] ומענין לענין כלאי לעורר דרך אגב דענין הנזכר, שכמו כן הוא לגבי ענין שכהיום שקועים מאוד לגבי עסקים הגשמיים, שכהיום נהיים הלצבות מאוד שקועים בהם ובכדיפת ההון, ולפעמים אפילו אלו שתורתם אומנתם טועים בזה, שחושבים שאפשר לעסוק באיזה עסק קצת מן הזלזל כדי לרכוש קצת הון ועשירות ביחד עם עסקו בתורה בצורה של תורתו אומנתו. ולפי ראות העין נראה כדבר טוב שגם הבן תורה יחסוך קצת קרן והון בצד, ולאור זה הרי הוא מתעסק בזה בצעה שאינו יום ואינו לילה (לפי דעתו), אבל סוף כל סוף נעשה לבו שקוע קצת בזה, ולאט לאט נעשית כל נפשו לאוהגה על זה כפי טבע הענין שמרבה נכסים מרבה דאגה, וממילא יולא מחו ולבו קצת מלהיות שקוע בתורה ועבודה, כי אין מקום בראש ובלב להיות שקוע בב' הנושאים גשמי ורוחני ביחד כי לא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו, ומי שעושה ח"ו כן לעשות את הטפל כהעיקר, כלומר רדיפת והשגת הגשמי והון בשוה לרדיפת הישג הרוחני בצורתו הערך, ה"ה לאט לאט נוסע והולך מקדמונו של עולם ח"ו מצלי שירגיש כלל.

ובאמת יש לדעת שזה הכלל הוא לכל אחד ואחד אפילו למי שאין תורתו אומנתו ויולא לפעלו עדי ערב, שצריך להיות קבוע מאד בלבו ענין הזה לעשות אפילו את המעט תורתו ועבודתו את ה' לעיקר באיכות, אע"פ שהוא מעט בכמות. ולהגדיל בלבו את ההערכה לגבי שעויות המעטות שקובע ללמוד ולעבודתו ית' הרבה יותר ממה שהוא לגבי עבודת החול, אע"פ שזה קבוע ורב בכמות ברוב שעויותיו. ובה צריך להתחזק כל אחד ואחד אפילו האדם הפשוט, אלא שמתלמיד חכם וכן תורה יש להקפיד ולהתחזק בזה עוד יותר, כי היצר מתאחז בו יותר כי כל הגדול מחבירו

שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו וכו'. וברמ"א שם ויסיר כל תענוגי האדם מלבו וכו' לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום ב"ה, נמצא לפי המצב שאנו נמצאים בה כהיום הרי אנחנו בסיבוך גדול כי היצר הרע גורם לנו את כל הקושי הזה שאנו חולים בזה במחלת לב קשה, והחולי הזה עצמו גורם לנו גם את המניעה מהרפואה להשתחרר ממנה, והרי זה דומה לאדם שיש לו מחלה שרפואתו הוא רק על ידי שישן אבל המחלה עצמה גורמת מניעת השינה כל כך שאפילו התרופות שעוזרים להשינה בדרך כלל אינם מועילים למצב הזה, ועל כן אמר הרופא להאדם הזה אם תרצה להתרפאות העצה רק שתעשה כל המאמצים במסירות נפש שתישן על כל פנים קצת ועל ידי זה לאט לאט תוכל לישון יותר ויותר, ועל ידי זה תרפא, וכמו כן לעניינינו שהעצה להשתחרר ממצב הגלות הזה של מירדת הדעת והלב הוא להתפנות ממנה עכ"פ לשעת התפלה ובה יכולה שתרחה ולהוציא אותנו מהגלות הקשה הזה אבל המצב כל כך התגבר עלינו עד שמונע מאתנו גם לבצע את הרפואה הזאת ועל כן אין לנו עצה אחרת אלא להשתדל ולהתאמץ בכל כחנו עד כדי מסירות נפש להפנות עצמו לזמן התפלה ולהסיר דעת מכל שאר העניינים ולהתפלל כמה שאפשר בריכוז המחשבה, ויתחיל האדם לפעול זה קודם כל בשעת התפלה ובעיקר

יכרו גדול ביותר כי תאב יותר ללכדו במאודתו כי היצר ירויח בזה יותר כשמכשיל את התלמיד חכם וכן תורה. וגם שבשמים מקפידים עליו יותר על כחוט השערה על כן כשטועה ה"ה נופל יותר. ומכל שכן היום כריכים להתחזק מאוד בזה ולקבוע כך איתן בלבו, היות שכהיום ששולט בעולם הקליפה של כוחי ועוצם ידי ואין הלבבות חיים עם בטחון רק בה', ולכן מלאים לאגה ואי מנוחה ושוכחים ומתרחקים מדרכי אבותנו ומאמונתנו, ובזה נשתנה הדור שלנו מדורות שעברו, שבכל הדורות היו מלאים אמונה ובטחון בה' ולכן היו חיים חיי מנוחה ושמה, אבל כהיום נופלים במחלת לב ונפש ל"ע ה"י. על כן מי שדחיקא ליה שעתא ומוכרח לעסוק גם קצת מן האד באיזה עסק חול עבור פרנסתו, וכמו כן אלו שמוכרחים ללכת לגמרי מזהמ"ד, יש להם ליזהר מאוד לפני שיוצאים מהבית המדרש מד' אמות של הלכה, להכין ולכוון את עצמו, לאזור חלציו ולחזק לבו מאוד באמונה ובטחון והסקפת התורה המסורה לנו מדור דור, ורק אחרי זה ללכת באימה ויראה ותפלה גדולה כל יום ויום, שלא ילכד במאודתו היצר היושב במארכ במסתרים להרוג נקי ולחטוף עני במשכו בראשו, על כן ישים אל לבו מאוד לכל הנזכר.

בקומו בבוקר עד אחרי תפלתו, ובאיזה שעה שיקבע לו במשך למודו ובעתות האלו לא יתן מקום בראשו לחשוב מכל עניניו הגשמיים ומכל שכן מהדברים המעיקים על לבו אפילו לשהיית רגע כמימרא וישכח מכל דאגותיו וישחרר מחו ולבו מהם וישען על ה' אלוקיו ויבטח בו כי סוף כל סוף הכל לטובתינו לחיותינו לנצח נצחים וברוך הזה ילך לבטח דרכו ועל כל פנים בשעות אלו יתעלה וכשיזכה יותר אזי יוסיף עוד שעות כך ולאט לאט ירגיל עצמו יותר ויותר להשתחרר ולחיות חיי מנוחה ועונג, וככה לאט לאט כשנעשה כן יום יום יעזור לנו השי"ת להגיע להמטרה.

והנה כבר נזכר לעיל מהגמרא ברכות ו' ע"ב (על פי פרש"י שם) שמטבע הדברים בני אדם מזלזלין בתפלה, ועוד אמז"ל (ברכות ל"ב ע"ב) שתפלה הוא א' מהדברים הצריכים חיזוק ופרש"י שם וז"ל שיתחזק אדם תמיד בכל כחו ע"כ, ומכש"כ כהיום שהמצב גורם רפיון עוד יותר מבכל הדורות שלפנינו כנזכר א"כ בודאי שהעצה הוא דוקא לעשות ההיפוך מזה ולהדר בה במיוחד יותר מהמחוייב כדי להוציא מהלב ההתרשלות ורפיון הזה כדאיתא בגמרא (ברכות יא ע"א) משל לאדם שיש לו זקן ארוך מאוד וכששואלים אותו למה זקנך מגודל כ"כ אומר להם יהא כנגד המשחיתים, ופירש הרשב"א שם כלומר שאומר להם שכיון שיש משחיתים זקנם לכן כדי להוציא מלבם צריך לעשות דוקא ההיפוך ולהדר בה ביתר שאת שיהיה מגודל מאוד עכ"ד והנה חוץ מהמובן הפשוט יש בה גם ענין סגולי שבזה שמשקיעים כח ומתאמצים להדר בהמצוה זה מבטל כוח הקליפה שכנגדה, (שמונע מלקיים המצוה ההיא) וכמבואר בספה"ק (עיין בני יששכר מאמר חודש תשרי צלא דמהימנותא אות ז') שהידור במצות מבטל ושובר הקליפות¹⁹ וכמו"כ יש ללמוד מזה לענינינו שבכדי לבטל את היצה"ר והקליפה שגורם

¹⁹ ועפ"ז יש לפרש מה דאיתא בגמרא (ר"ה ט"ז ע"ב) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן ופרש"י שם בד"ה כדי לערבב שכשישמע השטן שישראל מחבבין את המצות בזה מסתמין דבריו של השטן, ועפ"י הנזכר יש לפרש הכונה גם בדרך סגולה שבחיבוב שמראין על ידי שמהדרין בהמצוה בזה

הרפיון הזה בתפלה, בודאי העצה הוא דוקא להתאמץ ולהדר יותר במצוה הזאת עצמה שהתגברה בה הקליפה דהיינו מצות התפלה ועי"ז יתבטל הקליפה הזאת והיצה"ר הזה שגורם לאדם לזלזל בה ויסתתמו טענותיו שהוא מכניס בהאדם לקרר לבו מהתפלה ועל כן עלינו כהיום דוקא להתאמץ ולהדר בתפלתינו הרבה יותר מבכל הדורות כדי לבטל הקליפה והיצה"ר הזה כנגד המשחיתים, (וכדאי לכיון ג"כ בשם כל ישראל כלומר גם עבור כל הכלל כולו לזכותם בזה לבטל יצרם^{נב}).

ו

ועוד סיבה ג' ישנה המחייבת אותנו ביותר בזמנינו אנו להתאמץ יותר בתפלתינו, מכיון שיסורי הגוף והנפש והמקרים והמאורעות ל"ע שקורים לפרט ולכלל כולו מתגברים ביותר בין בגשמיות ובין בהרוחניות ה' ישמרנו אין לך עת צרה גדולה מזו, וא"כ חיוב הזעקה והתפלה בזמנינו הרי הוא מצוה וחיוב מן התורה בכל יום ויום לפי המבואר בראשונים ובפוסקים שבעת צרה יתכן שהחיוב להתפלל הוא מן התורה לכל הדיעות (עי' מש"כ הרמב"ן בהשגותיו לספה"מ להרמב"ם מצות עשה ה'), וא"כ מכל שכן שיש להחמיר ולהדר בה יותר מבכל הדורות. וכתב היערות דבש (חלק א' דרוש ה') וז"ל עיקר העדר תלמידי חכמים הוא ע"י תפלתינו שאינה בכונה רצויה שהיא בלי לב כלל, ועקימת שפתיו בלי לב כזה הוא מעשה לשפוך דם נקי ובחטאתינו נעדרים צדיקים הרבה הכל ע"י קלקול תפלתינו, ע"כ דבריו הנוראים.

ועי' מה שכתב החפץ חיים [בקונטרס ליקוטי אמרים פרק י'] וז"ל, כל הצרות הבאות עלינו שאיננו נצלים מהם המה מפני שאין אנו צועקים ומרבים

חותים גחלים על ראשו של היצר הרע ונשבר קליפתו הקשה ומסתתמין ומתבטלין בלבו של האדם טענותיו ופתייו של היצר הרע.

^{נב} וז"ל המסילת ישרים בפ"ט (בת"ד) עוד עיקר בכונת החסידות שהנה ראוי לכל חסיד שיתכון במעשיו לטובת הדור כולו לזכות אותם ולהגן עליהם... שזהו רצונו של מקום וכו' ע"ש.

בתפלה עליה, כי לולי התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה בודאי לא ישובו תפלתינו ובקשתינו ריקם, ולא יסתפק במה שמתפלל ג' פעמים ביום וכו' אלא כמה פעמים ביום צריך לשפוך תפילות ובקשות בינו לבין עצמו כשהוא בביתו מעומקא דלבא, יתבונן כל אחד בינו לבין עצמו ויעשה חשבון הנפש על מצבו ומעמדו ואז ישפוך לבו כמים נגד ה' ית', והתפלה תצא אז בכונה עמוקה ובלב גשבר ורוח נמוכה, תפלה כזו בודאי לא תשוב ריקם, ואז בעת שנפשו מרה לו על מצבו ומעמדו הדל ומפיל תחנונים לפני ה', יזכור גם את הצער הגדול של ה' ית', שגם לו כביכול אין מנוחה, ובכל צרותינו לו צר, וסובל עלבון על ידינו וכו', ויבקש אז רחמים גם על גלות השכינה שתשוב להיכלה ולמקומה ושנוכה שיתגלה כבוד ה' ית' בעולם, עכ"ל.

ועוד סיבה חשובה יש שמפני זה מוטל עלינו כהיום בתקופתינו חובה להוסיף אומץ בתפלה ותחנונים, מכיון שכלו כל הקיצין ועדיין בן דוד לא בא (סנהדרין צ"ז), ומפורש בקרא שהגאולה תלויה בתנאי שנתפלל עליה כמ"ש (ישעיה כ"א י"ב) אמר שומר אתא בוקר וגו' אם תבעיון בעיו, כלומר אם תתפללו ותבקשו עליה, א"כ ודאי העת גרמא להרבות ולהשקיע כח ולהתחנן בתפלה. ומבואר בספר המבי"ט שהחיוב והתביעה על דורות האחרונים יותר מבכל הדורות להתאמץ ולהרבות בתפלה על הגאולה שלימה.

ועי' מה שפירש באבן עזרא (תהלים קב) עה"פ כי בנה ה' ציון נראה בכבודו פנה אל תפלת הערער וגו'. וז"ל כי בנין ציון יהיה בעבור תפלת ישראל בגלות שהם דומים כערער בערבה עכ"ל. ועל זה אמר הכתוב אח"כ תכתב זאת לדור אחרון, כלומר שנכתבה הנבואה הזאת לדור האחרון להודיע להם שהגאולה תלויה בתפלתם, הרי שצריכים לספר (להודיע) לדור אחרון שידעו במה תלוי תשועתם ושידעו שתפלתם חשובה ותתקבל, שיפנה ה' אליה, ותעשה פירות להמשיך הישועה, (ועי' עוד לקמן בפרק ח' אות ד' ובפרק י"ז מה שנתבאר בענין זה).

פרק ד

ובו יבואר: א) בענין מה שנקרא התפלה עתה. ב) בענין מה שנקרא האדם מבנה ע"ש התפלה. ג) מזון וחיות הנשמה מכח התפלה. ד) עוד אוצרות נפלאים שיש בתפלה.

ידוע שיש עשרה לשונות של תפלה כדאיתא בספרי (והזכירו רש"י ואתחנן ג' כ"ג). והנה בוודאי כי אינן סתם עשר שמות של תפלה, אלא הכוונה שיש עשרה בחינות שונות בתפלה^{כ"ב} וכל אחד מהעשרה לשונות יש בה בחינה אחרת.

והנה אחד מן הלשונות שנקראת תפלה היא לשון "פיצור" והוא כמו לשון עתירה וכמו שפרש"י בפרשת תולדות עה"פ "ויעתר" יצחק לה' וגו' ופירש רש"י "הרבה והפיציר" בתפלה, כל לשון עתר לשון "הפצרה ורבויו" הוא ע"כ. והנה בגמ' (סוכה יד ע"א וכן יבמות סד ע"א) אמרו על הפסוק הזה שלכך נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר (הוא כלי שמהפכין בה את התבואה וע"ש בתוס') מה עתר מהפך את התבואה כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות ע"כ^{כ"ג}. והנה רש"י כאן בחומש לא פירש הלשון

^{כ"ב} וכידוע שלשון הקודש הוא שם העצם, וכמו שהאריך בשלה"ק (תולדות אדם - בית אחרון בשם ספר הפרוס) דהיינו שאינו כמו שאר הלשונות, שהמה רק הסכמת הציבור שכך הוא שמו של דבר פלוני כמבואר בר"ן ריש נדרים. מה שאין כן בלשון הקודש כל מילה וכל תיבה הוא מפרש את עצם הענין והוא ממש המציאות של הענין, וכל דבר קורין אותו בלשון שהוא עצם ושורש הדבר, וכ"כ הבני יששכר (...). ככלל הזה בכל דבר שנקראת בלשה"ק בכמה שמות שנקראין שמות הנרדפין שיש משמעות מיוחדת לכל שם וחולק שם בתוקף על האומרים שאין הבדל ביניהם ומשמעותם אחד.

^{כ"ג} מימרא זו הוא בשם ר' יצחק ובמסכת סוכה י"ד איתא ג"כ מימרא זו ובשם ר' אלעזר ובשינוי לשונות קצת ע"ש. ועי' רש"י מס' תענית כ. ד"ה ונעותרות נשיקות שונא וז"ל

עתר מלשון מהפך כמו דאיתא בגמ', ובפשטות המעם בזה הוא כי מה שאמר בגמ' הוא רק בדרך דרש, שלכן הזכירה התוה"ק לשון זה לרמוז על זה שתפלת הצדיקים דומה לעתר לפי שיש בכחה להפך ממדת הדין לרחמים, אבל אין הכונה כלל לפרש בפשט תיבת עתר מלשון מהפך, אלא פשט הכתוב היא כמו שפירשה רש"י כאן בחומש מלשון ריבוי והפצרה³³.

נעדרות לשון הפך כדאמרינן במס' סוכה (דף יז) ויעתר לו מה עתר זה מהפך וכו' אי נמי נעדרות לשון ריבוי וייתור ... כמו העתרתם עלי דבריכם ע"כ, ועי' מהרש"א בחדא"ג ביבמות סד שכתב, ונזכר זה גבי יצחק טפי מבשאר אבות לפי שהיתה מדתו מדת הדין והר"ז רבנותא ושבח ביותר שאעפ"כ היה כח בתפלתו להפך מדה"ד למדת הרחמים לשנות טבע העקרות ע"כ. והר"ז מוכיח שבשעה שהתפלל עלה ונתעלה מעל טבעו הגשמי, וכן הוא עבודת הצדיקים שעובדים את ה' בכח מס"נ ומוסרים כל כח טבעם להשם, ועי"ז מתקיים בהם הפסוק (ישעיה מ, לא) וקוי ה' יחליפו כח וגו', והיינו שמאחר שהם מוסרים כל כוחם לה' ולעבודתו ולא נשאר להם מכח עצמם וטבעם כלום, חילוף לזה השי"ת מתנהג עמהם במדה כנגד מדה ומשפיע להם כוחות רוחניים חדשים משלו חילוף הכח שמסרו בעבורו, ועי"ז מתחדש כנשר כוחם ובזה ירצו ולא ייעפו (כי כח רוחני אינו מתעייף כמו המלאכים) ויוכלו להמשיך בעבודת ה' מעל כוחות הטבע. וכן מסופר על הרבה צדיקים שראו אצלם כן בחוש שאע"פ שמצד הטבע כלה כוחם לגמרי, בכל זאת כשנגשו לעבודת ה' התאזרו פתאום כח וחיל מעל הטבע, וכן מסופר על המגיד מקוזניץ זצ"ל שהיה חלש מאוד ושכב במטה מבלי יכולת לרדת ממנה, וכשהגיע זמן התפלה היה מתנשא כארי ומתפלל בכוחות אדירים. וכמו"כ יש להבין העניין אצל יצחק אבינו שאם היה מתפלל רק כפי כוחותיו לא היה בכוחו לשנות ולהפך מדה"ד לרחמים שהרי מדתו היא דין ואין בכוחו להמשיך רחמים, אבל מכיון שהתפלל בכח רוחני שנשפע לו מה' ובזה כבר אין הגבלה במדות וטבע כי בשורש הרוחני אין סתירה בין המדות ומתאחדים דין ורחמים כאחד. (ועיין בסוף הקונטרס פרפרת נאה על הפסוקים בפרשת תולדות בענין זה.)

³³ ואע"פ שרש"י במס' תענית כ' ע"א ד"ה נעדרות כתב דלשון עתר יש לו ב' פירושים או מלשון היפוך או מלשון ריבוי, מ"מ בפרשה זו בשלמא בלשון ויעתר לו ה' היה אולי אפשר לדחוק ולפרש מלשון היפוך, אבל הלשון ויעתר יצחק לה' קשה לפרש כן שהרי כשנגש להתפלל עדיין לא שייך לומר שכבר היפך ועל כן פירש"י שהרבה והפציר בתפלה.

ויש להבין הענין למה דוקא כאן נזכר ענין הריבוי וההפצרה יותר מבשאר מקומות. וי"ל כי הנה בתפלת יצחק ורבקה היה צריך לפעול שיתהפך וישתנה הטבע של רבקה מהיותה עקרה באופן שמעל לדרך הטבע, וכדאיתא בחז"ל (מדרש רבה בראשית נ"ג ה) שלא היה לאמותינו עיקר מטרון (כלומר שלא היה להן רחם כלל והיה צריך לשינוי טבע עצום) ולכן היו צריכים להתפלל תפלה כזאת²² שבכחה "להפך" ולשנות את הטבע לגמרי וזה נעשה דוקא ע"י תפלה של ריבוי והפצרה²³ וכפרש"י.

²² [עיונים והוספות] והנה מצינו לשון זה של העתרה גם אלל פרעה כשביקש ממרע"ה שיתפלל בעדו למניעת המכה וכן בתפלת משה שם, ולכאוף היה אפש"ל שגם שם הוורך שינוי הטבע כי מאחר שכבר נהפכו המים לדם א"כ כלי שיחזור הדם למים כבתחילה היה זה טוב פעם שינוי הטבע, וכמו"כ במכת ערוז אחרי שהתרגלו הבהמות לשהות שם בתוך העיר כבר קנו שזיתה שם, וה"ז שינוי הטבע שסתלקו משם. וכמו"כ במכת ברד אע"פ שלכאוף אין זה שינוי הטבע שיפסיק הברד, אבל באמת גם בזה הוורך שינוי הטבע לפי שהיתה הבקשה שגם הברד שכבר התחיל לירד מן השמים ייעצר בדרך ולא תגיע לארץ. וכמו שאיתא בחז"ל (שמו"ר יב, ח) שבאמת נשאלו עומדים ברקיע דרכם לרדת לארץ ואזנים אלו השליך הקב"ה על ראשם של האמוריים בעת מלחמת יהושע כביבוס ז' עממים כמ"כ בנביא (יהושע י, יא), אמנם כל תירוץ זה אינו נכון עפ"י המבואר בספיה"ק שבכל מקרה של נס ושינוי הטבע, שורש הטבע אינו משתנה אלל הרי הוא נעלמת בכח הנס, ותיקף כשמפסיק להמשך כח הנס חוזרת הטבע לאיתנה הראשון מאליה. (וכתבו שזה הביאור במה שדרשו חז"ל (בראשית רבה ה, ד ושמו"ר כא) בקריעת ים סוף עה"פ (שמות י"ד כ"ז) וישב היס לפנות בוקר לאיתנו שתנאי התנה הקב"ה עם היס מתחילה שיקרע ואחר שיחזרו בני"י תחזור לאיתנה הראשון ואמרו שם (בראשית רבה) לא עם היס בלבד התנה הקב"ה אלל עם כל מעשה בראשית, והכוונה שהתנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית בכל שינוי הטבע שיופיע בעולם דרך נס שתחזור אח"כ לאיתנה כבתחילה.

אך י"ל באופן זה כי מאחר שנאמרה בנבואה מאת ה' שתהיה המכה, וניתן לכל מכה זמן של שבוע או כשלקה שבועות למ"ד בחז"ל (עי' שמו"ר ט, יב) א"כ היה לורך שהתפלה תצטל הנבואה, ואע"פ שנבואה לרעה יכולה להתצטל כדמצינו בנבואת נינוה. אבל י"ל לפי הכלל שנבואה שנאמרה לרבים לטובה אינה מתצטלת, וי"ל שכאן ג"כ אע"פ שנבואת המכות נאמרו לרעה לפרעה ולמצרים, בכל זאת נאמרה לטובה לבני"י מב' טעמים, א' שעי"ז נפדו בני"י מהמכות שהיה ראוי להגיע עליהם ככתוב בנביא (ישעיה מג, ג) ונתתי כפרך מצרים פי' שהמצרים היו הכופר והפדיון

ויש ללמוד מכאן שכמו שבכחה של תפלה לשנות ולהפך צורת גופו הגשמי (בהוספת אבר הרחם) לשתהיה ראויה ללדת, כל שכן שבכוחה להפוך את צורתו הרוחנית של האדם לצורה אחרת להעלותו לדרגא יותר גבוה, שהרי כיון שבכוחה להסיר מומי האדם ולהפוך את האדם לשלימות בגשמיות שאינה מעיקר מטרת החיים ובריאת האדם, כל שכן שבכוחה לעשות מהפיכה רוחנית בתוך האדם^צ ולהסיר ממנו את כל המומים והחסרונות הרוחניים ולהגיעו לשלימות הרוחנית שהיא עיקר מטרת חייו, שהרי עיקר מטרת התפלה הוא לצורך הרוחניות להעלות את האדם ולקרבו להשי"ת, כמש"כ בספה"ק (וכמבואר יותר באריכות להלן בהמשך הדברים עי' לקמן בפרק ו'), אולם פשוט שזה תלוי באיכות התפלה כפי כמה שתהיה מקירות הלב וכמו כן כפי כמה שתהיה בבחינת עתר דהיינו לפי הריבוי והפצרה שירכה בה האדם. [וזהו שדייקו חז"ל ואמרו למה נמשלה תפלתן של "צדיקים" וכו' להורות שלא כל תפלה נמשלת כעתר אלא כאשר התפלה יוצאת מעמקי הלב או יש בכוחה להפך כעתר].

ולכן יש לדעת שבאמת כל אדם ע"י התפלה הרי הוא בונה את צורת עצמו, וכל תפלה בונה את האדם ומשנה צורתו עכ"פ במקצת ולאט ולאט ישנתה

עבור בני לפדותן ממכותן, וכן מבואר בנביא יחזקאל פ"כ ע"ס. ועוד היה צמכות הלכו רפואה לבני וכתוב (ישעיה יט, כב) נגוף ורפא ודרשו חז"ל (בזוה"ק ח"ב ל"ו א') נגוף למצרים ורפואה לישראל, ועל כן מטעם הטובה לכלל ישראל לא היה אפשריות שיתצטל ולכן היה צריך לתפלה כזאת שתוכל להפך כל סדר ההנהגה בצמים, וסיופיע לבני ישראל פדיון ורפואה באופן אחר, ואחי ספיר היטב מה שנזכר שם ג"כ לשון העתרה.

^צ וכן מצינו בתפלת חזקיהו המלך לבטל נבואתו של ישעיה הנביא שאמר הכתוב (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ופירשו חז"ל (ברכות י, ב) שהתפלל מקירות לבו, וכן מצינו כמה עובדות של צדיקי עולם שהפכו גזירות שלא כדרך הטבע דוקא על ידי תפלות במסירות נפש וריבוי והפצרה מעל כוחות הטבע.

^{צד} א.ה. ועפ"ז יש לשים אל לבנו שבעת שאנו עומדים בתפלה לפי הגדרת רבותינו ז"ל אנו לוקחים בידינו "עתר" שיש בכוחה לעשות מהפכות ולהפוך בה ראשית את עצמינו, להתרומם ולהיות נפשינו דבוקה בהשי"ת, וגם לשנות הגד"ד להפוך מחולים לבריאים וכדומה.

למוב כל צורתו ומהותו, ועמש"כ בעל העיקרים (מאמר ד' פרק י"ח) וז"ל שעיקר התפלה לא כדי להביא שינוי ברצונו של הקב"ה ח"ו, (שהרי בהקב"ה לא שייך שינוי) אך על ידי התפלה משתנה האדם המתפלל ועולה למדרגה יותר רמה ונשגבה וכשם שגור שנתגייר כקטן שנולד דמי כך היהודי גופא כשעולה ממדרגה למדרגה פנים חדשות יש לו וכאלו נעשה אדם חדש ולכן מתבטל הגזירה ע"י התפלה שהרי זה כאלו לא עליו נגזר הגזירה^צ, ע"כ.

והנה ענין הפנים חדשות שנעשית הוא כמו אצל הגר שמתגייר שנעשה כקטן שנולד על ידי שנתוסף לו נשמה על ידי הגירות, כמו"כ אצל כל אדם על ידי התפלה שמתפלל האדם הרי זה מחזק את הקשר שלו עם נשמתו, ועם הקב"ה, ועל ידי זה מקבל פנים חדשות כי נשמתו משפיעה ומאירה על גופו, וזהו עיקר הטעם של חיוב מצות התפלה בכל יום כדי לחזק את הקשר של האדם עם נשמתו ועם ה' ית' בכל יום לכל תנתק ח"ו על ידי התעסקו בעניני עוה"ז אשר מסכן את האדם להנתק ח"ו משורשו מה' ית' ולהדבק בעוה"ז, כמבואר בספר דרך ה' להרמח"ל (חלק ד' פרק ה') בביאור ענין התפלה, עשרה"ק.

ולאור ידיעת ענין זה שהתפלה בכחה להפך כנ"ל. הרי לנו עצה נפלאה וקלה להאדם שבמקום לייגע ולענות את נפשו בתעניתים וסיוגופים כדי

^צ ועמש"כ הנועם אלימלך ליקוטי שושנה עה"פ שירו לה' שיר חדש, (וכע"ז בריש פ' אחרי) איך הצדיק פועל לבטל גזירה שנגזרה על האדם וכתב שם שהצדיק מעלה את האדם לעולם יותר גבוהה ששם לא נגזרה הגזירה. וז"ל האדם הוא מקושר בכל העולמות ומחמת חטא הוא נפסק מהקשר העליון ונופל בענין חולי רע ר"ל, ואחר שבא הצדיק ומתפלל הוא מקשר את האדם בשרשו כבתחילה... ונמצא ממילא מתרפא עכ"ל (וכע"ז עוד בפ' ויצא ד"ה ויעקב ובפ' כי תצא עה"פ כי יקרא קצת בסגנון שונה שהצדיק ע"י עסקו בתורה לשמה ומחדש בה חידושים נעשו שמים חדשים (כמפ' בזה"ק בראשית ד' ע"ב) ונמצא ממילא הגזירות בטלן שלא היו באותן העולמות שנבראו מחדש, ובספר רמתים צופים על תנא דבי אליהו פ"ו ציין ע"ז לדברי התנא דבי אליהו שכ' אם ראית יסורין ממשמשין ובאות עליך רוץ לחדרי תורה ומיד יסורים בורחים ממך. שיל"פ ביאורו על דרך זה].

להזדכך, עדיף שייגע ויתאמץ בתפלה, וזוהי תרופה קלה ונוחה שנפשו תתענג משפיכת הלב בתפלה להקב"ה (וכמ"ש בספר חסידים (סי' י"ח) שתפלה הוא שמחת הלב באלוקיו), וכיחד עם זה הרי הוא מזדכך ומתעלה.

ב

וביסוד זה הנזכר שהתפלה מהפכת את צורת האדם, יוכן דברי הגמ' במס' בבא קמא (ג' ע"ב) שלחד מ"ד מבעה (שנזכר כמשנה מאבות הנוזקין) זה אדם, ומפרש הגמ' מפני שכתוב בפסוק "אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו" [ישעיהו כ"א י"ב], פירוש אמר שומר, זה הקב"ה, אתא בקר וגם לילה, היינו שהגיע כבר זמן הגאולה, אם תבעיון בעיו, כלומר שהתנאי להגאולה "אם תבעיון בעיו" שתתפללו על הגאולה. הרי מצינו שתפלה נקראת "בעיו" וכיון שפסוק זה נאמר לגבי אדם שהאדם חייב להתפלל הרי יש מכאן ראייה שאדם נקרא מבעה, ע"כ בגמ'.

והגמ' הזאת תמוה מאוד, וכי מפני שכתוב אצל אדם לשון בעיו שזוה תפלה, ממילא נקרא האדם עצמו גם כן מבעה, הרי כתוב אצל האדם גם שאר דברים כגון לשון צדקה "ולך תהיה צדקה" וכל מיני דברים, אם כן יש אלפי שמות שאפשר לקרוא לאדם, וכי כל מה שכתוב אצל אדם יהיה שמו של האדם נקרא עליהם, ואם כן תמוה מאוד להבין הפירוש הפשוט בגמ'.

ומוכרחים אנו לפרש הגמרא הזאת, על פי יסוד חשוב מה שמוכא בשם האר"י הקדוש שאין האדם מקבל את נשמתו כל יום בשלימות אלא אחר התפלה שמתפלל, והיינו שבבוקר כשאדם קם מהשינה חוזרים אליו קודם כל נפשו ורוחו אבל הנשמה עדיין אינה חוזרת אל האדם בשלימות עד אחר התפלה, ומקבל קצת את נשמתו כשאומר רמ"ח תיבות של ק"ש שעל ידה ממשיך נשמתו על רמ"ח איבריו, אבל עיקר שלימות הנשמה אינו שורה עליו רק על ידי התפלה. והנה ידוע שתואר אדם הוא על שם הנשמה, וכדאיתא בגמ'.

כבא מצינא קיד ע"ב) אתם קרויין אדם¹³ ואין העכו"ם קרויין אדם, כיון שאין לגוי נשמה כיהודי, רק ישראל שיש לו נשמה לכן נקרא אדם¹⁴, וכיון שהנשמה מופיע רק ע"י התפלה¹⁵ נמצא שבלי תפלה אין לו שם ותואר אדם ולכן מתאים להאדם

¹³ איתא בספרים הק' שהוא מלשון אדמה לעליון (שזה קאי על הנשמה שדומה לעליון) ע"כ. ובתקוני זוהר איתא שנקרא בתואר "אדם" שעולה כמספר מ"ה רומז על שם הוי' במילוי אלפ"ן. (שזה גם כן הכוונה על הנשמה שחיותה משם מ"ה כיודע ליודעים) ע"כ, (ועכו"ם נקראים "האדם" בתוספת ה"א ו"ל הטעם שהגוף נברא מן האדמה, ואותיות האדם כאותיות אדמה)

¹⁴ ובאמת אצל יהודי עיקר החיים שלו הוא הנשמה כי חיות של גוי הרי הוא כמו בהמה ואצל יהודי זה לא נחשב חיים כלל,

[עיונים והוספות] ועי' בספר התניא (באגרת התשובה פ"ד) שמסביר מה שרואים הרבה רשעים שמחללים שבתות ועובדים על איסורי כרת ולא מתקיים בהם העונש של כרת, שאינם מתים לפני שהם בני ס' שנה, וביאר שעונש כרת פירושו שנקרתה הנשמה מן האדם, אבל כל זה הוא דוקא באדם שהוא דברגה שהוא חי תמיד עם הנשמה שלו, ומקבל חיותו מהנשמה ממילא כשנפסק חיותו מהנשמה הרי הוא מת, ולכן אדם ששומר את התורה ויש לו רק חטא שחילל את השבת הרי הוא מקבל ח"ו עונש של כרת, ונקרת הנשמה ממנו, אבל אדם שהוא כבר במצב שאינו מקבל את חיותו מן הנשמה שלו אלא חיותו היא כמו גוי ובהמה, (ומקבל חיותו ממקור אחר לגמרי) הרי הוא יכול להמשיך ולחיות בלי כח נשמתו אפילו שעבר על הרבה כריתות, שחיים כאלה אינם נכרתים ע"י החטא, עיי"ש דבריו הקדושים. נמצא לפי זה שרשע שעבר על איסורי כריתות אם נשאר חי הרי זה סימן שכבר נכרת לגמרי כל החיות שלו מהנשמה, והחיים שלו הם כמו בהמה, אבל מי שאינו רשע גמור ונכשל שנתגבר עליו יצרו ונתחייב כרת בודאי הוא בוחר יותר למות ויתכפר לו חטאו על ידי זה ולעלות לגן עדן מאשר להשאר בעוה"ז ולחיות כמו בהמות ולא לקבל חיות מהנשמה, כי אז מסכן את כל חיי הנצח שכבר רכש עד עכשיו שמכיון שיחיה בעוה"ז בלי חיות מנשמתו יתרחק ויתנתק לאט לאט מהרוחניות עד שיפסיד לגמרי חיי הנצח שלו) (וחז' אם יעשה תשובה כראוי שאז יבטל הכרת ואחכפר לו בלי העונש כרת). נמצא הענין כך שיהודי ששומר תורה ומצוות ונתחייב כרת והוא מת, איננו מפסיד יותר מן רשע גמור שלא מת, אלא אדרבה זהו תיקון נשמתו ונשאר דבוק בה', ועי' המיתת נכרת רק בגופו מהעוה"ז אבל מתכפר לו ונשאר לחיי עולם הבא, מה שאין כן הרשע הגמור נכרת לגמרי ומפסיד חיי עולם הבא נלחי, נמצא העונש כרת מתקיימת אצל הרשע באופן הרבה יותר חמור.

¹⁵ וקטנים שאינם מתפללים הרי בין כך עדיין אין נשמתם שורה עליהם עד שיגדילו, ומעת שמגיע לגיל חינוך כשהוא מתפלל הרי הוא מקבל קצת רושם מנשמתו ולכן תפלת

להיות נקרא על שם התפלה^{צט}, (והנה זה היה פשיטא להו להש"ם דכל החיות וכל הויית האדם הוא ע"י התפלה, ולכן הגמרא רק מביאה ראיה שלשון מבעה הוא לשון תפלה) וממילא אפשר להבין שהמשנה בחרה לקרוא את האדם בשם מבעה לרמוז שהאדם נקרא על שם התפלה^ק, וכמו שנתבאר^פ.

קטן היא מדרבנן. ואפשר לומר שאחרי שהתחיל ירידת הדורות שהעוה"ז מנתק את האדם יותר מדאי מהעולם הרוחני, כבר הכינה ההשגחה העליונה שבזמן ההוא כבר תהיה מצות החינוך מדרבנן מחייבת גם קטנים בתפלה וממילא יקבלו עכ"פ קצת רושם מנשמתם בכדי להגן גם עליהם מהירידה יותר מהמדה שאל"כ יהיה ח"ו קשה להם להתרומם אפילו אחר שיגדילו ומי שהוא בר חיובא אלא שהוא אנוס מלהתפלל כגון חולה, אינו מפסיד בזה את תואר האדם שלו כיון שהוא בר חיובא וכיון שיש לו רצון להתפלל רק שנאנס הקב"ה מצרפה למעשה והרי הוא כאילו התפלל כמבואר בדרז"ל, ובתנאי שישתוקק באמת להתפלל כמובן.

^{צט} וכן י"ל סמך שגם בתורה מצינו שנקרא האדם על שם התפלה, כפי פרש"י (בראשית ב' ה') עה"פ ואדם אין לעבוד וגו' פרש"י וכשבא אדם וכו' והתפלל וכו' ע"כ. (כלומר שהיה חסר התפלה) הרי אע"פ שבפסוק כתוב ואתם ואתם אין, הכונה על התפלה הרי שתואר אדם הוא על שם התפלה. ולכן מכיון שמזכיר הפסוק "ואדם" אין וגו' סומך ע"ז הפסוק שיהיה מובן שהכונה על התפלה מכיון שכל שם האדם הוא ע"ש התפלה, ועי' עה"פ ויהי האדם לנפש חיה, בת"א לרוח ממללא, ובזה"ק תזריע לרוח ממללא בתפלה.

^פ ויש לומר שבהמשנה כאן שמוזכר ביחד אדם המזיק עם הבעלי חיים ועם הדומם לכן מתאר את האדם בתיאור שמגדיר חשיבותו מעל הבע"ח והוא ע"י השראת הנשמה שזה העילוי שהאדם מקבל ע"י התפלה, (ויש לרמוז עוד שעם כל השמירה שיעשה האדם על בהמתו ועל עצמו שלא יזיק עדיין לא יהיה נשמר אלא בצירוף כח התפלה שיתפלל ג"כ על השמירה כי הלא בלי תפלה ה"ה כבהמה ובודאי שאין בהמה מסוגלת לשמור ע"ע ומכש"כ על זולתה).

^ק ועפ"ד האר"י הנזכר פירש המגיד ממעזריטש זי"ע דברי הגמ' (ברכות י ע"ב) שדורש באסמכתא שאסור לאכול לפני התפלה מהפסוק "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט כו) "לא תאכלו עד שתפללו על דמכם" כלומר על החיים, ויש להבין היכן מרומז בפסוק זה ענין של תפלה כלל, ופירש המגיד דהנה הטעם שהאדם נקרא בתואר "אדם" הוא מפני שבמילת אדם נרמז אות א' ו"דם", כלומר כי הדם הוא נפש האדם, ואות א' רומז על הנשמה שהוא חלק אלוך ממעל, (כידוע שאות א' רומז על הקב"ה שהוא אלופו של עולם), ולכן

ובררך הזה שנתבאר שכל חיות והויות האדם הוא ע"י התפלה, אפשר לבאר ג"כ מה שאמר דוד המלך ע"ה "ואני תפלה", ובפשוטו של מקרא הכוונה היא שאני מתפלל לה, אבל קשה שהיה לו לומר ואני מתפלל, ולהנ"ל יש לפרש שכוונתו לרמוז בזה שכל מציאותו היה תפלה, שכל החיות של דוד היה מן התפלה, שדוד המלך היה בדרגה כזו שלא היה לו כבר שום חיות אחרת אלא מן התפלה, שכל החיות שלו היה בבחינת נשמה [ועי' אור החיים הק' פרשת אמור {ויקרא כ"ד י"ב} שכתב שבני עליה מגיעים לדרגה שגם בחינת הנפש שלהם (ואפילו הגוף) נהיה בבחינת ודרגת נשמה], ולכן זכה דוד המלך שנשאר חי וקיים, ולא היה אצלו שום ענין של מיתה שכל החיות שלו היה רוחני, עד שאפילו הגוף שלו נהיה רוחני.

וכמו כן צריך כל אדם להרגיש בכל יום שהוא מקבל את החיות שלו מן התפלה, וביום שחסר לו באיכות התפלה צריך להרגיש שחסר לו בחיות שלו. כי החיות של יהודי הוא רק חיות רוחני, כי חיות גשמי אינו נחשב חיים כלל והרי זה כמו חיות של בהמה, ויותר רצוי להיות מת ח"ו מלחיות חיי בהמה

נקרא בתואר אדם ע"ש הגוף והנשמה ביחד, ועפ"י דברי האר"י הנ"ל נמצא שרק אחרי התפלה נקרא האדם בתואר "אדם" ולפני התפלה נקרא רק "דם" שעדיין חסר לו הנשמה שרומז באות א', וזה הפירוש "לא תאכלו על הדם" בשעה שיש לכם רק תואר דם כלומר לפני התפלה ע"כ דברי המגיד

ויש לומר הטעם שאסרו חז"ל האכילה לפני התפלה בשעה שעדיין אין לו להאדם הנשמה הוא כי רק ע"י כח הנשמה יכול האדם להעלות הניצוצות קדושות שבאוכל ולהתגבר על החומר והקליפה שמעורב באוכל, ולכן אם יאכל לפני התפלה כשהוא בלי כח הנשמה הרי זה מסוכן שלא ישלוט עליו ח"ו הקליפה והחומר שבאוכל ויוריד אותו ויפילנו מדרגתו הרוחני ח"ו, ומטעם זה ג"כ תקנו חז"ל לברך לפני האכילה כדי לקשר את האדם לנשמתו ולעורר כחה לפני אכילתו ע"י הברכה. ובדורות הראשונים היו יותר קשורים לכח הנשמה לכן לא חיבה התה"ק הברכה לפניה, משא"כ אח"כ שירדו הדורות ואין אנו כ"כ קשורים לנשמתנו כמקדם ע"כ ראו חז"ל צורך לזה ביותר ותקנו לנו החיוב לברך לפניה.

כי כשאדם מת על כל פנים לא יכול לירד יותר אבל בחיי בהמיות ירד מטה מטה עד שיפסיד ח"ו כל חיי נצח שלו. וכשיתבונן האדם בזה יאחזנו רעדה ופחד להיות מזלזל וגורע מהתפלה ואפילו מאיכותה שהרי בזה מסכן ח"ו כל חייו הרוחניים כנוצר, וכמו כן רואים בחוש ובמציאות שאלו שמזלזלים ח"ו בתפלה כל הרוחניות שלהם מתמוטטת לאט לאט ח"ו, ולכן צריך לפחד מזה לא פחות ממה שמפחדים מדבר המזיק לבריאות הגוף ומנוק הגשמי, וכמו כן במדה טובה גם כן החוש מעיד שאלו שמתאמצים ומדקדקים בתפלה ומשקיעים בה את לבם המה מתעלים מאוד מאוד ברוחניות.

ג

ועוד יש לשים לב שיש לאדם הזדמנות לזכות ביחד עם התפלה בעוד הרבה אוצרות כגון אם יכוין לעניית אמן, ולקדיש וקדושה וכדומה, ובפרט בענין אמן יהא שמיא רבה אם יכוין בלב שלם כראוי הרי יכול להתעלות ברוחניות ולהתקרב להשי"ת בלי גבול וכמבואר בספה"ק³² נמצא יכול האדם לחזור לביתו אחרי תפלתו כל יום בעשירות גדולה, כמלא חפנים מלאים מצוות כרימון, ומצד השני יכול הוא לחזור אחר התפלה עם הרבה הפסד ופשיטת רגל ע"י עבירות שנכשל בהם ח"ו בשעה קלה של התפלה, כגון, תפלה בלא כוונה או שמות

³² ועמש"כ בזה בעל השומר אמונים זצ"ל שאם יכוין האדם בעניית איש"ר הכוונות שסידרם בספרו, ה"ה מבטיח שיזכה עי"ז לתיקון הנפש יותר מבאלפי צומות וכדו' (וסדר הכוונות שסידר נמצאים כהיום בהרבה סידורים).

ובספר טהרת הקודש מאמר תשובות סגוליות סוף פרק ז' אחר שמסדר שם הי"ב תיקונים של יהא שמיא רבא כתב וז"ל ועיקר מכל הכוונות על פי פשטותן של דברים המה שלושה: א. שיכוון במילת יהא שמיא רבא שימחה זכר עמלק. ב. שיכוון שיתמלא שמו הגדול בכל אותיותיו שהשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א יתמלא, יוד ואו דלת, הא אלף, ואו אלף ואו, הא אלף, ג. כשאומר לעלם ולעלמי עלמיא יכוין שיתקדש שמו יתברך בכל העולמות העליונים ותחתונים, וגם על ידי עניית יהא שמיא רבא בכח נפשו ונשמתו, יתקדש שמו יתברך בכללות כל ישראל, זהו עיקרי הכוונות. עכ"ל.

הקדושים בלי כוונה^ק, אמנ יתומה, אמנ חמופה, דיבור בשעת אמירת קדיש, בשעת חזרת הש"ן, בשעת קרה"ת, ולפעמים גם גרם חילול השם והחטיא רבים, שע"י שהוא דיבר בזמן התפלה דיברו גם אחרים, וכל זה יכול אדם לגרום לעצמו ח"ו בשעה אחת שנמצא בתפלה, וכשהאדם יתבונן יבין שבזה מפסיד בידים הזדמנות לקנות עולמות להרויח חיי עולם הזה וחיי העולם הבא בשעה אחת, ובמקום זה מחמת אי שימת לב ונסיון קל לשעה אחת, הרי הוא ח"ו מפסיד עולמו וקונה גיהנום שלם בשעה אחת, וה"ז בודאי שוטא המאכז מה שנותנים לו ואין אדם חוטא בזה אלא אם כן נכנס בו רוח שמות כדאיתא בחז"ל (סוטה ג' ע"א) אשרי המתבונן בזה ואז ייטב לו בזה ובבא.

עוד יתבונן האדם שבשעת התפלה יש לו לאדם הזדמנויות לדבר עם מלך מלכי המלכים הקב"ה, והוא כביכול עומד נכחו ושומע אליו כל מה שיתפלל, שזה מטובתו יתברך שקרבנו קירבה גדולה ועצומה^ק. וכדי להרגיש את זה צריך להשקיע בזה רק קצת התבוננות והכנה, ואם יקשה על האדם הטירחה, יתבונן

^ק עי' שו"ע או"ח סי' ה' ומ"ב שם סק"א, ועי' של"ה הקדוש (מסכת תמיד) בתחילת פרק דרך חיים תוכחות מוסר. ויסוד ושורש העבודה שער החמישי פרק א', ושער ב' פ"ב. ועי' חיי אדם כלל ה' שהביא בזה מעשה נורא. וראה עוד בדבריו בהקדמה כוללת ד"ה ונתחיל שהזהיר מאוד ע"ז. ועי' בספר חסד לאלפים לבעל ה"פלא יועץ" בסי' ה' ס"ג שכתב דלכה"פ לא ימנע מלכוון ביום שיוכל ובפעם שיוכל, ובהזכרות שיוכל והכל עולה לחשבון, וזה כלל גדול בכל מילי דיראת שמים להתאמץ בכל כוחו כפי יכולתו אף כשאין ביכולתו לעשות הכל בשלימות עיי"ש שהאריך בזה.

^ק ועי' ירושלמי (ברכות פ"ט ה"א) עה"פ (דברים ד') כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראינו אליו, שהש"ת קרוב אלינו בכל מיני קרובות הרבה יותר ממה ששייך להיות קרוב למלך בשר ודם וקירבה זו באה לידי ביטוי "בענין התפלה" ע"ש שהאריך. ואמרו שם אמר רבי לוי מהארץ ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו' ראה כמה הוא גבוה מעולמו ואדם נכנס לביהכ"ס ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחישא והקב"ה מאזין את תפילתו שנאמר וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וגו' והאזין הקב"ה את תפלתה, וכן כל בריותיו שנאמר תפלה לעני כי יעטוף כאדם המשיח באוזן חבירו והוא שומע ע"כ. ולבסוף מביא הירושלמי

כמה היה מוכן להטריח את עצמו בגופו ובממונו בכדי שיוכל לדבר עם מלך
 בשר ודם או עם גדול הדור וכד', וא"כ איך יקשה הטירחה הזאת להתכונן לדבר
 עם ממ"ה הקב"ה אלא מפני שאינו מתכונן ואינו יודע להעריך ההזדמנות שיש
 לו, לכן כהר נדמה לו, על כן החי יתן אל לבו וידע את אשר לפניו.

* * *

מעשה בספינה א' של עכו"ם שהיתה פורשת מים הגדול והיה בה תינוק אחד יהודי, עמד
 עליהם סער גדול בים ועמד כל אחד ואחד מהם והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא ולא
 הועיל כלום, כיון שראו שלא הועיל כלום אמרו לאותו יהודי, בני קום קרא אל אלוקיך
 ששמענו שהוא עונה אתכם כשאתם צועקים אליו והוא גבור. מיד עמד התינוק בכל לבו
 וצעק וקיבל ממנו הקב"ה תפלתו ושתק הים, כיון שירדו ליבשה הלך כ"א לקנות צרכיו
 אמרו לו לאותו תינוק אין אתה צריך לקנות כלום אמר להם מה הנכם רוצים ממני
 שאני "אכסניא עלובה" (פירוש בריה עלובה) אמרו לו אתה אכסניא עלובה בתמיה, הלא אנו
 אכסניא עלובה שאנו כאן ואלוקינו נשאר בביתנו, ואין הוא מועיל לנו כלום, אבל אתה
 כל היכן שאתה הולך אלוקיך עמך הה"ד כה' אלוקינו בכל קוראינו אליו ע"כ.

פרק ה

יבואר בו: א) גודל מעלת התפלה בעת צרה או מצוקה, ובאיזה אופן צריך להתפלל בעת צרתו. ב) למה חיוב התפלה מן התורה הוא דוקא בעת צרה - לדעת הרמב"ן. ג) האופן שיכול האדם להתעלות ביותר דוקא מתוך צרתו. ד) השפעת התפלה על נפש האדם.

א

ולפי האמור שהתפלה יש לה מטרה חשובה ונחוצה כל כך שהיא המעמידה את האדם על רגליו ובונה את מציאותו ומהותו, יש להעיר למה באמת צריך סיבה להתפלל כמו שמצינו שהמצוה היא להתפלל על כל הצרכים שיש להאדם, והבקשות הם מעיקר צורת מצות התפלה, והלא לפי האמור היתה צריכה להיות צורת המצוה אפילו בלי הבקשות כיון שעיקרה הוא כדי לזכך את הלב.

וביותר תמוה לפי שיטת הסוכרים שתפלה בכל יום ה"ה רק מדרבנן, והמצוה מדאורייתא להתפלל הוא דוקא כשהאדם נמצא בעת צרה (עי' רמב"ן בהשגותיו ל"ספ"מ להרמב"ם מצוה ה'), ולכאורה צריך ביאור, שאם מצוות התפלה הוא כדי לזכך את האדם וכמו שביארנו, אם כן מהו השייכות בין תפלה שתכליתה זיכוך האדם להצרה שיש לו להאדם.

והביאור בזה י"ל, כי ירדה תורה לסוף דעתם ולכבם של רוב^ק בני האדם שאינם מוכשרים להתפלל תפלה כהוגן, הראויה להקרא תפלה מדאורייתא אלא דוקא בעת צרה, כי צורת התפלה הנכונה הוא שתהיה מעומק הלב וכמ"ש (תהלים ק"ל א') ממעמקים קראתיך וגו' ועל כן כשאדם נמצא בצרה

^קאע"פ שבדאי בני עליה מסוגלים תמיד להתפלל כהוגן, מ"מ ה"ז כמו כל המצות שקבעה אותם התורה עפ"י הרוב כמבואר בחז"ל.

אז יתכן שתפלתו תהיה בבחינת "ממעמקים קראתיך ה'" (תהלים ק"ל א), כלומר הצרה גורמת לאדם להתפלל מתוך עומק לבו.

ומהו הכונה מתוך עומק הלב, הנה יש לדעת כי ישנם הרבה חלקים בלב, כי יש בלב עומק ועומק לפניו מעומק עד עשרה מדריגות, וכמו שאמרו חז"ל (בספר יצירה) עשרה עמקים בלב, והנה יש לדעת שברוב הפעמים אין האדם עצמו מכיר את עומק לבו ויש לה צורה אחרת ממה שהאדם יודע¹⁷, ולכן לולי הצרה יתכן שהאדם מתפלל רק משטחיות וחיצוניות לבו ולא מתוך עומקו, ולכן אמר דוד המלך ע"ה, לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה (תהלים נא יט), כי כשהלב שבור האדם מתקרב יותר להקב"ה והתפלה באה מעומק הלב, ואז הקב"ה מקבל את תפלתו יותר.

ויש לבאר מדוע כשהלב נשבר האדם מתקרב יותר להקב"ה, הענין הוא כך, כי כשהאדם מדוכה ומעונה ביסורים, והגוף שלו נשבר, וכן הלב והרוח שלו נשברים, אז הרי זה כאילו שנתבקע הלב ונפתח, ואז הנקודה הפנימית שנמצאת בעומק הלב מתגלה ויוצאת לאור, וניצוץ הקדושה הטמון בלבו מאיר להאדם את הדרך הנכונה בשבילו, ועי"ז מתחיל האדם להכיר את צורת עומק לבו, ולהרגיש את ה' ית' ולבקש קרבתו, וכ"ז על ידי הניצוץ של נשמתו שטמון אצלו בעומק הלב, ועד עכשיו הניצוץ של נשמתו לא היתה יכולה לצאת לגילוי ולהאיר, מפני שהיתה מכוסה בחלב, וכמ"ש בתהלים (זו י) חלבנו סגרו, שהחלב מכסה על הלב, וכמ"ש (קמ"ט ע) טפש כחלב לבם, פירוש שהלב נתמפש מפני שמונח עליו הרבה חלב, כלומר הגשמיות שהאדם נתגשם ונתעבה בה, מכסה את הנקודה הפנימית שבלב. הניצוץ של הנשמה שיש בתוך הלב, שהיתה עד עכשיו בשבוי, ולכן כשנשבר הלב הוא ממש כמו שנשבר הדלת של בית הסוהר שכל האסירים והשבויים בורחים ומשתחררים כיון שיש להם את ההזדמנות לברוח, כמו כן כשהלב הגשמי שבור, יש הזדמנות לניצוץ הקדוש לצאת מהשבוי, ואין הלב יכול

¹⁷ והוא מה שקוראים היום מתחת ההכרה.

לסוגרו עוד כיון שהלב שבור, ולכן אפילו אם לבו שבור בגלל סיבה גשמית, מכל מקום כיון שבמציאות הלב שבור, אין לו כח להחזיק את השבויים בתוכו, וכולם משתחררים, ועל כן יש לו אז הזדמנות להתקרב להקב"ה שאז הלב שלו פתוח. ובמצב כזה יכול האדם יותר להכניס את הקב"ה בלבו.

ב

ולכן מן התורה ניתנה לנו מצות התפלה (לשיטת הרמב"ן) דוקא כשיש לאדם איזה צער, לפי שזה תכלית הצרה שיתעורר ויפנה להשי"ת בתפלה, ויש חשיבות מיוחדת לאותה התפלה מפני שאז האדם מוכשר יותר להתפלל מעומק הלב, לפי שלבו שבור ותהיה תפלתו שלמה בכוונת הלב כראוי^ק. נמצא שכל הצרה שבאה על האדם, היא באה להכשיר את האדם להתפלל, ועוד שע"י שנשבר לבו מצרותיו המרובות הרי זה נותן לאדם דעת להתיאש מלבטוח בבשר זרועו, כי הרי הנה הוא רואה בעיניו שאין בידו לעזור לעצמו כלל^ק, והחכם

^קהוספת המעתיק. ויש לציין דכל המתבאר בפרק זה אינו אמור דווקא לצרה גדולה, אלא כל שיש שום צער שנגרם לאדם הוא ג"כ בחי' צרה שעל ידה יכול להתעורר שהוא תלוי בו ית' ולהתפלל אליו בכל לבו. ובאמת קשה מאוד למדוד השיעור בזה מדאוריית' מה נקרא צרה ואימתי מתחייב בתפלה. אך עכ"פ ברור דאף מי שכבר התפלל בצבור ואח"כ אירע לו איזה צרה, תיכף מתחייב להתפלל שוב מה"ת לדעת הרמב"ן ז"ל, וידוע על הגר"ז מבריסק זצוק"ל שהיו נפליים מפיו תפילות גם באמצע דבורו עם אנשים, והיה מרגלא בפומיה לומר "לישועתך קויתי ה'". ודי בהערה זו.

^קועי' מה שכתב בעל העקרים (מ"ד פ"ח) עה"פ באיוב (כב כג - כז) אם תשוב עד שדי-תבנה וגו' תעתיר אליו וישמעך שסיבת יסוריו (של איוב) היתה בעבור שלא הי' מאמין שהצלחתו היתה מה' ית' כי אם ממנהג הטבע, וכן יאמין ביסוריו, כלומר שהיה מאמין שיסוריו הם מסיבת הטבע וכו', ויאמר אליפז שאם ישוב אל ה' ית' ויתפלל וכו' ויודה לו שהכל בא ממנו ישמע תפלתו וינצל מיסוריו ויצליחו נכסיו וכו', וכ"כ בספר בית אלוקים שער התפלה (פרק ו') כשמכירים שמאת ד' באה להם הצרה וצועקים אליו אז מן המצוקות שלהם, כלומר אע"פ שהם גרמו אותן באולתם, גם כן מושיע אותם, וזהו אומרו "ממצוקותיהם" וישעם ולא אמר סתם "ממצוקות".

שעיניו בראשו הרי הוא מנצל את ההזדמנות של הצרה להמטרה הנכונה שבשבילה נשלח לו משמים הצרה, ועל ידה הרי הוא מתעורר לחיות רק עם במחון ואמונה בה' ואז הרי לכו מוכשר לפנות רק אל ה', ואז יפנה בתפלתו לה' באמת, וכמבואר בראשונים^ק שזה טעם מצות התפלה כדי להבין שכל הצטרבותו וכו' אינו יכול לקבל רק מה' ית' ולא בכח עצמו כלל^ל, וזה עצמו התקרבות לה' והתעלות גדולה להאדם, כשמרגיש שכל חיותו והצלחתו תלוי רק בה', ואז על כל נשימה ונשימה הוא מהלל את ה' כמו שמבואר בחז"ל (בר"ר פי"ד ט), ומכיון שמתקרב אל ה' תפלתו נשמעת, ואז בכוחה של תפלתו לבטל את הצרה. ועוד מכח זה הענין עצמו שהתקרב כל כך לה', מכח זה לכך יתכן שיתבטל הצרה, אם יתקרב מספיק, ובפרט באופן שכל הצרה באה רק בכדי שיתקרב וכנ"ל.

ולפי האמור נמצא שלא הצרה היא המביאה את התפלה אלא חוסר עבודת התפלה היא הגורמת את הצרה. ולכן כשמופיע לאדם איזה צרה ח"ו, צריך שיזכור שתכלית כל הצרה היא בכדי שיצטרך לפנות אל השי"ת, דהיינו שהצרה תכריחנו לצעוק לה' ועי"ז יתעלה בעיקר מטרת החיים שהיא קרבת ה'. ובשביל זה נשלח כל הצרה כדי להזכיר לו שיש בורא עולם ושירגיש מאין יבוא עזרי, ועי"ז יבוא להכרה יותר חזקה שעזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. ובוה מובן מה דאי' (סנהדרין מד ב' ועי' ר"ה יז ב') שכשאדם מקדים תפלה לפני הצרה

^ק עי' לשונות הראשונים ז"ל שהעתקנו לקמן ריש פ"ו בהערה קכ"א.

^י עי' מש"כ הרשב"א (בחי' אגדות ברכות י' ע"ב) דהטעם במה שאמרו חז"ל (שם) שצריך לכוין את רגליו בעת התפלה, לפי שהמתפלל צריך שישים כנגד עיניו כאילו ידיו ורגליו כבולות ונסתלקה מהם התנועה, ואין בידו כח לברוח מנזקיו ולא להשיג אל חפציו זולתי בעזרתו יתברך, וכן אמרו (שבת י' ע"א) בעידן ריתחא פכר ידיה ומצלל, וכן הנהוג באומות בחוקי המתחנן אל אדוניו מכיון ידיו ומתחנן, לכוונה זו מתכוונים שמראה עצמו כאילו ידיו אסורות ואין לו עזר בלתי אם ישיג רצון אדוניו, ומפני שברגלי האדם נעזר יותר בברחו מן הנזק וברדוף אחר הנאותיו, לכן הצריכו לכוין את רגליו בעת התפלה עכת"ד.

מתקבל יותר, ובפשוטו המעם כי לפני שהגזירה יוצאת לאור קל יותר לבטלה, אך לפי הנוכח י"ל ביתר עומק, כי מכיון שהאדם הגיע להמטרה מעצמו ופנה אל השי"ת בלי שהצרה יכריחנו ה"ה חשוב יותר כמובן.

ולפי דרכינו יש לבאר מדוע כתיב בפרשת תולדות "ויעתר יצחק לה' כי עקרה היא" שלכאורה היה צריך לכתוב קודם ותהי רבקה עקרה ואח"כ ויעתר יצחק לה', שהרי כל פעם מזכירים את הסיבה לפני המסובב, ועי' במפרשים שעמדו על זה, אבל לדברינו נחא, כי באמת התחלת הענין שגרמה כל העקרות היא מפני שהיה חסר מה שמבוקש בשמים והם התפלות של אבותינו הקדושים ואמותינו הקדושות, ולכן נשלח להם ענין העקרות וזה יגרום להם להתפלל כדי לבטל את העקרות, והתורה"ק מתחילה בהזכרת סיבה הראשונה שלפני העקרות והוא ענין התפלה לכן כתוב קודם "ויעתר יצחק לה'" שזוהי תחילת הסיבה כדי שיגיע לתפלה הזאת ולכן היתה עקרה^{ק"א}.

ויש להוסיף ולבאר דמה שאמר הכתוב "ויעתר יצחק לה'" הכוונה בזה שיצחק אבינו הבין שכיון שרבקה עקרה, על כרחך שמתבקש ממנו מן השמים תפלה, כדי שיתקרב יותר אל ה', וז"ש שכתוב ויעתר יצחק "לה'" כלומר שביקש רק את ה' להתקרב אליו, והכוונה במש"כ "כי עקרה היא" שזה הוכיח לו שצריך להתקרב יותר אל ה' ועבור זה מבוקש ממנו עתה להתפלל כדי להשיג

^{ק"א} א.ה. ומצאתי שכ"כ בהדיא רבינו בחיי בספר כד הקמח-תפלה וז"ל וגדול כח התפלה אפי' לשנות הטבע ולהנצל מן הסכנה ולבטל הנגזר. לשנות הטבע ממה שכתוב ויעתר יצחק לה' וגו' היה הכתוב ראוי לומר ותהי רבקה עקרה ויעתר יצחק לה' ויעתר לו, מפני שראוי היה להקדים הסיבה שבטילה באה התפלה, אבל נ"ל כי זה יורה כי אין העקרות עיקר הסיבה אלא התפלה, ולא בא העקרות אלא בשביל שתבא התפלה א"כ התפלה עיקר, ולכן רצה להקדים העיקר ולהתחיל בתפלה. ואמרו רז"ל במסכת יבמות (דף ס"ד) מפני מה נתעקרו האמהות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ביארו לנו בכאן כי לא בא העקרות לאמהות אלא מפני התפלה, וכשהתפללו בזה נשתנה הטבע בהן וילדו, וא"כ ה"ז מבואר שהתפלה יש לה כח לשנות הטבע עכ"ל ק.

התקרבות זו. וזה מלמד לנו מוסר השכל כמו כן אצל כל אדם שיש להבין מענין הצרה שחסר לו שלימות ונדרש ממנו עתה יותר עבודה וזיכוך והתקרבות לה', ולכן מראים לו מן השמים שצריך להתפלל יותר, כי עיקר ענין התפלה היא עבודת הזיכוך וההתקרבות לה', וכאשר זה חסר לאדם אזי שולחים לו מן השמים צרות או שום דחק כדי לדוחפו לעבודת התפלה, ולמדנו מכאן איך צריכה להיות "צורת התפלה" שבעת התפלה תהיה כל עיקר מגמתו עבור תכלית זו שיתקרב עתה יותר להשי"ת, כי זהו העיקר מה שחסר לו עתה יותר מהצרה עצמה או הדחק שיש לו, כיון שכל הצרה היא כתוצאה מחסרון זה.

אמנם כמובן שאצל אבותינו הקדושים לא היה הסיבה מפני שהיה חסר להם שלימות אלא להעלותם בדרגא יותר גבוהה בהתקרבותם לה' ועבור תיקון כל הדורות הבאים הכלולים בהם וכאומרם ז"ל (יבמות ס"ד). למה היו אמותינו עקרות, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, כלומר לא עבור שלימות שלהם אלא עבור תיקון כל העולמות.

ובדרך זה יל"פ הא דתנן (ברכות ל ע"ב) והובא בשו"ע (או"ח סי' צ"ח סעיף א') על חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת קודם התפלה כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים, שיש בזה גם כן פירוש עמוק, (חוץ מהפירוש הפשוט), והוא הדרגא הנזכר שחסידים הראשונים הגיעו אליה, שהיו מכוונים לבם להקב"ה, לומר שהיה עיקר מטרתם וכונתם בתפלה אך ורק בכדי להתקרב לה' ולא לבקשת הצמרכותם, וזה על ידי שהיו שוהים שעה אחת קודם לכן עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות כמו שכתוב שם בשו"ע וממילא היו שוכחים מכל העוה"ז, ואז האדם מסוגל לכוין בתפלתו כנ"ל להיות עיקר בקשתו להתקרב אל ה' כנזכר, אשר זהו עיקר מטרת התפלה לקרב את האדם לבוראו, וכמו שכתב רבינו יונה בספר שערי העבודה אות ח' וז"ל ענין הקרבנות והתפלה ענין אחד, בהם יתקרב האדם אל בוראו להדבק אליו דביקות גמורה וכו', ע"כ. וכע"ז כתב רבינו בחיי בספר כד הקמח תפלה וז"ל דהמע"ה היה מתחנן להקב"ה שישמע תפלתו לפי שעם התפלה יתקרב אדם לבוראו, ע"כ.

ג

וע"פ האמור כאשר אדם נגש לתפלה בעת צרה הן אמנם שהרחיפה הראשונה להתפלל באה לו מכח הצרה, אבל בשעה שנגש לשפוך את נפשו בתפלה עליו להתבונן, ראשית, כי הצרה אשר נקלע אליה הרי עפ"י האמת טובה היא בשבילו, וכל מאי דעביד רחמנא למט עביד, וע"י מחשבה זו הלב כבר לא יהיה מוטרד ומופרע לגמרי מהצרה, ואז יתחיל להתבונן ולחשוב כמה הוא רחוק מהקב"ה, ועי"ז כבר יקל עליו להסיח דעת מהצרה הגשמית מפני שקם ליה בדרכה מיניה, והלב שלו כבר צריך להיות נכבש ונתפס עם הצרה הגדולה שיש לו שהוא רחוק מה'. ויבקש ויתחנן שיזכה לשוב אל ה' באמת, ושיאיר ה' עיניו לידע איך לתקן את דרכיו ומעשיו, ועיקר תפילתו יהיה רק בשביל להתדבק ולהתקשר להקב"ה.

ואף שבאמת אפילו באדם פשוט שגם בשעה שהוא פונה ע"י הצרה לה', עדיין דעתו בעיקר על הבקשה שלו, בכל זאת התפלה תקרב אותו להקב"ה לאט לאט, כיון שסוף סוף הוא פונה להשי"ת בלב נשבר ונכנע. אבל מ"מ מו שיעשה את מצות התפלה בדרגא המעולה הנ"ל, דהיינו שמסיח דעתו מהצרה כמה שיוכל לכל הפחות בזמן התפלה, ורוצה בכל לבו להתקרב ולהתדבק בקב"ה, כי יודע ומבין שזה עיקר המבוקש, וכל הצרה הרי הוא רק מפל כדי להביאו אל המטרה העיקרית או יתעלה מאוד מאוד^ק, וזה בדוק ומנוסה, וזה מעלויות היותר גדולות שאפשר לאדם להתעלות^ק.

ובאמת רק אחר שמעורר האדם את נפשו לתשובה לשוב באמת ולהתקרב להשי"ת, אז יכול לבקש ולפעול על ביטול הגזירה והצרה, וכמו שכתב

^ק ואחרי שיתעלה לאט לאט מדרגא לדרגא יגיע עד לדרגת החסידים הנ"ל שמכוונים רק למקום, פירוש לצורך השכינה, וכמו שהזכרנו אצל יעקב אע"ה.

^ק [הוספת המעתיק]: הצדיק ר' יוסף חיים זוננפלד היה רגיל לומר כי כאשר אדם מתרגל להתפלל לפני הקב"ה תמיד על כל דבר ודבר הרי הוא מגיע לשלימות היותר גדולה שהוא מסוגל להגיע אליה.

האלשיך הקדוש זי"ע עה"פ (במדבר י', ט') וכי תבואו מלחמה בארצכם והרעותם בחצוצרות וגו' וז"ל יאמר מוסר והדרכה אמיתית לכל מבקש את ה' על כל צרה שלא תבוא, כי הנה דרך אנשים מעוטי ההשכלה, שבבא עליהם רעה יתפללו אל ה' ויאמרו לפניו יתברך, הצילנו נא כי מושיע אין בלתיך, וכיוצא בדברים האלו, ולא יעתרו, והוא כי אדרבה ירעו וישחיתו את עצמם בזה, כי ע"י כן יבוקר פנקסם ויתעוררו אשמתם לקטרג עלימו או יותר. אך לא זו הדרך ישכון אור, כי אם תחלה יאמרו ללבכם לא חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא, ואין זו כי אם שמונגנו ביד עונינו, כי בכל עון כראנו משחית, והמשחיתים ההם הם המכים ומצרים אותנו, וכל עוד שאין אנו ממרקים אותם לא נוכל להמלט מהם כי הלא יתאזרו לקטרג יותר ותכפל הרעה. לכן הדרך האמיתית הוא להתייש כחם ולהעבירם וכו', והוא כי נשוב מעונותינו ונתוודה עליהם בלב נשבר ונדכה, וכו'. ואז ישים פניו לבקש מלפניו יתברך על צרתו, כי יאמר ידעתי ה' כי עונותי הטו אלה, אך הנני שב מהם ומתוודה ובוכה עליהם וה' סלחה. ואחר הסליחה הקשיבה לקול תפילתי על צרתי, ואז כאשר תזכר לפניו יתברך תהיה זכירתך לטובה, כי נמנע כל משחית אשר בראת בעונותיך ויותש כחו עכ"ל קדשו. [וראה עוד לעיל סוף פרק ג' מש"כ בשם הח"ח צוק"ל בענין התפלה בעת צרה].

ד

ואין להקשות על כל הנתבאר לעיל איך יתכן שעיקר קיום מצות התפלה היא דווקא בעת שלבו שבור ורצוץ. הלא האדם צריך להתפלל מתוך שמחה כדאיתא מגמ', וכמו שזכר כמה פעמים בדברינו שזה הוא השער לה' בכל ענין וענין בעבודת ה' ית' ובכל ענין רוחני ומצוה, (והארכנו בזה לקמן בפרק י"ג) אך באמת אע"פ שנראה בדרך השכל המבעי שקשה להאדם כשהוא שבור בגופו ולבו להיות בשמחה, אין הדבר כן, אלא אדרבה בדרך הרוחני המציאות היא להיפך ששבירת לבו ושפיכת נפשו לפני ה' מוליד בו השמחה. ובפרט כשיתבונן האדם כנוצר שעיקר מטרת חייו הלא הוא להתקרב לה', וכל צרותיו הם רק טפלים להמטרה הזאת שזהו האושר האמיתי, ולתכלית זו נשלחו היסורים לקרב

את לבו לה', ויקבל הכל באהבה, וישליך אל ה' יהבו ויסיח דעתו מכל צרותיו, ע"י כך יפתחו לו שערי אורה ושמחה. וכמו שכתב רבינו בחיי (בספרו כד הקמח בענין שמחה) וז"ל א"א לו לאדם שישמח שמחת הנפש עד שיעציב את הגוף וכו' כי יצטרך האדם להכניע ולשבר גופו בתאותיו ויהיה חומר העפר מרודלדל ותשוש ואז תתעלה הנפש לעלות בהר קודש אלוקים ע"כ.

ולפי המתבאר שמצות תפלה מן התורה ניתנה דוקא בשעה שיש לאדם צרה, מפני שאז האדם מוכשר יותר להתפלל מעומק הלב, יש להוסיף כי בוודאי אז הוא ג"כ עת רצון שתתקבל תפלתו וכמש"כ (תהלים קל, א') ממעמקים קראתיך וגו', אזי ה' שמעה וגו' תהיינה אזניך קשובות וגו' והיינו שאז הוא עת רצון שתתקבל תפלתו. נמצא לפי זה שמה שאנחנו רגילים לומר שיש עת צרה ויש עת רצון, אין זה בדיוק כך אלא שכלפי חוץ נראה כך, אבל בפנימיות הענין הרי דוקא כשיש צרה הרי זה סימן שטמון תוך הזמן הזה עת רצון, וידוע מהספרים הקדושים שמצרה נעשה רצה (כלומר כרגע שהאדם מבין עומק הכונה של הצרה ופונה לה' להתפלל מעומק לבו, מתהפך צירוף האותיות מצרה לרצה). ובוה יש לפרש הפסוק עת צרה היא ליעקב "וממנה יושע" (ירמיה לז), כלומר שמן הצרה עצמה באה הישועה, וזה היא המטרה של הצרה להביא את האדם להישועה.

נמצא שבפנימיות הענין כאשר יש עת צרה, הרי דוקא בעת כזאת נשלחה סיבה מהשמים לעורר ולשבור את לב האדם ובוה ניתן להאדם כח והזדמנות להתפלל ולפנות לה' מעומק לבו וע"י כך יכטל את הצרה, רק שאם אינו מנצל את ההזדמנות ואינו נותן לב להתעורר אזי ח"ו מתקיים הצרה ונעשית באמת עת צרה, נמצא האדם בבחירתו הוא הקובע אם יהיה עת צרה או לא, וכל מה שנקראת עת צרה הכונה היא שיש אפשרות שאולי ח"ו יסתיים בסוף בעת צרה, אבל כמו"כ זה לעומת זה, מצד השני הרי עתה דוקא יש אפשרויות והזדמנות שתצמח מזה עת רצון מיוחד^פ, כי על ידי שיתעורר האדם

^פ וביאור הענין קצת ביותר עומק הוא כך, בזמן שמתעורר בשמים רצון להשפיע שפע להע"ז, והמעשים של בנ"א בעה"ז מעכבים את השפע לצאת לאור, (כמבואר בספרה"ק שכל

ויפנה לה' כל לבבו, ע"י כך יגלה רחמי שמים יותר מקודם, וכידוע מספה"ק שאחרי ביטול גזירה מתעורר מדת הרחמים ועת רצון ביותר, וכמו שמצינו אחרי תפלת משה רבינו ע"ה בויהל משה שאח"ז התגלה לו החיבה יתירה וי"ג מידות הרחמים, ובספה"ק ביארו זה במשל הגשמי שאחרי רוגז כשמתפייסים באמת, אזי מתעוררת האהבה ביתר שאת.

ה

והנה לפי האמור שמטרת הצרות הם כדי להעלות את האדם ולקרבו לה' ית', וגם כפי המתבאר שהצרה שוברת לבו של האדם ומכשרתו להתפלל כראוי אשר על ידי זה יתקרב לה', וגם על ידי זה יש לו הזדמנות להתנתק מלהיות דבוק בעוה"ז (וח"ו להיות השי"ת נשכח מלבו), כי המצב צריך להביאו להכרה שאי אפשר לו לעזור לעצמו ומוכרח לעזרתו ית', ועל ידי זה יכניע את עצמו לה' ית' ויתיאש מלחפש עצות ותחבולות לעזור לעצמו, ויפנה רק אל ה', אם כן צריך האדם לנצל את ההזדמנות שנעשה מוכשר עתה להתפלל מעומק לבו וע"י כך יתקרב עכשיו מאוד ע"י תפלתו לה' ית'.

האורות העליונים והשפע תלוי במעשיו בהע"ז, אזי בעת כזאת מתעוררת מאד מדת הדין ח"ו ובחינת כעס למעלה, כמו בדוגמא בעה"ז שהאב כשרצונו חזק להעניק לבניו אהוביו מהטוב שהכין בטובו עבורם, באהבתו אותם, וזה לנח"ר לו כשמעניק להם, ואם הם מעכבים בעדו ע"י התנהגותם הרע שלא מאפשר לו להעניק להם מטובו, ה"ז גורם לו כעס וצער גדול, וע"כ חלה עליהם מפנ"ז עונש כפול ומכופל וכמ"כ הוא ענין הזה. ובזה מובן המדה של היום בתקופתנו שמכיון שכבר רצונו ית' חזק מאוד לגאול אותנו, כי כבר הגיע עת דודים, ע"כ מכיון שזה מתעכב מכח מעשינו, ה"ז ח"ו מעורר את המצב הקשה הנראית לעינינו, וה"ז דומה ליולדת כשהולד מתעורר ומתחיל לצאת, מכיון שהרחם סתום וסוגר בעדו לצאת ע"כ מתעוררים הצירי לידה כדי לפתוח הסתימה, ולפי חוזק וצרות הרחם כפ"ז גודל כאב הצירים, וכמ"כ הצרות ויסורים של היום, שמטרתם לפרוץ ולפנות הדרך להגאול"ש, לכן נקראים חבלי משיח כמו החבלי לידה, ולפי גודל סתימת וסגירת ליבנו כך גודל היסורים, ה' ירחם עלינו שנתעורר באמת לבנו בתשובה שלימה, ונפנה הדרך להגאולה שלימה בעגלא ובזמן קריב ברוב רחמים וחסדים ב"ב אוכ"ר.

ויש אנשים שלא די שאינם מנצלים את זה אלא אף עושים את ההיפך, שמפני הצרה מתרחק לבם יותר מהתפלה, ואפילו אם מתפללים ואומרים כמה מזמורי תהילים בעבור הצרה אבל אי אפשר לפעול כלום בתפלה כזאת ככתוב (ישעיה כ"ט י"ג) בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, וכל זה על ידי שמשקיעים את לבם ומוחם בתוך הצרה והדאגה שלהם^{קטז}, וע"י זה הם מתרשלים מן התורה ועבודת ה' ומתרחקים מן השי"ת במקום שהיה להם לנצל את ההזדמנות להתקרב אליו ית', ורוב האנשים מתנצלים ע"ז ואומרים שמכיון שהם במצב של עיניו ודיכאון אינם יכולים ואינם מסוגלים להתפלל וללמוד שהרי אין להם ישוב הדעת ומנוחה, והם צריכים מנוחה ודיעה צלולה כדי שיוכלו להתפלל וללמוד, ואינם מבינים שדוקא במצב זה יש להם את ההזדמנות הגדולה להתקרב להקב"ה, ואף שבאמת זה דבר קשה להתפלל וללמוד כשהוא מעונה ומדוכה ואין לאדם מנוחה, בכל זאת אם היו יודעים ומתבוננים כמה מפסידים בזה, וכמה יכול האדם להרויח אם יתגבר על כל זה ושארדרבה זה יוציאו ויציילו מכל הצרה שיש לו, בודאי היה מתאמץ בכל כוחו להסיח דעת ולשכוח מכל הדאגות לכל הפחות בעת התפלה, שהרי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו (וכמו שרגילים העולם לומר "וואם טוט מען דען נישט פאר פרנסה" וכי מה לא עושים עבור פרנסה), ואם יתאמץ כפי כוחו בודאי יהיה לו סייעתא דשמיא שיוכל להתפלל גם במצב של קושי^{קטז}. (ועי' להלן פ"ז אות ב' למטה בהערה רנ"ט מש"כ בשם היע"ד)

^{קטז} ולפעמים עי"כ טובעים יותר בעולם הגשמי שמחפשים כל מיני תחבולות והשתדלות רחוקה בדרכי הטבע, ושוכחים לגמרי כוחה של תפלה, ושהכל מאת השי"ת ורק בו תלוי הישועה ורק לאחר שכלו כל הקיצים ואין רואים שום דרך בדרכי הטבע אז נזכרים להתפלל, והרבה פעמים עד שמגיע האדם להכרה זו הישועה באמת רחוקה, שכבר החמיר מצב החולי מאד וזקוקין לנס גלוי לרפואתו, ודי למבין. והחזו"א ז"ל כתב (קובץ אגרות ח"ג אג' ס"ב) וז"ל צריך לזכור שאין בכחנו לעשות מאומה רק במעשינו אנו מעוררים שערי רחמים, שמעשה ידינו יכוננו את המבוקש, "ומי שמתפלל ומרבה תחנונים על ההצלה, הוא פועל יותר מהמשתדל" עכ"ל.ק. ועי' עוד מה שהארכנו בענין זה בקונטרס ישמח ישראל בעושי שער ג' את ב'.

^{קטז} אגב יש לעורר עוד בענין התפלה בעת צרה שצריך להזהר מאוד שלא תהיה התפלה באופן של התמרמרות וטרוניא כלפי מעלה ח"ו, אלא בדרך בקשה ותחנונים. ומעשה

ו

ומאחר שביארנו שהצרה מביאה את האדם להתפלל יותר מעומק הלב, לפי שע"י שבירת הלב מתגלה עומק הפנימי שבמעמקי הלב, ראינו לנכון להסמיק כאן ענין נכבד ויסודי בהשקפה אשר על ידו יתבאר לנו ג"כ השפעת התפלה על נפש האדם.

הנה יש לדעת שעומק הלב יש לו צורה אחרת ממה שהאדם יודע, והוא מה שטמון בתוך הלב והאדם לא מרגיש כלל בזה, וענין זה ידוע כגילוי חדש בעולם לפני כמאתיים שנים וקורין את זה "מתחת ההכרה", ובאמת אין כל חדש תחת השמש כי אנחנו יודעים ענין זה מכבר מכח תורתנו הקדושה וכל ספרי המוסר מלאים מזה, שצריכים לעורר ולגלות את פנימיות הלב, וזהו הענין של תחת ההכרה, שהאדם אינו יודע כלל מה כואב לו ומה מפריע לו ומה הוא רוצה כלומר שאינו יודע מהו רצונו האמיתי, והגויים ואומות העולם לא ידעו מזה עד שגילו את הענין הזה גם בטבע הגשמי, וזה גם כן אחד מחסדי ה' ית' שגילה הקב"ה להעולם שאפילו בדרך הטבע ידעו מזה, מפני שיש אנשים שאין להם את השכל והזכות לקבל ולהבין את זה מהתורה הקדושה, לכן גלה הקב"ה זה בטבע כדי שגם הם ידעו את זה.

אבל באמת הענין הזה כבר ידוע מהתורה הקדושה, שיש לכל אדם בפנימיות שבלב, ומקורו ברמב"ם (הל' גיטין פרק ב' הל' כ') בביאורו להלכה שבית

באשה אחת שהיתה מתפללת אחר הדלקת הנרות שעה ארוכה בכל ערב שבת שתצליח בחינוך בניה ולא עשתה תפילתה פירות, והלכה ושאלה לאחד המשפיעים הלא שכנתי אינה מאריכה בתפלה כ"כ ובניה מצליחים ואילו אני מאריכה כ"כ בתפלה ולמה אין אני נענית. ולאחר משא ומתן עמה השיב לה שניכר מדבריך שאופן התפלה אצלך אינה באופן של בקשה ותחנונים רק כמתלונן ומתממר על רוע מזלך, וזה אינו בגדר תפלה כלל, ואיך יכול לצמוח ישועה מזה. כי רק אחרי שמתבונן האדם שאין לו שום תביעה כלפי הקב"ה ח"ו וכל מה דעביד רחמנא הוא לטב, והרי הוא נגש בהכנעה לעמוד בתפלה ולהתחנן על נפשו, אז יש לתפלתו שם תפלה.

דין כופין את האדם לקיים את הפסק הדין עד שיאמר רוצה אני, ונחשב כרצון אע"פ שהב"ד כפו אותו לזה, מכיון שאנו יודעים שבאמת זה רצונו האמיתי בתוך פנימיות לבו לקיים מה שהתורה מצווה לו, וכשאינן לאדם מנוחה בלבו ונפשו, הדבר נובע מפנימיות הלב, וכמו כן מה שיש בזמנינו כל כך הרבה מחלות של עצבים ל"ע הכל הוא מחמת הפנימיות שבלב, וזהו הענין שהרופאים החדשים אומרים שיש לפעמים אדם שאינו יודע למה הוא מדוכא ולמה הוא עצב, וזה מפני שיש משהו בתוך פנימיות הלב שמפריע לו והוא אינו יודע, ומחפשים ומנסים למצוא מה הוא המפריע, והם חושבים שהם מוצאים, אבל באמת הם מעלים קש ולא יותר, ואינם יכולים לעזור (כ"כ לאנשים הללו, ובפרט) ליהודי שיש לו נשמה ובפרט למי שהוא בן תורה או למי שהוא עובד ה', ודאי שאינם יכולים לעזור להם, מפני שאינם יכולים להשיג את פנימיות לבו כי אינם יכולים להשיג את נשמתו, ואם כן איך אם יכולים לדעת מה מפריע לו, כי כדי ליכנס בתוך פנימיות הלב של יהודי ומכל שכן של הבן תורה ועובד ה', צריך ליכנס בהנשמה, כי הפנימיות שבלב של יהודי הוא הנשמה, ולהרופאים האלו אין להם נשמה, ואם כן היאך אם יכולים ליכנס בנשמה של יהודי^{ק"י}.

^{ק"י} [עיונים והוספות] ואפילו רופאים שהם לכאורה שומרי תו"מ כ"ז מכיון שלמדו את הדרך בזה מהגויס ומסתמכים על הדרך הזאת הלא אין בהם כח לחדור לתוך הנשמה, כנ"ל שהמדריכים וממליאים את הדרך הלזו אין להם שייכות ומושג לבחינת נשמה ולא מאמינים בכלל בענין של נשמה, א"כ איך ילמדו לאחרים דרך לזה ואם יאמר האומר שיקח מדבריהם משל ודוגמא להבין בזה הלוא התוה"ק שוללת דרך כזאת כמו שכתוב ודברים י"ז לו ופן תדרוש וגו' לאמר איכה יעבדו הגויים האלה וגו' ואעשה כן גם אני, לא תעשה כן וגו' כי גם את צניהם וגו' יקרפו באש וגו', כי הגישה לדברים רוחניים המה במדה אחרת לגמרי מהגישה לדברים גשמיים ונשמת יהודי ה"ה חלק אלוקי ממעל ולא דרכיכם דרכי ולא מחשבותי מחשבותיכם ואפילו הגוף החומרי ונפש הבהמית של בני ישראל ג"כ שונה משל אומה"ע (והטופרים), ולכן אין לדמות וללמוד מדרכי תהלוכת הטבע והגוף של גוי אפילו לגבי גוף של יהודי כמו שא"ל לדמות תכונת וטבע בהמה לשל אדם, ויש כמו כן דברי' ברפואה ובריאות הגוף שהרופאים מכירים הבדל בין גוף יהודי לאומה"ע ומכל שכן במה שנוגע להנפש שדולחי אין לדמותם וא"כ איך יתערב זר בשמחתינו. ובמכל שכן שלא להשתמש בדרכיהם ונמוסיהם במה שנוגע לחינוך הבנים והבנות שלא לגרום ח"ו לקריפת

הבנים באלף ח"ו (כחוצו בפסוק הנזכר כי גם בנייהם ובנותיהם יקרפו באלף וגו'). וכן בעניניו שלום בית והנהגת חיי ובית יהודי ח"ו לדרוש בדרכם כי הגישה שלהם הוא רחוק והיפוך מדרך התורה"ק ואמונתו הטורה, וכל פסיכולוגו כשיואל לו עפ"י שכלו המטופש שהזוג הזה לא מתאים ה"ה מסוגל להמליץ לגירושין ואין עליו שום תביעה ואין שום דבר מעכבו מלבצע את זה מכיון שיש לו תעודה ואישור לזה מאת מלמדיו והמה מחשיבים ומרגישים א"ע שולטים ובעלי בתים על העולם ומלאו ובכוחם לקבוע מכיון שלמדו את דרך הק"ש צבוב (המיוסר על כפירה ורשעות כנ"ל) ולא מתייחסים אל השקפת התורה והאמונה כלל (ולא למה דאיתא בגמ' (סנהדרין כב א' וגו' ע"ב) שהמזבח מוריד דמעות על עגין זה).

ובידועי ומכירי קאמינא כמו"כ זוגות שטפלו בהם ולא עלתה דעתם וברעיונם כלל וכלל מחשבה כזאת של גירושין וכדו', ולפעמים נשים לבד שהלכו לקבל ייעוץ וטיפול וכונתם היתה רק שיעזרו להם להסתדר אחד עם השני לתקן את השלום בית והם המה הכניסו בלבם הארס הזה, וידוע לי גם מקרים של אנשים חסודים ובני תורה שפנו אליהם וקבלו דעתם ועצתם להתגרש בתמימות (בחושם שהלא המה הבעלי מקצוע ומבינים בענין זה), וכמו כן ידוע לי כמו"כ מקרים של בני תורה שהפנו אותם אליהם בכל מיני ענינים מה שנוגע לדת משה וישראל והכניסו בהם רעל והשחתה בענינים שא"א לפרטם אשר תסמר שערות ראש ומזעזע לשמוע כמו"כ הרסו בכרם ישראל בעוה"ר (ומכיון שידוע לי כ"ז איך אחתפק מלהודיע בשער בת רבים את הללי בת עמי ולעבור ח"ו על לאו דלא תעמוד על דם רעך). ולדאבדוניו כהיום נעשה חורבן זה מכח התמימות של קטנות הדעת שקורה בינינו ובפרט אלל תלמידים אשר אין יודעים בין ימין לשמאל ובפרט בעניני השקפה, ומכיון שמשתכלים בתמימותם בהערכה על הבעלי מקצוע הללו ואין יודעים להבחין כמה ששומעים אם זה נגד השקפת התורה"ק והאמונה הטורה, וכידוע מהמליאות שדרך הזאת החרים והרס הרבה מאוד מבתי בני ישראל ה' ישמרו.

וע"כ יש לסור מדרך זה ובפרט במקרה שנוגע להנפש שצריכין יעוץ והדרכה, וק"ו ובן בנו של ק"ו בעניני חינוך שאין לאלו ולפלדגוגים שלהם חלק בתורת ודת משה וישראל (ואין הכונה במקרה של מחלה רצינית שיש ח"ו לבני"א ל"ע שאז לפעמים צריכים להשתמש בענינים כעין תרופת סם שלוקחין להסיר הכאב ואז יחכו לפעמים להשתמש ברופאים כאלו בחור סם להרגיע הכאב בשעת מעשה וכמו עזרה ראשונה וכמו שמתמשים בשאר רופאים לענינים גופניים שהתורה"ק בפירוש בפסוק ורפא ירפא אבל בדרך כלל יש לסור מדרך הזה המסוכנת). ועי' מדרש (בר"ר א א) שהתורה נקראת אמון פדגוג וכו' א"כ הרי התורה"ק היא הפדגוג היותר גדול וא"כ אפשר ללמוד ולהוליא מהתורה"ק הפדגוגיא המומחית ביותר במליאות, וא"כ מי שפונה ח"ו לחינוך שלהם ושל פדגוגים שלהם במקום ללמוד ולקבל כל זה מהתורה"ק ה"ז חילול ה' ח"ו שמייקר האלילים ואויבינו פלילים כאלו ח"ו התורה שלנו חסירה כלום ובאמת אין שום חכמה שבעולם שאינה רמוזה בתורתנו הקדושה, והתורה"ק לוחתת ואומרת כי היא (התורה"ק)

היוצא מדברינו, שאנו בני ישראל שיודעים מכבר שכשאדם מישראל אינו רגוע, הרי זה נובע מכח שהנשמה שלו איננה רגועה, וכשהנשמה עצובה ומתוחה, משתלשל ההרגשה בלבו ובנפשו של האדם ומרגיש שהוא לא רגוע, ולפעמים ההרגשה הזו מתלבשת באיזה סיבה ונרמה לו להאדם שזה הסיבה גרמה לו ולפעמים מרגיש האדם סתם לא רגוע בלי לדעת שום סיבה לזה^{ק"ה}.

חכמתכם וזינתכם לעיני העמים וגו' ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה ואין החכם והנבון הגדול כריך ללמוד מקטנים ממנו, ויותר מזה שהתורה ק מעידה "רק" וגו' הגוי וגו' "הזה" וכל"ד ולהאמין שמהתורה הקדושה אפשר ללמוד כל מה שנלמד להאדם (ומכש"כ לדברים רוחניים), והגמ' והרמז"ס והש"ע והספרים הקדושים הראשונים הם המדריכים שלנו ומי שלא יודע להוליא כ"ז מדב"ק ילך אלל חכם וילמדנו דעת, ומי שפונה לאלו הנ"ל ע"ז נאמר אותי עצבו מקור מים חיים לחיוב להם בזרות וגו' נשברים ח"ו.

ומ"ש חכמה בגוים תלמין (כזה איכה ב', יג') זה אמור על פעמים נדירים מאוד שמפני גלות השכינה יש ניאולות קטנות שנפלו בשבי' וזה בחינ' גלות התורה שנאבדה מאתנו בעוה"ר ניאולות קדושים מהתורה"ק, אבל להוליא הנגה"ק האלו כריך להיות אדם גדול מענקי עולם כמו הרמז"ס וכדו' וכדליתא בספה"ק שעבודת העלאת ניאה"ק מתוך הקליפה שייך רק לאנשים לדיקים גדולים, אבל לסתם בני"א ה"ז מסוכן שיוכל לטעות ולהיות נלכד ח"ו בהקליפה ועמש"כ בזה בספה"ק התניא (סוף פ"ח ובפרק כח') ואכמ"ל בזה, ומכש"כ בדברים שהם יסודות בחינוך ובהשקפת והנהגת חיי יהודי ועבודת ה' ית' ונוגע לנפש ולנשמה וכריך לפחד שלא ידבק בידך מאומה וגו' כי לרכי הפסיכולוגיא בנוים הרבה על יסודות של כפירה וע"ז כתיב (דברים ז, כו) ששקץ תשקלנו וגו' כי חרם הוא, ודי בזה ההערה להירא את דבר ה'. (הוספת המעתיק- וראה ג"כ מש"כ בענין זה בחריפות גדולה בקונטרס כתבים ואגרות להגר"ש וולבה ז"ל וכתב שם מה שראו עיניו מתוך הנסיון כמה גדול ההרס והקלקול בזה).

^{ק"ה} ולהמבואר שחוסר רוגע בנפש באה מכח הנשמה מובן מה שבכל העולם שורר בזמנינו אי רגיעה והאנשים מתוחים ומודאגים ואפילו ילדים הקטנים שאין יודעים מאומה, מפני שהנשמות רואות ומרגישות שהגאולה כבר עומדת להופיע ואין אנו מוכנים עדיין לזה, והרי זה דומה למי שצריך לנסוע ברכבת ורואה שעוד זמן קט צריכה הרכבת לנסוע והוא עדיין נמצא בריחוק מקום מהרכבת, אז הוא במתח גדול שדואג שלא יאחר את הרכבת.

כמו כן בזמנינו הנשמות מתוחות מאד ודואגים, כי עוד מעט יהיה מאוחר, כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, לכן יש היום מתח בכל העולם, וזה נעשה משנה לשנה יותר

ז

והנה זאת צריכים אנו לדעת, שהמזון הראשון שהנשמה צריכה היא התפלה, והנשמה אינה יכולה ליכנס ולשרות בתוך האדם כשהיא רעבה ואין נותנים לה את מזונה, ולכן הנשמה באה דוקא ע"י התפלה וכמו שביארנו לעיל (בפרק ד') שלפני התפלה אין הנשמה יכולה להופיע בשלימותה על האדם, ואם כן צריכים אנו לדעת וליקח בחשבון, שביום שהאדם ממהר בתפלתו ומקצר בה באיכותה – ובכוונתה, באותו היום הרי הוא רק חצי אדם – באיכות האדם, כי הנשמה אינה יכולה לשרות בו אלא רק כפי ערך התפלה שלו. נמצא לפי זה שביום שחסר להאדם מהתפלה (ככמותה או באיכותה) לא תהיה נשמתו רגועה ומיושבת, וכן זה ישפיע על גופו ונפשו חוסר הרגעה באותו יום ולא יהיה לו תואר אדם כדבעי אותו היום.

ובן שמעתי לפרש מש"כ (משלי כח ט) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, וצריך להבין מה השייכות בין זה לזה, ומה היא המדה כנגד מדה בזה, וי"ל שאין המדובר כאן על העונש שמפני זה לא יתקבל תפלתו, אלא יש לפרש בדרך רמז ומוסר, שביום שרואה אדם שקשה לו ללמוד ואין לו חשק כל כך, שאזנו אינו רוצה ח"ו לשמוע תורה ומסיר ופונה את עצמו לצד אחר, הרי זה סימן שגם תפלתו של אותו היום היתה תועבה – שלא היתה כראוי וזוהי

חמור, עד כדי כך שגם החופשיים מרגישים בעצמם שאינם רגועים, ומרגישים בעצמם איזה ריקנות, ואין להם שום מנוחה, ואפילו אלו שיש להם את כל התאוות של העוה"ז וכל השעשועים של העוה"ז (וכל הגיהנם ל"ע) באופן שלא היה מששת ימי בראשית עד היום, אף על פי כן אינם מרגישים מנוחת הנפש, והסיבה לזה מפני שהם באמת יהודים, ומרגישים שחסר להם איזה דבר, ואינם יודעים מה חסר להם, אבל אנו בני קל חי יודעים מה שחסר לנו כי יהודי אם הולך בבטלה אינו יכול להיות רגוע כדאיתא במשנה (כתובות נ"ט ע"ב) הבטלה מביאה לידי שעמום, כי על ידי הבטלה שאינו נותן מזון להנשמה משעמם את הנשמה, והרגשת השעמום משפיע גם כן על הנפש ועל לבו של אדם ואין לו מנוחה וכנ"ל.

הסיבה שאזנו מסירה את עצמה מלשמוע דברי תורה^{קט}. וכפי המבואר כאן מובן שכיון שאין נשמתו שורה בו כראוי לכך אינו מרגיש התשוקה והחשק להתה"ק כי זה בא רק מכח הנשמה (ועמש"כ לעיל בפרק ב' אות ד' בשם היע"ד).

ובאמת היה ראוי שירגיש האדם את שבירת פנימיות לבו מזה לכד שחסר לו תפלה, כי זה שאין להנשמה מזונה הצריכה לה, באמת היא שוברת את עומק פנימיות לבו יותר ממה שלבו החיצוני מרגיש עבור עבוד העדר מזונותיו ופרנסתה הגשמי וכדומה, ובאמת מי שהוא בדרגא הנכונה, הרי הוא מרגיש בפנימיותו, תשוקת לבו ונשמתו להתפלל כל יום וכנ"ל שזה מזון לנשמתו, וכל בוקר לפני שמתפלל הרי הוא מרגיש כאב ורעבון גדול והרי הוא ממש בצרה^{קכ}. אלא היות שהאדם הוא רחוק מלהרגיש מה שמעיק לו בעמק לבו, כל זמן שהוא מכוסה בכיסוי עב של החלב החומרי בבחינת חלבמו סגרו ולכן עומק לבו סגור ממנו ואי אפשר לו להרגיש.

* * *

---

^{קט} [הוספת המעתיק]: ועי' מה שמובא בפרק ב' אות ד' בהערה ע"ד בשם החזו"א, שהלימוד והתפלה קשורים זה בזה.

^{קכ} ולפי"ז י"ל בזה שתיקנו חז"ל חיוב תפלה כל יום אפילו לאדם שיש לו מזון ושאר צרכיו מוכנים לו מאתמול כי באמת יש מזון שחסר לנו כל יום והוא מזון הנשמה כנ"ל שהיא התפלה ושפיכת הנפש לה', ובני עליה ועובדי ה' מרגישים לפני התפלה ממש הבחינה שעדיין אין לו תואר בן אדם מכח צרת רעבוננו ונקרא בחינת דם ולא "אדם" כי בדמו הוא.

פרק ו

א) למה התפלה נקראת "עבודה". ב) תכלית כל ענין התפלה ומשל
נפלא על זה.

ואחרי הודיע אלוקים אותנו את כל זאת שהתפלה יש לה מטרה גדולה כזאת
לטהר ולזכך את לבו של האדם, לפי"ו מובן מאוד מדוע נקראת התפלה
בשם "עבודה" כמו שדרשו חז"ל (תענית ב' ע"א) איזהו עבודה שבלב זוהי תפלה,
ולכאורה מה שייך לקרותו עבודה, שמשמעו שהתפלה היא עבודה לה' (מלשון
עבודת עבד) הלא היא בקשה שרוצה לפעול איזה דבר אצל הקב"ה, והדבר דומה
לעני שבא לבקש מתנה מהעשיר האם זה נחשב שהעני עובד בזה את העשיר
הלא אינו אלא מבקש ממנו מה שצריך לו.

אבל לפי מה שנתבאר בפרקים הקודמים מובן היטב שבאמת יש בתפלה שני
עניינים, א', הבקשה שמבקש מהקב"ה שימלא בקשתו. ב', ענין עבודת
הלב, כלומר עצם ענין התפלה הוא עבודת הלב כנ"ל שע"י התפלה מנער את
לבו מחומריות העוה"ז ודבק אל בוראו, נמצא שהבקשה שמבקש הוא רק הגורם
לעבודת התפלה, כלומר שאין עיקר ענינה לפעול ולהשיג בקשתו אלא עצם
הדבר שהוא פונה לה' לבקש צרכיו ממנו ית' והכרתו בזה שרק ממנו ית' יכול
לקבל עזרתו, זהו עיקר ענינה ומטרתה של התפלה וכמבואר בראשונים
ואחרונים^{קכא} שזהו עיקר הכוונה בתפלה לעורר את לבו ולהכיר שכל הצרכותו

^{קכא}ו"ל הרשב"א (בפי' לאגדות הש"ס) המתפלל צריך לכיין דעתו ולגמור בלבו שמאתו ית'
ההצלחה והרחמים והוא השליט בכל והוא לבדו המספיק כל הצרכים שהוא האדון וכו'
והכל עבדיו, ע"כ. וכ"ה לשון המאירי (ברכות ל:) שלכך החמירו ביותר בענין הכונה בתפלה
לפי שחיי האדם ובקשת צרכיו תלוים בה, והן הן הדברי' המסבבים בלבבינו דעת אמיתי
ועיון הכרחי על כל מה שייגענו שהכל מאתו הוא, והוא לבדו אדון הכל להטיב לנו
בהיטיבנו ולגמלינו כפי מעשינו להרע או להיטיב וכו', ע"כ. וכ"ה בחינוך מצוה תל"ג צונו

אינו יכול לקבל רק מהשי"ת. ולתכלית זו יגיע האדם כפי השיעור שהוא מתאמן בעבודת התפלה לכיין את לבו ולהעיר את רוחו להבין ולהרגיש שהוא תלוי בידו ית', ולפניו הוא מתחנן בדברים היוצאים מן הלב.

נמצא כי עיקר ההכנה וההתאמצות בתפלה אינו עבור השגת בקשתו אלא עבור הגישה וקירוב לבו ונפשו לה' ותשוקתו והתלהבות הרגשיו אליו ית' אשר ימחיש בתפלתו, ועל ידי זה נעשה נחת רוח להשי"ת ותיקון לכל העולמות ולכלליות קומת האדם וכמו שמובא בשם הגר"א ז"ל (דרכי נועם ברכות

הקל להתפלל אליו וכו' ומלבד השגת חפצינו יש לנו זכות בדבר בהתעורר רוחנו וקבענו כל מחשבותינו כי הוא האדון הטוב ומטיב לנו וכו' ובכל עת ורגע ישמע צעקתנו אליו וכו'. ובחובת הלבבות שער חשבון הנפש אופן ה"ח שכתב ואמרו על א' הצדיקים שהיה אומר אחר תפלתו אלוקי לא נשאני לעמוד לפניך מפני שאינני מכיר פחיתות ערכי או מפני מיעוט ידיעתי בגדולתך ורוממותך וכו' אלא הרהבתי לעשות זאת מפני שרוממתני וצוית אותי לקרוא לך והרשתני לשבח את שמך העליון, "ולא הודעתך בצרכי להעיר אותך עליהם אלא כדי שארגיש בגודל חסרוני אליך ובטחוני בך" ע"כ.

ועי' בבית אלוקים להמב"ט שער התפלה פרק ב' שהקשה הלא לפני מלך בשר ודם כאשר יבקש ממנו דבר אחד פעמיים ושלוש ויפציר בו, יחרה לו על השואל כי אם היה רוצה המלך להשלים לו שאלתו, בפעם הראשונה או השניה היה משלים חפצו וא"כ ההפצר הוא אך למותר ומזיק להשאלה, ואיך אנו מתפללין אותה התפלה בכל יום ערב ובוקר וצהריים אלא שאין התפלה לתכלית השגת המבוקש, שנראה שאם היה יודע שלא יהיה נענה באותה התפלה לא היה אומר אותה, אלא תכלית התפלה הוא להכיר ולהורות שאין בעולם מי שראוי להתפלל אליו כי אם לקל יתברך, ולהכיר שאנו חסרים מכל וכל בזה העולם ואין מי שיכול למלא חסרונו אלא הוא יתברך, וה' הטוב בעיניו יעשה אם לקבל תפלתנו או לא, וסוף השכר לבוא ע"ש. ועיין ג"כ במ"ב סי' צ"ח סק"ח וז"ל וישים ללבו שאין ביד שום מלאך או מזל למלאות משאלתו כי אם ברצונו ית' עכ"ל. ועי' עוד בחוה"ל שער חשבה"נ פ"ג באופן התשיעי שכ' וז"ל וראוי לך אחי שתדע כי כוונתנו בתפלה אינה כי אם א. כלות הנפש אל האלוקים, ב. וכניעתה לפניו, ג. עם רוממותה לבוראה, ד. ושבחה והודאתה לשמו, ה. והשלכת כל יחביה אליו עכ"ל, הנה הזכיר חמשה ענינים בעבודת התפלה ולא הזכיר כלל שענינה כדי לפעול ולהשיג בקשתו. ואדרבה כדי להוציא ממחשבה זו כתב שאין כונתנו בתפלה אלא להנ"ל.

כח ב'). ולכן ראויה התפלה להקרא "עבודה" לפי שעיקר התפלה היא העבודה והיגיעה להלחם עם נפשו הבהמית יגיעת נפש ויגיעת בשר להתנתק מכל עניני העולם ולהשקיע כל מחו ולבו בתפלה ובכונתה, גם ההכנה שצריך האדם להכין את לבו לפני התפלה כדי שיוכל לכוין כראוי, וכמבואר להלן (בפרק ט') ענין תכין לבם וגו', שצריך לכל זה להשקיע עבודה ויגיעה רבה^{קכ}.

ויש לדעת שעבודה זו נקראת עבודה ש"בלב" לפי שעיקר עבודתה היא ברגש, לעורר ולהלהיב את לבו לאהבתו יתברך שמו, ולהרגיש איך שהוא תלוי בו יתברך לגמרי ולהכניע את עצמו לפניו ית"ש. על כן יש להשים על הלב שאפילו כשיתפלל האדם עם כל כונת פירוש המלים ואפילו אם יוסיף הכוונות עפ"י סוד בכל זאת עדיין לא השיג עיקר מטרת התפלה אא"כ יעורר רגשי לבו^{קכ} לכל

---

^{קכ}ועיין באבן עזרא בשה"ש שכתב וז"ל ולשון עבודה הוא לכבוש המחשבה הטרודה בעסק העולם ולהביאה בשעבוד הכונה, ולזה חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ואח"כ מתפללין עכ"ל וכן כתב השל"ה (במס' תמיד פרק נר מצוה אות ח) וז"ל מה שקראו התפלה עבודה שבלב זהו ענין המחשבה שאמרת, שצריך האדם לעבוד עבודה גדולה בלב ולהיות גבור כארי להתעורר שלא יעלה על מחשבתו שום מחשבת חוץ, ואם לא יוכל לפנות לבבו וכו' יבקש תחבולות ועצות כגון שיחשוב שהבורא ית' ניצב נגדי ומביט מוצא שפתי ובוחר מחשבות לבי, ויחרד ויתמלא רתת וזיע, וכל ההמצאות שיוכל לעשות להתגבר להוציא המחשבה זרה יעשה, ואח"כ יהיה גבור כארי להיפך, לחשוב מחשבות ביאור המלות וישפוך שיחו ורוחו לפני ממה"מ הקב"ה וכו' ובאמת לעשות כן היא עבודה גדולה להכניע הקליפות הם הם המביאות ומפגלות המחשבה, זהו פירוש רז"ל שקראו התפלה עבודה בלב כי היא עבודה גדולה עבודת הקודש עכ"ל^ק.

^{קכ}ולמשל כשמגיע לואהבת בפ' ק"ש יעורר את לבו וילהיבה בהרגשת אהבת הש"ת ובפרט לפי המבואר (בדברינו לקמן בפרק יא) שבכל ענין שמזכירין בתפלה אפשר לרכוש הכח ההוא מהתיבות שמזכיר בתפלה, על כן היות שמהזכרת הפסוק ואהבת וגו' הרי יכול לרכוש מדת אהבת ה' בלב, א"כ בודאי בשעת הזכרתו מסוגל להמחישו בפועל בעת ההיא ביותר, כי אז יקבל אותה ההשפעה מהתיבות ויחדירם תיכף ומיד ללב, ויכוין לקיים עתה בזה את מצות אהבת ה' ועי"ז ישאר אצלו לקנין עולם, וכמו"כ יש להקיש מזה לשאר ענינים, וק"ל. (ועיין בזה להלן פרק יא שהארכנו בענין זה).

הנזכר, ויתפלל עם הרגשת הלב^{קכ}. היוצא מכל האמור שעיקר ענין התפלה ומטרתה ה"ה התקרבות האדם ולבו לה' ית', ומעתה צריך האדם ג"כ לגשת לתפלה בכונה זו ולכוין לתכלית הנרצה.

ב

ובכדי להבין חשיבות הענין ולקרבו יותר אל לבנו נמשיל הענין במשל הגשמי, למה הדבר דומה לאדם הרוצה שיהיה לו קירבה להמלך ועל כן ה"ה מבקש שיתנו לו הזדמנות להפגש פעם אחת עם המלך פנים אל פנים, ונענו לבקשתו וקבעו לו זמן שיבא ויופיע לפני המלך, והנה האדם הזה הפשוט איננו יודע איך להמחיש ולייצר הקשר הזה כי אינו יודע מה לדבר עם המלך, אבל בכל זאת לבבו חושק שיהיה לו קשר אישית עם המלך, על כן הלך להתייעץ עם אחד מהמקורבים להמלך שילמדנו על ידי מה יוכל לייצר הקשר ואיך ומה לדבר, והמייעץ הזה השיב לו, אולי יש איזה דבר שחסר לך אז תבקש את זה מעם המלך, כי המלך יכול למלאות לך כל מחסורך ובקשתך. ובזה מובן בודאי שכל המטרה בשאלתו ובקשתו הרי היא רק לייצר הקשר, והענין שידבר עליה היא רק הסיבה להמטרה, כלומר בכדי לייצר הקשר הנזכר, אבל אין הענין המדובר עליה עיקר המטרה כלל.

ובמו"ב לעניננו לענין הנמשל שהיא מטרת התפלה, הוא ג"כ כך שעיקר המטרה הרי היא ההתקרבות להשי"ת והבקשות ושאר הדברים הרי

---

^{קכ} ובזה יש להבין מה שאמרו חז"ל (ב"ב קסד ב') שעיון תפלה נחשב לחטא, וע"ש ברש"י דהכוונה שלאחר שהתפלל הוא דן בלבו שיקבל הקב"ה תפלתו וימלא משאלתו מאחר שהתפלל בכוונה. ולכא' למה אסור לו לצפות שיתמלא בקשתו, הלא התפלל ע"ז וניתן לו רשות להתפלל לבטל הגזירה א"כ למה אסור לו לעיין אם נתקבלה בקשתו. אך להאמור ניחא. דחייב אדם להכיר שעיקר מטרת התפלה אינו בשביל לסלק הצרה אלא בכדי לקרב את לבו להשי"ת שעיי"כ שוב לא יצטרך לכל היסורים. [ואע"פ שצריך להאמין שודאי תפלתו פעלה ולא הלכה לריק מ"מ אין לו לסמוך על מה שכוון שנתקבלה כל בקשתו דאפשר שעדיין מבוקש ממנו יותר לקרב את לבו לה', (ועי' רבינו יונה בספר היראה אות ט"ו ובשו"ע סי' צ"ח ס"ה)].

הם ההיכוי תמצי והסיבה להגיענו להמטרה, והנה במקרה שהמלך ג"כ חפץ ביקרו של האיש הזה, ומכיון שמכירו ויודע שהנהו איש פשוט שאין לו במה לייצר הקשר, אזי כגודל טובו הרי הוא בעצמו ממציא להאדם עצה ומציע לו מה לדבר אתו, וכמו"כ הוא הענין הזה שהקב"ה בחסדו הגדול נתן לנו בתורתו הקדושה מצוה לעמוד לפניו ולבקש כל מחסורינו מלפניו וכל זה לתכלית המטרה הנזכרת כדי לקרב לבנו ולקשרה אליו ית', ולכן אע"פ שלפעמים הבקשה היא ענין שאינו מתאים כלל להטריח כביכול כלפי מעלה על ענין שמות כזה מהבלי עה"ז, ויש להתבייש מלהזכיר לפניו ית' ענינים כאלה, בכל זאת מחמת גודל אהבתו אלינו והמלך חפץ ביקרינו על כן הרי הוא כביכול שמח להעניק לנו אפילו הדברי הכל ושמות שלנו, אבל כמוכן שכל זה בתנאי שישתדל האדם שיהיה כוונתו ורצונו הוא ג"כ לעיקר המטרה והתכלית ולא רק כדי להשיג את צרכיו, משא"כ כאשר כל כונת האדם היא רק לנצל את ההזדמנות לצורך הבליו ולא יותר מזה, הרי הפסיד את עיקר הריוח והתועלת והמכוון של התפלה.

על כל פנים כשהאדם כן מתפלל בכונה הראויה, אזי הרי עבודה הזאת היא עבודה חשובה כ"כ, שהוא א' מג' העמודים שהעולם עומד עלי' כדאיתא בפרקי אבות (פ"א, ב') ועל "העבודה", ואין לנו שיעור רק העבודה הזאת^{קכ}, שהיא במקום הקרבנות ככתוב ונשלמה פרים שפתינו וגו', ונקראת בתה"ק בסתם "עבודת הלב" ככתוב ולעבדו "בכל לבבכם" וגו' וכנ"ל, וזו העבודה מעלה את האדם ואת כל מהותו ומזככו ומקרבו לה', דוגמת הקרבנות שנקראים קרבן על שם שמקרבין את ישראל לאביהם שבשמים^{קכ}. ומכפרת על

^{קכ} וכלשון חז"ל (תנחומא וישלח, ט) אע"פ שחרב ביהמ"ק לא נשתייר בידינו אלא התפלה בלבד. ובספר סדר היום כתב בגלותנו אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של תפלה בבהכ"נ והוא במקום בית המקדש עכ"ל והיינו לענין עמוד העבודה.

^{קכ} לעיל ריש פ"ב מה שהעתקנו בזה מדברי רבינו יונה ז"ל ועי' ברוח חיים (להג"ח מוואלאזין זצ"ל באבות פ"א מ"ב) שע"י הקרבן שמקריבין לעשות נח"ר למי שאמר ונעשה